

ANUARI
DE L'INSTITUT
D'ESTUDIS CATALANS

1952

ANY XLV DE LA SEVA FUNDACIO

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

This One

B449-LX1-ORCD

ANUARI
DE L'INSTITUT
D'ESTUDIS CATALANS

1952

ANY XLV DE LA SEVA FUNDACIÓ

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

ANUARI DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
1952

Publicat a cura de
R. ARAMON I SERRA
Secretari General de l'INSTITUT

Editat per acord de l'INSTITUT,
pres en sessió del 6 d'abril de 1946

És propietat de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

CONSTITUCIÓ DE L'INSTITUT

President:

JOSEP PUIG I CADAFAŁCH (gener-abril).
EDUARD FONTSERÈ (maig-agost).
CARLES RIBA (setembre-desembre).

Secretari general:

RAMON ARAMON I SERRA.

SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA

President:

JOSEP PUIG I CADAFAŁCH.

Secretari:

JORDI RUBIÓ.

MEMBRES NUMERARIS I ADJUNTS

Membres numeraris:

RAMON D'ABADAL I DE VINYALS.
HIGINI ANGLÈS.
AGUSTÍ DURAN I SANPERE.
JOAQUIM FOLCH I TORRES.
JOSEP PIJOAN.
JOSEP PUIG I CADAFAŁCH.
JORDI RUBIÓ.

Membres adjunts:

PERE BOSCH I GIMPERA.
JOSEP DE C. SERRA I RAŁOLS.
FERRAN SOLDEVILA.

MEMBRES CORRESPONENTS

ANSELM M. ALBAREDA (Ciutat del Vaticà).
JURGIS BALTRUŠAITIS (París).
MIQUEL BATLLORI (Roma).
JOSEP CALMETTE (Tolosa de Llenguadoc).
WALTER W. S. COOK (Nova York).
RICCARDO FILANGIERI DI CANDIDA (Nàpols).
GEORGES GAILLARD (Lille).
PIERRE LAVEDAN (París).
ÉMILE MÂLE (París).

CONSTANTIN MARINESCU (París).
 WILHELM NEUSS (Bonn).
 E. ALLISON PEERS (Liverpool).
 AMADEU PAGÈS (Le Grand Pressigny, Turena).
 JOAN PONS I MARQUÈS (Ciutat de Mallorca).
 CHANDLER R. POST (Cambridge, Massachusetts).
 PERE PUJOL I TUBAU (La Seu d'Urgell).
 JOHANNES VINCKE (Friburg de Brisgòvia).

SECCIÓ DE CIÈNCIES

President:

EDUARD FONTSERÈ.

Secretari:

JOSEP R. BATALLER.

MEMBRES NUMERARIS I ADJUNTS

Membres numeraris:

JOSEP R. BATALLER.
 JOAQUIM CARRERAS I ARTAU.
 LEANDRE CERVERA.
 PIUS FONT I QUER.
 EDUARD FONTSERÈ.
 EUGENI D'ORS.
 AUGUST PI I SUNYER.

Membre adjunt:

ANTONI ESTEVE I SUBIRANA.

MEMBRES CORRESPONENTS

JOSIAS BRAUN-BLANQUET (Montpellier).
 BENEDETTO CROCE (Nàpols).
 FREDERIC DURAN I JORDÀ (Manchester).
 FRANCESC DURAN I REYNALS (New Haven, Connecticut).
 PAUL FALLOT (París).
 ADEODAT F. MARCET (Montserrat).
 CAMIL SOULA (París).
 JOSEP TRUETA (Oxford).
 BARTOMEU F. M. XIBERTA (Roma).

SECCIÓ FILOLÒGICA

President:

CARLES RIBA.

Secretari:

RAMON ARAMON I SERRA.

MEMBRES NUMERARIS I ADJUNTS

Membres numeraris:

RAMON ARAMON I SERRA.

PERE BOHIGAS.

JOSEP CARNER.

JOSEP M. LÓPEZ-PICÓ.

LLUÍS NICOLAU D'OLWER.

CARLES RIBA.

JOSEP M. DE SAGARRA.

Membre adjunt:

JOAN COROMINES.

MEMBRES CORRESPONENTS

PAUL AEBISCHER (Lausana).

WILLIAM J. ENTWISTLE (Oxford).

PERE FOUCHÉ (París).

IGNASI GONZÁLEZ-LLUBERA (Belfast).

ALFRED JEANROY (Sant Joan, Llenguadoc).

JAKOB JUD (Zuric).

FRITZ KRÜGER (Mendoza, Argentina).

HEINRICH KUEN (Erlangen).

RAMÓN MENÉNDEZ PIDAL (Madrid).

GEORGES MILLARDET (París).

FRANCESC DE B. MOLL (Ciutat de Mallorca).

GERHARD ROHLFS (Munic).

MARIO ROQUES (París).

LEO SPITZER (Baltimore, Maryland).

MAX-LEOPOLD WAGNER (Washington).

WALTHER VON WARTBURG (Basilea).

ANTIGUITAT DELS ACADEMICS *

MEMBRES NUMERARIS I ADJUNTS

1. GUILLEM M. DE BROCÀ. S.HA. MN. 18-VI-1907. † 23-X-1918.
2. PERE COROMINES. S.HA. MN. 18-VI-1907. Passat a S.C. 14-II-1911.
† 30-XI-1939.
3. JAUME MASSÓ I TORRENTS. S.HA. MN. 18-VI-1907. † 11-IX-1943.
4. JOAQUIM MIRET I SANS. S.HA. MN. 18-VI-1907. † 30-XII-1919.
5. MIQUEL DELS SANTS OLIVER. S.HA. MN. 18-VI-1907. † 9-I-1920.
6. JOSEP PIJOAN. S.HA. MN. 18-VI-1907.
7. JOSEP PUIG I CADAFALCH. S.HA. MN. 18-VI-1907.
8. ANTONI RUBIÓ I LLUCH. S.HA. MN. 18-VI-1907. † 8-VI-1937.
9. JOSEP M. BOFILL I PICHOT. S.C. MN. 14-II-1911. † 15-IV-1938.
10. MIQUEL A. FARGAS. S.C. MN. 14-II-1911. † 22-II-1916.
11. EUGENI D'ORS. S.C. MN. 14-II-1911.
12. AUGUST PI I SUNYER. S.C. MN. 14-II-1911.
13. ESTEVE TERRADAS. S.C. MN. 14-II-1911. † 10-V-1950.
14. RAMON TURRÓ. S.C. MN. 14-II-1911. † 5-VI-1926.
15. ANTONI M. ALCOVER. S.F. MN. 14-II-1911. † 8-I-1932.
16. JOSEP CARNER. S.F. MN. 14-II-1911.
17. FREDERIC CLASCAR. S.F. MN. 14-II-1911. † 21-II-1919.
18. POMPEU FABRA. S.F. MN. 14-II-1911. † 25-XII-1948.
19. ÀNGEL GUIMERÀ. S.F. MN. 14-II-1911. † 18-VII-1924.
20. JOAN MARAGALL. S.F. MN. 14-II-1911. † 20-XII-1911.
21. LLUÍS SEGALÀ. S.F. MN. 14-II-1911. † 17-III-1938.
22. ENRIC PRAT DE LA RIBA. S.C. MN. 29-IV-1917 (M. A. Fargas). † 1-VIII-1917.
23. LLUÍS NICOLAU D'OLWER. S.F. MA. 22-III-1917. MN. 5-II-1918 (J. Maragall).
24. FRANCESC MARTORELL. S.HA. MA. 7-I-1916. MN. 12-XII-1918 (G. M. de Brocà). † 1-XI-1935.
25. JAUME BOFILL I MATES. S.F. MA. 5-II-1918. MN. 31-VII-1919 (F. Clascar).
† 2-IV-1933.
26. FERRAN DE SAGARRA. S.HA. MN. 22-I-1920 (J. Miret i Sans). † 30-III-1939.
27. RAMON D'ALÒS-MONER. S.HA. MA. 12-XII-1918. MN. 22-I-1920 (M. dels S. Oliver). † 9-II-1939.
28. EDUARD FONTSERÈ. S.C. MN. 20-I-1921 (E. Prat de la Riba).
29. JOAQUIM RUYRA. S.F. MC. 2-V-1918. MA. 12-XII-1918. MN. 24-X-1924
(A. Guimerà). † 15-V-1939.
30. JAUME SERRA I HÚNTER. S.C. MA. 23-III-1927. MN. 11-III-1931 (R. Turró). † 7-XII-1943.

* S.HA.=Secció Històrico-Arqueològica. S.C.=Secció de Ciències. S.F.=Secció Filològica. MN.=Nomenat Membre numerari el dia ... MA.=Nomenat Membre adjunt el dia ... MC.=Nomenat Membre corresponent el dia ... El nom entre parèntesis posat a continuació de la data de nomenament d'un Membre numerari indica l'Acadèmic la vacant del qual ve a ocupar.

31. CARLES RIBA. S.F. MN. 5-III-1932 (A. M. Alcover).
32. JOSEP M. LÓPEZ-PICÓ. S.F. MN. 10-VII-1933 (J. Bofill i Mates).
33. FERRAN VALLS I TABERNER. S.HA. MA. 12-XII-1918. MN. 29-XI-1935 (F. Martorell). † 1-X-1942.
34. JORDI RUBIÓ. S.HA. MN. 1-V-1942 (A. Rubió i Lluch).
35. RAMON ARAMON I SERRA. S.F. MN. 1-V-1942 (Ll. Segalà).
36. PIUS FONT I QUER. S.C. MN. 1-V-1942 (J. M. Bofill i Pichot).
37. AGUSTÍ DURAN I SANPERE. S.HA. MN. 1-V-1942 (F. de Sagarra).
38. JOSEP M. DE SAGARRA. S.F. MN. 1-V-1942 (J. Ruyra).
39. JOAQUIM FOLCH I TORRES. S.HA. MN. 1-V-1942 (R. d'Alòs-Moner).
40. JOSEP R. BATALLER. S.C. MN. 1-V-1942 (P. Coromines).
41. RAMON D'ABADAL I DE VINYALS. S.HA. MN. 4-II-1943 (F. Valls i Taberner).
42. HIGINI ANGLÈS. S.HA. MA. 1-V-1942. MN. 4-XII-1943 (J. Massó i Torrens).
43. JOAQUIM CARRERAS I ARTAU. S.C. MN. 12-II-1944 (J. Serra i Hünter).
44. PERE BOHIGAS. S.F. MA. 13-VI-1942. MN. 21-I-1950 (P. Fabra).
45. LEANDRE CERVERA. S.C. MA. 23-II-1946. MN. 28-X-1950 (E. Terradas).

ANTONI GRIERA. S.F. MA. 20-I-1921. Cessà el 4-I-1928.

RAMON JARDÍ. S.C. MA. 17-X-1926. Cessà el 8-IV-1931.

PERE BOSCH I GIMPERA. S.HA. MA. 29-XI-1935.

FERRAN SOLDEVILA. S.HA. MA. 11-I-1947.

JOSEP DE C. SERRA I RÀFOLS. S.HA. MA. 12-III-1949.

JOAN COROMINES. S.F. MA. 21-I-1950.

ANTONI ESTEVE I SUBIRANA. S.C. MA. 8-III-1952.

MEMBRES CORRESPONENTS

1. JOAN ALCOVER. S.F. MC. 16-IV-1916. † 25-II-1926.
2. GERARD BOLLAND. S.C. MC. 16-IV-1916. † 11-II-1922.
3. JEAN-AUGUST BRUTAILS. S.HA. MC. 16-IV-1916. † 2-I-1926.
4. BENEDETTO CROCE. S.C. MC. 16-IV-1916.
5. HAROLD HÖFFDING. S.C. MC. 16-IV-1916. † 2-VII-1921.
6. MAGÍ MORERA I GALÍCIA. S.F. MC. 16-IV-1916. † 5-V-1927.
7. LONGÍ NAVÀS. S.C. MC. 16-IV-1916. † 31-XII-1938.
8. JOSEP SANCHIS I SIVERA. S.HA. MC. 16-IV-1916. † 21-V-1937.
9. EDUARD TODA. S.C. MC. 16-IV-1916. † 26-IV-1941.
10. LOUIS GAUCHAT. S.F. MC. 29-IV-1917. † 22-VIII-1942.
11. PAUL PAINLEVÉ. S.C. MC. 29-IV-1917. † 29-X-1933.
12. LUCIEN POINCARÉ. S.C. MC. 29-IV-1917. † 11-III-1920.
13. GABRIEL ALOMAR. S.F. MC. 2-V-1918. † 7-VIII-1941.
14. MIQUEL COSTA I LLOBERA. S.F. MC. 2-V-1918. † 16-X-1922.
15. JOAQUIM RUYRA. S.F. MC. 2-V-1918. Passat a MA. 12-XII-1918.
16. JAKOB JUD. S.F. MC. 14-IV-1921.
17. WILHELM MEYER-LÜBKE. S.F. MC. 14-IV-1921. † 4-X-1936.
18. GEORGES MILLARDET. S.F. MC. 14-IV-1921.
19. LEO SPITZER. S.F. MC. 14-IV-1921.

20. WALTHER VON WARTBURG. S.F. MC. 14-IV-1921.
21. JOSEP GUDIOL. S.HA. MC. 21-IV-1922. † 10-IV-1931.
22. HEINRICH FINKE. S.HA. MC. 10-VII-1924. † 19-XII-1938.
23. ÉMILE MÂLE. S.HA. MC. 4-I-1928.
24. A. KINGSLEY PORTER. S.HA. MC. 4-I-1928. † 8-VII-1933.
25. CHANDLER R. POST. S.HA. MC. 11-III-1935.
26. RICCARDO FILANGIERI DI CANDIDA. S.HA. MC. 8-IV-1935.
27. PIERRE LAVEDAN. S.HA. MC. 8-IV-1935.
28. FRANCESC DE B. MOLL. S.F. MC. 20-IV-1936.
29. SALVADOR GALMÉS. S.F. MC. 18-I-1945. † 25-IV-1951.
30. JOAN AMADE. S.F. MC. 10-III-1945. † 4-III-1949.
31. JURGIS BALTRUŠAITIS. S.HA. MC. 10-III-1945.
32. ALFRED JEANROY. S.F. MC. 10-III-1945.
33. AMADEU PAGÈS. S.HA. MC. 10-III-1945.
34. GREGORI M. SUNYOL. S.HA. MC. 10-III-1945. † 26-X-1946.
35. JOSEP CALMETTE. S.HA. MC. 22-X-1945.
36. PAUL AEBISCHER. S.F. MC. 23-II-1946.
37. ANSELM M. ALBAREDA. S.HA. MC. 23-II-1946.
38. WALTER W. S. COOK. S.HA. MC. 23-II-1946.
39. PAUL FALLOT. S.C. MC. 23-II-1946.
40. ARTURO FARINELLI. S.F. MC. 23-II-1946. † 21-IV-1948.
41. MIQUEL FERRÀ. S.F. MC. 23-II-1946. † 14-XI-1947.
42. PERE FOUCHÉ. S.F. MC. 23-II-1946.
43. ADEODAT F. MARCET. S.C. MC. 23-II-1946.
44. PERE PUJOL I TUBAU. S.HA. MC. 23-II-1946.
45. BARTOMEU F. XIBERTA. S.C. MC. 23-II-1946.
46. FRANCESC DURAN I REYNALS. S.C. MC. 8-III-1947.
47. WILLIAM J. ENTWISTLE. S.F. MC. 8-III-1947.
48. FRITZ KRÜGER. S.F. MC. 8-III-1947.
49. RENÉ MAIRE. S.C. MC. 8-III-1947. † 24-XI-1949.
50. WILHELM NEUSS. S.HA. MC. 8-III-1947.
51. E. ALLISON PEERS. S.HA. MC. 8-III-1947.
52. CAMIL SOULA. S.C. MC. 8-III-1947.
53. JOHANNES VINCKE. S.HA. MC. 8-III-1947.
54. MAX-LEOPOLD WAGNER. S.F. MC. 8-III-1947.
55. RAMÓN MENÉNDEZ PIDAL. S.F. MC. 6-XII-1947.
56. GEORGES GAILLARD. S.HA. MC. 6-III-1948.
57. HEINRICH KUEN. S.HA. MC. 6-III-1948.
58. CONSTANTIN MARINESCU. S.HA. MC. 6-III-1948.
59. JOAN PONS I MARQUÈS. S.HA. MC. 6-III-1948.
60. MARIO ROQUES. S.F. MC. 6-III-1948.
61. JOSEP TRUETA. S.C. MC. 9-IV-1949.
62. JOSIAS BRAUN-BLANQUET. S.C. MC. 20-III-1950.
63. FREDERIC DURAN I JORDÀ. S.C. MC. 20-III-1950.
64. JUAN MONEVA PUYOL. S.C. MC. 20-III-1950. † 9-VII-1951.
65. GERHARD ROHLFS. S.F. MC. 15-IV-1950.
66. MIQUEL BATLLORI. S.HA. MC. 9-VI-1951.
67. IGNASI GONZÁLEZ-LLUBERA. S.F. MC. 9-VI-1951.

DELEGACIONS I COMISSIONS

Delegat a la Unió Acadèmica Internacional: R. ARAMON I SERRA.

Delegats a l'Associació Espanyola de Ciències Històriques: R. D'ABADAL I DE VINYALS i FERRAN SOLDEVILA.

Delegat a l'Associació Internacional d'Arqueologia Clàssica: J. DE C. SERRA i RÀFOLS.

Delegat a l'Associació Internacional d'Estudis Bizantins: J. PUIG i CADAFAŁCH.

Delegat a la Institució Catalana d'Història Natural: P. FONT i QUER.

Delegat a la Societat Catalana de Geografia: EDUARD FONTSERÈ.

Delegat a la Societat Catalana d'Estudis Històrics: R. ARAMON I SERRA.

Delegat a la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials: J. CARRERAS i ARTAU.

Delegats al Patronat de la Biblioteca de Catalunya: el PRESIDENT, el SECRETARI GENERAL, J. PUIG i CADAFAŁCH (per la Secció Històrico-Arqueològica), A. PI i SUNYER (per la Secció de Ciències), L.L. NICOLAU D'OLWER (per la Secció Filològica).

Inspector de la Biblioteca de Catalunya: J. MASSÓ i TORRENTS †.

Delegat al Patronat Massana: F. VALLS i TABERNER †.

Delegat a la Junta de Museus de Barcelona: PERE COROMINES †.

Delegat al Patronat del Museu Arqueològic de Barcelona: J. PUIG i CADAFAŁCH.

Comissió del Corpus Vasorum Antiquorum: J. PUIG i CADAFAŁCH, R. ARAMON i SERRA, A. DURAN i SANPERE, P. BOSCH i GIMPERA, J. AINAUD DE LASARTE i J. DE C. SERRA i RÀFOLS.

Comissió de la Forma Orbis Romani: J. PUIG i CADAFAŁCH, R. ARAMON i SERRA, A. DURAN i SANPERE, P. BOSCH i GIMPERA, P. BATLLE i HUGUET i J. DE C. SERRA i RÀFOLS.

Comissió del Corpus Philosophorum Medii Aevi: JORDI RUBIÓ, R. ARAMON i SERRA, PERE BOHIGAS, FERRAN SOLDEVILA, MIQUEL BATLLORI i J. CARRERAS i ARTAU.

Comissió d'Història de l'Art: J. PUIG i CADAFAŁCH, A. DURAN i SANPERE, MANUEL TRENS, J. GUDIOL i RICART i J. AINAUD DE LASARTE.

Comissió de Prehistòria i Protohistòria: J. PUIG i CADAFAŁCH, A. DURAN i SANPERE, P. BOSCH i GIMPERA i J. DE C. SERRA i RÀFOLS.

MEMÒRIA

DELS TREBALLS FETS PER L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS DURANT EL CURS 1951-1952

Una vegada més em veig obligat, per raó del càrrec amb què els meus col·legues, ara farà deu anys, volgueren honorar-me, a presentar un report — que em plauria de saber fer breu i amable — de les tasques que l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ha pogut menar a terme en els darrers dotze mesos.

Cal, però, abans d'entrar en matèria, que retem homenatge a la memòria d'un membre corresponent de la nostra Corporació, traspassat el mes de juliol darrer: Juan Moneva Puyol, jurisconsult eminent, professor durant molts cursos a la Facultat de Dret de la Universitat de Saragossa. En donar compte, en la Festa de fa dos anys, del seu nomenament per a la Secció de Ciències, tributàrem a la seva personalitat elogis que són encara presents a la memòria de tots i que no cal repetir ací.

Hem de lamentar, així mateix, la pèrdua d'altres erudits i escriptors il·lustres: Josep Pous i Pagès, degà dels escriptors catalans, novel·lista i comediògraf exigent, digne president d'aquella Institució de les Lletres Catalanes que tant féu per l'expansió i el coneixement de la nostra literatura; Manuel Folguera i Duran, cavaller de nobles ideals, durant llargues anyades ànima de la benemèrita Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, des de la qual laborà incansablement per l'expandiment de la nostra llengua; Pere M. Bordoy i Torrents, fundador i secretari de la Societat Catalana de Filosofia, filial de l'INSTITUT, antic secretari-redactor de la Secció de Ciències, des d'on aportà a les nostres tasques una col·laboració intelligent i entusiasta; Jeroni Martorell, director, des dels seus inicis, del Servei de Catalogació i Conservació de Monuments creat per l'INSTITUT l'any 1915 i des del qual s'ha realitzat una tasca tan positiva en l'inventari del nostre patrimoni artístic; Augustin Fliche, degà de la Facultat de Lletres de Montpeller, cèlebre historiador de l'Església, bon amic de l'INSTITUT i col·laborador de les nostres publicacions; Rafael Altamira, antic professor de la Universitat d'Oviedo, que durant molts anys havia dut, amb el nostre R. d'Àl·ds-Moner, la representació dels historiadors hispànics en el Comitè Internacional de Ciències Històriques; Ramon Torres i Carreras, doctor en Medicina que prengué una part ben activa en l'organització dels Congressos de Metges de Llengua Catalana, membre protector de la Societat Catalana d'Estudis Històrics; Josep Ribelles i Comín, bibliògraf i estudiós de la nostra literatura produïda en el País Valencià; el P. Marcellí de Castellví, que havia por-

tat a Colòmbia les seves inquietuds i les seves activitats filològiques i etnològiques; Josep Alemany i Bori, professor de literatura a l'Institut Carnegie de Tecnologia de Pittsburg; Rafael Closes i Cendra, jurisconsult il·lustre, que havia pres una part tan activa en la redacció d'un dels textos legals fonamentals de la Catalunya contemporània; Emilio Camps Cazorla, historiador de l'art, traspasat al moment que es feia càrrec de la direcció del Museu Arqueològic Nacional de Madrid.

Descansin tots en pau!

No fa gaires setmanes que ha vingut a formar en la nostra Companyia una destacada personalitat del món científic català: el mes de març passat el doctor Antoni Esteve i Subirana era cridat a col·laborar a les tasques de la Secció de Ciències en qualitat de membre adjunt. Les aportacions del nou company al camp de la Química farmacèutica són particularment remarcables i l'han fet estimar a casa nostra i a l'estranger; el seu nom, il·lustre a través de quatre generacions consecutives, hi va unit a progressos de gran transcendència terapèutica, com la síntesi del Dioxi-diamino-arsenobenzè-metansulfoxilat sòdic (primer neo-salvarsan obtingut a Catalunya), la dels arsenicals terapèutics pentavalents, la de les primeres sulfamides catalanes (i peninsulars), la del calciferol i la de l'àcid ascòrbic. El nom del doctor Esteve — que havia estat honorat per les Acadèmies de Farmàcia de Madrid i de París, els anys 1949 i 1950, respectivament, amb el nomenament de membre corresponent — va associat a més a més a la fundació i direcció d'un gran laboratori de recerques biològiques que per la seva dignitat i la seva riquesa i per saber oferir un digne acolliment a tots els farmacòlegs, és un motiu d'orgull per a Barcelona.

El mes de juny darrer havien estat nomenats, també, dos nous membres corresponents: el P. Miquel Batllori, director de l'Institutum Historicum Societatis Iesu, de Roma, per a la Secció Històrico-Arqueològica; el professor Ignasi González-Llubera, de la Universitat de Belfast, per a la Secció Filològica.

De tothom és coneguda la vasta erudició del P. Batllori i els diversos i amples camps de treball damunt els quals s'exercita la seva inlassable activitat: Ramon Llull i el lullisme, Arnau de Vilanova, el concili de Trento, el teatre espanyol antic, Baltasar Gracián, la cultura italo-hispànica del segle XVIII, l'estètica d'Esteban de Arteaga, els jesuïtes espanyols d'Itàlia, la història de la Companyia a Amèrica, Jaume Balmes, Ignasi Casanovas, Costa i Llobera, etc. La bibliografia del nou company—notes ràpides o densos volums, apunts històrics o edicions de textos, valoracions crítiques o notícies de dipòsits documentals, reports de congressos o resultats d'excavacions, etc. — és llarguíssima i gairebé sempre fonamental. En constituir l'INSTITUT, l'any 1947, la Comissió editora de les obres d'Arnau de

Vilanova, havia cridat el P. Batllori a formar-ne part. La seva actual nominació de membre corresponent, doncs, no ha fet altra cosa que afermar uns lligams i una col·laboració que de feia temps donaven ja fruits.

El nom del senyor González-Llubera no resulta tampoc nou per als qui coneixen l'història de la nostra Corporació. L'any 1917 l'INSTITUT pensava un jove llicenciat en Lletres que anava a Madrid a especialitzar-se en llengua i literatura rabíniques i que prosseguia, després, els seus estudis a París i a Londres. Aquella vocació inicial no s'ha vist mai desmentida, i bé que el professor González-Llubera hagi hagut de dedicar els seus cursos universitaris de Belfast a la filologia hispànica — a les seves classes s'han format alguns dels millors catalanòfils britànics —, s'ha sabut mantenir fidel, en les seves investigacions personals — algunes mostres de les quals han vist la llum en publicacions de l'INSTITUT — als estudis semítics, i ens ha donat versions tan reeixides com les de Benjamín de Tudela i Josef b. Meir ibn Sabara i correctes edicions de textos aljamiats com les de les *Coplas de Joçef* i dels *Proverbios morales* de Santob de Carrión.

Siguin benvinguts els nous companys als nostres rengles !

Durant el finit curs acadèmic el ritme de publicació de les obres editades per l'INSTITUT s'ha vist alentit per causes que no depenen de la nostra voluntat.

Així i tot, avui podem presentar, fresca encara la tinta, la segona part d'*Els diplomes carolingis a Catalunya*, editats a cura del senyor Ramon d'Abadal i de Vinyals i publicats a despeses de la Institució Patxot. Aquesta part comprèn quaranta-dos preceptes per a particulars, setze apèndixs de textos legislatius i cartes reials, precedits d'un estudi sobre els capitulars de Carlemany per als hispans i per als barcelonins, i una sèrie d'addicions i correccions a la primera part — de l'aparició de la qual donàvem compte l'any passat — amb notícies de quatre nous preceptes. La voluminosa obra del senyor Abadal es clou amb sis mapes de la Catalunya carolíngia segons els preceptes i l'acta de consagració d'Urgell i amb tres índexs — cronològic de documents publicats, de la bibliografia utilitzada i dels noms personals i geogràfics i termes tècnics jurídics — tasca difícil de què ha tingut cura el senyor Jordi Rubió i Llorens.

Dues altres obres estan a punt de sortir: el segon volum de l'estudi sobre *Pere el Gran*, del senyor Ferran Soldevila, i el treball *El poblament d'Ilduro*, del senyor Marià Ribas i Bertran, guanyador del Premi Rubió i Lluch de 1949. Tampoc no farà esperar massa la seva aparició el volum segon dels «Estudis Romànics», del qual podem avançar ja el sumari: *Les fonts orientals del «Tirant lo Blanch»*, per Siegfried Bosch; *Alte Erntegeräte in der Romania*, per Fritz Krüger; *Les Cantigues d'Alfons el Savi i el primitiu «Liber miraculorum» de Nostra Dona de Montserrat*, per Dom Cebrià Baraut; *La vie catalane de sainte Marguerite du manuscrit de*

Barcelone, per István Frank; *Alguns arabismes catalans*, per J. M. Solà i Solé; *Lo svolgimento della forma metrica della poesia lirica italiana dell'Ottocento*, per W. Theodor Elwert; *Notes sobre la redacció de la Crònica de Pere el Cerimoniós*, per Ramon Gubern i Domènech; «*Tirant lo Blanch*» and the Social Order of the End of the 15th Century, per William J. Entwistle; «*Ço que ara s'és descubert en la província de Toscana*», pel P. Miquel Batllori; *Le «Cant de la Sibilla» en la cathédrale d'Alghero la veillée de Noël*, per Paul Aebischer; *Els «délassements» poètics de Miquel-Joan-Josep Jaume*, per Alfons Serra i Baldó; Recensions per Manuel Alvar, R. Aramon i Serra, A.-M. Badia i Margarit, Giovanni M. Bertini, Pere Bohigas, Maria Buirà, Jordi Carbonell, J. Carreras i Artau, Hortènsia Curell de Carbonell, Miquel Dolç, W. Theodor Elwert, István Frank, R. Gubern i Domènech, Rosalia Guilleumas, Enric Guiter, Adalbert Hämel, E. Hernández i Roig, Alwin Kuhn, Tommaso Nobile, Montserrat Nubiola, M. Sanchis i Guarnier i A. Serra i Baldó. Han estat també aplegats els materials per al volum III d'aquests «Estudis» i en bona part són ja compostos.

Es troben en premsa el primer volum del *Dictari de la Diputació del General* publicat i anotat per R. Aramon i Serra i J. Noguera i Casajoana, el primer volum de Barcelona del *Corpus Vasorum Antiquorum* a cura de P. Bosch i Gimpera i J. de C. Serra i Ràfols, el *Cançoner de l'Ateneu* a cura de R. Aramon i Serra, i el primer volum de la *Crònica de Desclot* editada i anotada, en col·laboració amb Ferran Soldevila, per Jordi Rubió.

Hom ha treballat en la preparació del primer volum de les Obres d'Arnau de Vilanova i és d'esperar que ben aviat pugui dur-se el text a la impremta.

La Societat Catalana d'Estudis Històrics, filial de l'INSTITUT, ha inaugurat les seves publicacions amb el primer volum de la «Miscel·lània Puig i Cadafalch», recull de treballs dedicats al President de la Secció Històrico-Arqueològica de l'INSTITUT i President honorari de la Societat; aquest volum conté quaranta-dos estudis d'arqueologia, d'història de l'art i d'història, i anirà seguit d'un segon volum, la impressió del qual està avançada.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ha celebrat com de costum dues sessions mensuals: una de plenària i una altra de secció.

Diverses comunicacions científiques han estat presentades en les sessions particulars de cada secció: el senyor Abadal ha tractat dels primers temps del monestir de Cuixà; el senyor Serra i Ràfols ha presentat i estudiat unes estatuetses de bronze del Museu Arqueològic de Barcelona; el senyor Soldevila ha fet conèixer la seva reconstrucció dels poemes prosificats en la Crònica de Muntaner; el senyor Aramon s'ha ocupat del nom d'Ausiàs March; el senyor Font i Quer ha comentat els monu-

mentals *Genera et species plantarum argentinorum*, publicats sota la direcció d'Horacio Descole; mossèn Bataller ha exposat les seves investigacions sobre fanerògames fòssils del terciari d'Espanya i ha examinat un punt d'estratigrafia miocènica d'una localitat pròxima a Barcelona; el senyor Fontserè ha parlat de les circumstàncies meteorològiques que han determinat els períodes plujosos de l'hivern 1951-52 a Barcelona.

La Secció Històrico-Arqueològica redactà, encara, un informe sobre el projecte de trasllat del Cor de la Catedral de Barcelona, que l'INSTITUT presentà al senyor Bisbe.

La Secció Filològica continuà la revisió de mots per a una nova edició del Diccionari General de la Llengua Catalana.

El Centenari de la naixença de Francesc Matheu fou commemorat en una sessió plenària de l'INSTITUT, amb un parlament del senyor López-Picó. Hem d'anotar, així mateix, els parlaments d'homenatge tributats a la memòria de Juan Moneva Puyol pel senyor Carreras i Artau, de Jeroni Martorell pel senyor Duran i Sanpere, d'Augustin Fliche pel senyor Soldevila, de Pere M. Bordoy i Torrents pel senyor Carreras, i de Josep Pous i Pagès pel senyor Riba.

La nostra Corporació rebé la visita dels professors E. Allison Peers, de Liverpool, membre corresponent de la Secció Històrico-Arqueològica, Alwin Kuhn, de Marburg, Giovanni M. Bertini, de Torí, i K. Sneyders de Vogel, de Groningen, tots ells interessats per les nostres tasques; i donà una recepció a honor del professor Ignasi González-Llubera, de Belfast, membre corresponent de la Secció Filològica, en ocasió del seu pas per Barcelona després de llargs anys d'absència.

La festa anual de Sant Jordi se celebrà privadament el dia 10 de maig. El discurs reglamentari, amb el títol *Entorn del plagi i la suggerència*, anà a càrrec del senyor Pere Bohigas. El Secretari General llegí la memòria del curs anterior i el senyor Eduard Fontserè, president de torn, pronuncià uns mots finals. En el curs de la festa tingué lloc el repartiment dels premis corresponents a 1951, que foren els següents: dos accèssits al Premi Marià Aguiló als senyors R. Violant i Simorra i Enric Guiter pels seus *Vocabulari tècnic de la indústria terrissera catalana* i *Vocabulari de la cultura de la vinya al Rosselló*, respectivament; Premi Josep Massot i Palmés al senyor Joan Mercader i Riba pel seu treball *Catalunya en el moviment internacional consegüent als tractats d'Utrecht-Rastadt (1715-1725)*; Premi Jaume I al senyor Pere C. Palau i Ferrer i a la senyora Joaquina Comas de Candel pels seus treballs *Catàleg de la Flòrula vascular caprariencia, compreses les illetes que envolten Cabrera* i *L'illa de Menorca (L'escenari natural i el factor humà): Assaig de geografia humana*, respectivament; un accèssit al Premi Rubió i Lluch (de la Societat Catalana d'Estudis Històrics) a mossèn Lluís G. Constans pel seu treball *El Graduarium del monestir de Banyo-*

les. Els Premis Francesc Vives i Menéndez Pelayo quedaren deserts; el Premi Prat de la Riba no s'adjudicà. En el nou Cartell de Premis, que es féu públic el dia de la festa, foren anunciats, ultra els ja coneguts, tres premis nous: Santes Creus, en commemoració del vuitè centenari de la fundació d'aquell monestir, ofert a un recull de documents sobre Santes Creus; Ramon Turró, en commemoració del vint-i-cinquè aniversari de la seva mort, ofert a un treball de Biologia, i Jaume Serra i Húnter, ofert a un treball d'investigació sobre Filosofia.

La vida de relació de l'INSTITUT s'ha mantingut com en els cursos anteriors. La nostra Corporació ha estat present als congressos científics següents: Reunió d'Estudis Mediterranis, de Palerm; Congrès Internacional d'Orientalistes, d'Istanbul; Congrès Internacional d'Etnologia, d'Estocolm; Congrès de Filologia Moderna, de Lieja. Ha enviat la seva adhesió al Congrès Internacional de Crítics d'Art, d'Amsterdam, i a la Sessió de Poitiers del Congrès Arqueològic de França.

L'INSTITUT ha estat representat a la reunió anual de la Unió Acadèmica Internacional, celebrada a Londres. El nostre Delegat, que informà sobre la participació catalana en les diverses empreses de la Unió, féu un report sobre l'edició de les Obres d'Arnau de Vilanova projectada per l'INSTITUT, que fou acollida i posada sota el patronatge de la Unió Acadèmica, dins el «Corpus Philosophorum Medii Aevi».

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ha fet present la seva adhesió als homenajes tributats als estudiosos estrangers Giovanni Galbiati, prefecte de la Biblioteca Ambrosiana; Augustin Renaudet, professor al Col·legi de França; Jules Lebreton, degà de la Facultat de Teologia de l'Institut Catòlic de París; Mario Roques, membre de l'Acadèmia d'Inscripcions i professor honorari al Col·legi de França, i als catalans Antoni Pons, J. E. Martínez i Ferrando i Manuel de Montoliu; i ha assistit als actes commemoratius del setanta-cinquè aniversari de la fundació del Centre Excursionista de Catalunya i del centenari de la naixença de Francesc Matheu.

Recordem, encara, les distincions de què han estat objecte alguns membres numeraris de l'INSTITUT: el senyor Puig i Cadafalch ha estat nomenat membre corresponent estranger honorari de la Societat Nacional d'Arqueòlegs de França i membre del Comitè d'honor de l'Associació Espanyola de Ciències Històriques; el senyor Riba, membre honorari de la Societat Catalana d'Estudis Històrics; el senyor Abadal, vice-president, i el senyor Rubió, membre del Comitè Espanyol de Ciències Històriques; el doctor Cervera, membre honorari de la Societat Italiana d'Endocrinologia i de l'Acadèmia de Medicina de Barcelona; mossèn Bataller, membre corresponent de la Societat Geològica de Bèlgica; el senyor Aramon, secretari de la Federació Internacional d'Associacions d'Estudis Romànics. El P. Anselm Albareda, membre corresponent de l'INSTITUT, ha estat nome-

nat abat titular de Ripoll. No podem deixar d'esmentar, ací, la sessió d'homenatge al senyor Puig i Cadafalch, organitzada per la Societat Catalana d'Estudis Històrics, amb motiu del lliurament de la Miscel·lània a ell dedicada.

Abans de cloure aquestes deslligades notes, hem de recordar l'activitat de les filials de l'INSTITUT, tan plenes de vida algunes d'elles.

La Secció de Botànica de la Institució Catalana d'Història Natural celebrà diverses sessions, en les quals foren presentades comunicacions dels senyors E. Batalla, A. de Bolòs, O. de Bolòs, P. Font i Quer, G. Lapraz, S. Llença, A. Marcos, R. Margalef, F. Masclans, P. Montserrat, P. Seró i C. Torra i la senyora Creu Casas de Puig. L'obertura de curs de la Institució se celebrà a Sabadell; el senyor M. Crusafont hi féu el discurs inaugural sobre el tema *L'evolució, avui*.

La Societat Catalana de Geografia començà el curs amb una conferència del senyor A. Duran i Sanpere sobre *L'Evolució urbana de Barcelona*. En les sessions normals de treball prengueren part els senyors J. Font i Solsona, M. Formiguera, J. Iglésies, J. Mercader, P. Pericay, J. J. Piquer i R. Violant i Simorra. La Societat de Geografia decidí de reprendre les tasques d'arplega de noms de lloc de Catalunya, iniciades abans de la guerra, i de publicar el primer dels treballs que hom ha pogut enllestir.

La Societat Catalana d'Estudis Històrics inaugurà l'any acadèmic amb un discurs del senyor A. M. Badia i Margarit sobre *Els orígens de la frase catalana*. En les sessions ordinàries celebrades entre Sant Jordi de l'any passat i el d'enguany, han estat llegides comunicacions dels senyors P. Bohigas, J. Carreras i Artau, F. de B. Moll, J. Perenya i Moros, C. Riba, J. Romeu, J. Rubió i E. Serra i Ràfols, en la Secció de Llengua i Literatura; A. Duran i Sanpere, J. Gudiol i Ricart, A. Panyella i J. de C. Serra i Ràfols, en la Secció d'Art i Arqueologia; A. Galf, J. Mercader, E. Moreu-Rey, J. Reglà i Campistol i J. Vicens i Vives, en la Secció d'Història. Aquesta filial rebé dos estudiosos estrangers en les seves reunions de treball: el doctor Anton Ph. Brück, de Magúncia, que parlà, en francès, del lullisme maguntí, i el doctor Marcel Durliat, de Perpinyà, que parlà, en francès també, del pintor Joan Baró i l'estil gòtic internacional. La Societat d'Estudis Històrics donà una recepció a honor dels professors sards Antoni Era, de la Universitat de Sàsser, i Giuseppe Mozzo i Alberto Boscolo, de la Universitat de Càller. La Societat, encara, assistí a la reunió, tinguda a Cambridge, de l'Assemblea de la Federació Internacional d'Associacions d'Estudis Clàssics, i a la Reunió d'Estudis Mediterranis de Palerm i al Congrés de Filologia Moderna de Lieja, i inaugurà les seves publicacions amb la ja mencionada «Miscel·lània Puig i Cadafalch».

El mes d'octubre de 1951 la nostra Corporació organitzava, dins la Secció de Ciències, una nova subsecció — la Societat Catalana d'Es-

tudis Jurídics, Econòmics i Socials — que venia a arreglar-se al costat de les societats germanes i que cobria un camp de treball vers el qual no havien fins ara mostrat una excessiva preferència els estudiosos aplegats al voltant de l'INSTITUT. Pocs dies després, el novell grup filial inaugurava les seves tasques amb un discurs del senyor J. B. Roca i Caball sobre *La seguretat social i les assegurances privades*, al qual han seguit ja diverses comunicacions en els tres nuclis de què es compon la Societat : dels senyors A. Borrell i Macià i J. M. Trias de Bes, en la Secció Jurídica ; F. Estapé, en la Secció Econòmica, i mossèn J. A. Ventosa i Aguilar, en la Secció de Ciències Socials.

Aquests, senyors, són, ràpidament i desordenadament explicats, els treballs que l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ha pogut acomplir en el seu quaranta-cinquè any d'activitat científica. Cal confiar que en anys futurs pugui ésser oferta a la vostra consideració una collita més abundosa.

R. ARAMON I SERRA

Secretari General de l'INSTITUT

LETAMENDISME I UNITAT PSICO-SOMÀTICA

DISCURS LLEGIT EN LA XXII FESTA ANUAL DE L'INSTITUT

L'afany de renovació i de progrés, que és fonamentalment l'incentiu antitètic del tradicionalisme en tots els ordres de les activitats humanes, esdevé, sovint, la força cega que mena els ingenus i els indocumentats a picar l'ham del desencís.

Aquesta reflexió ens l'hem feta moltes vegades en constatar l'efímera durada de les hipòtesis i de les doctrines que, nascudes en el terreny de la Biologia pura, fracassen ben tost en fer llur projecció al camp de llurs aplicacions pràctiques, que és, sense cap mena de dubte, el de la Medicina.

En totes les branques de la Ciència i de cap a cap de l'Edat Moderna de la cultura, trobem *homes-antena*, captadors amatents de les darreres novetats, i, al costat d'ells, constatem la presència de veritables constellacions satèl·lits de *snobs* propicis sempre a deixar-se entendre per les primícies no controlades de la darrera innovació captada. El que ja no trobem tan sovint és la ponderació escaient, potestativa de l'expert en cada matèria, el qual, a fi de comptes, és l'únic que està capacitat per a atorgar la categoria de novetat veritable a tot allò que els arrauxats i els *snobs* accepten i difonen com a tal.

Si l'*home-antena* és jove, és curiós de veure com és inflada pel receptor la transcendència de la novetat captada, i fa bo de constatar com aquesta novetat esdevé factor catalític del sentiment fisiològic d'iconoclàstia que hi ha latent en la mentalitat immatura dels adolescents més ben dotats.

Sempre m'han encisat els espectacles de capgirament i de trencadissa promoguts per les joventuts afavorides, per voler dels déus, amb un fort neguit espiritual, car els abrandaments de la joventut inconformista són indispensables a la bona marxa del progrés dels pobles. Per a assegurar el feliç retorn als millors punts de partida cal, gairebé sempre, enderrocar les baluernes bastides pels academismes decadents. Per a descobrir les rutes menadores a la veritat i a la bellesa calen, sovint, dreceres, trepitjar gatoses i aplanar obstacles, i això és tasca que correspon a les promocions més joves. Un retorn a Homer, a Plató, a Goya o a Bach se m'afigura impossible sense escometre les múltiples teratologies que n'obstrueixen el camí. Però aquesta tasca cal que la deleguem a la joventut perquè d'ella

és el privilegi de realitzar-la sense adonar-se que, bo i cercant nous ideals de superació, la realitat la mena, amb un si és no és de sornegueria, a trobar en els models clàssics el consol o la satisfacció que no semblaven possibles ni en el fort de la gesta subvertidora.

Si l'*home-antena* és, però, un ciutadà arribat a la maduresa, carregat d'experiència i guarit d'enlluernaments, sovint podreu observar que la mateixa innovació que provoca reaccions delirants en el jove, esdevé minimitzada o, cosa més freqüent encara, provoca l'abrandament de pretèrites vibracions apagades i suscita un gest de malfiança o un sentiment de rebuig que troba comodíssima expressió en aquella llatina que fa: *Nihil novum sub sole*.

Aquestes consideracions me les ha suggerides la irrupció d'un nou concepte o, potser ho direm millor, d'un nou apellatiu en el camp de la Biologia i de la Medicina. Em refereixo al *Psico-somatisme* o *Medicina psico-somàtica*, que és l'expressió d'un sentit d'unitat que fa impossible de desglossar, en condicions de salut i de malaltia, les proporcions que corresponen a l'esperit i les que són potestatives de la part física en tota mena de funcions orgàniques.

Les observacions recollides pels metges americans entre els soldats de la darrera guerra han constituït particularment una deu immensa de material per a articles, conferències i llibres en els quals la paraula *psico-somatisme* és repetida constantment.

A casa nostra, la reacció davant la torrentada bibliogràfica que sobre Psico-somàtica ens arriba, ha estat ben especial. Els joves n'han pres nota sense engrescament. Els vells li han sortit al pas amb les pretèrites i arnades glòries del letamendisme. «Si psico-somatisme vol dir interpolació del cos en l'esperit o condicionament de l'esperit al soma», diuen els nostres metges que ratllen la setantena o que ja l'han sobrepassada, «el concepte no és pas cap cosa nova, perquè Letamendi ja fa molts anys que havia dit el mateix en definir i defensar el fons doctrinal o filosòfic de la seva medicina unitària». La veritat és, però, que ni Letamendi passà de fer una vaga afirmació teòrica ni els veterans letamendistes que el cop de roc ha fet ara saltar de les aigües mortes, no tenen cap dret a reclamar reivindicacions, car la prioritat que hauria correspost a la doctrina unitària és indefensable, per manca de mètode científic, enfront dels arguments amb què els pares del modern psico-somatisme han imposat i fan prevaler llur doctrina, també essencialment unitària com la del malaguanyat metge barceloní.

Letamendisme i psico-somatisme són dos conceptes no sobreposables a desgrat que ambdós tenen per comú denominador la unitat de les fenomenologies orgànica i psíquica. A la unitat psico-somàtica hom hi arriba per camins científics i Letamendi, enfarfegat de prejudicis filosò-

tics i matemàtics, no hi arribà mai objectivament. El brillant polígraf barceloní, víctima del mal que matà a casa nostra totes les possibilitats científiques de la seva època, no passà d'ésser un simple divagador, àdhuc quan ja tota Europa i l'Amèrica del Nord eren abrindades per unes noves maneres de sentir i de comprendre la ciència al marge de les elucubracions. Deixeu-me fer una mica d'història d'aquell moment transcendental que féu de pont entre el segle XIX i el que vivim, que és quan la Biologia i les seves derivacions pràctiques s'alliberen d'esclavituds filosòfiques per a esdevenir la ciència autònoma que ens ha fornït tots els benifets meravellosos que devem als fisiòlegs, als farmacòlegs, als higienistes i als cirurgians.

Transportem-nos mentalment — per començar — al París de la segona meitat del segle XIX i constatem que són vives en els seus homes de ciència les influències filosòfiques de Maine de Biran, l'illustre pensador en el qual caldrà cercar l'origen de la Psicologia contemporània, fonamentada en l'observació interior ajudada per la Biologia, per la Fisiologia del sistema nerviós i per la Patologia mental. Remarquem, però, tot passant, que Biran, com molts psicòlegs del segle XIX, reclama encara per a l'estudi reflexiu de la consciència, la raó de les idees metafísiques, que són aplicades al conjunt del saber humà. I, dada interessant, remarquem també que, en fer irrupció la figura de Biran, el pensament francès està dominat pel sensualisme i que sota la influència d'aquesta ideologia i sense adonar-se'n, Biran i el seu contemporani Châteaubriand, creen el romanticisme que haurà d'informar durant molt de temps no solament el gust artístic, sinó totes les manifestacions del capteniment i de l'espiritualitat ciutadana.

Dins aquest ambient, en el qual França aconseguí de recuperar-se del traumatisme polític-econòmic que li havia inferit el rei de Prússia, excel·leixen i aviat fan escola, en el camp de la recerca biològica, dues figures excepcionals, Pasteur i Claude Bernard, que, sòbriament i obstinadament, laboren a benefici d'una total transformació dels conceptes científics al marge de tota mediatització filosòfica.

Pasteur, d'una banda, s'endinsa en la recerca del món dels infinitament petits anorreant de bell antuvi la monstruosa baluerna apriorística de Spallanzani. Pasteur, en efecte, posa fi a la doctrina de la generació espontània i damunt les desferres de l'esfondrament crea la Bacteriologia i la Immunologia, amb llurs transcendents aplicacions pràctiques, que són l'asèpsia i l'antisèpsia.

Claude Bernard, al mateix temps, convertint en realitats les genials intuïcions filosòfiques de Bacon de Verulam, s'enfronta amb la Metafísica corrent, que és l'obstaculitzadora secular del progrés de la Biologia, i, foragitant subjectivismes i adoptant un nou lèxic que s'ajusta millor a l'exposició de les noves idees, inaugura l'era de la Medicina experimental.

Així *experiència* ja no serà d'ara endavant sinònim d'*experiment*. El mot *experiència*, certament, podria seguir agermanat al concepte d'*empirisme*, si així ho volen els vells filòsofs, però, en canvi, el biòleg, desitjós d'un llenguatge escaient per a expressar-se d'acord amb els nous conceptes, qualificarà d'*empíric* tot allò que no és fruit d'experimentació a desgrat dels lligams que etimològicament pugui tenir amb l'*experiència*. Per al biòleg, *experiència* traduirà una posició passiva d'observació o de contemplació reiterada i, per contra, *experiment* i *experimentació* seran en el futur dos mots que faran referència a fenomenologia provocada. En aquest punt el divorci entre experimentalistes i aprioristes és absolut i estableix un abisme separador entre els filòsofs prebernardians i els biòlegs formats amb la preceptiva del gran fisiòleg del Col·legi de França, el qual rotundament i categòricament acabarà per dir que la Biologia únicament serà ciència veritable si aconsegueix desprendre's de tot allò que no sigui experimental.

Amb Claude Bernard i la seva escola experimentalista, el romanticisme opera en l'ordre especulatiu un fort descens i obre les portes al materialisme biològic. Amb l'arribada d'aquests nous aires la vella Metafísica inicia una prudent retirada per a deixar pas al positivisme de nou encuny en el qual el fet experimental pren el paper de protagonista.

Pràcticament, a la llum de les noves idees, la Filosofia esdevé Metodologia com a resultat de les exigències del moment i deixa de mediatitzar la tasca dels investigadors. Són interessants de llegir els comentaris que el gran clínic parisenc Lasègue va fer el 1860 al debat que sobre el vitalisme suscità a l'Acadèmia de Medicina de París la presentació d'uns estudis sobre l'acció terapèutica del perclorur de ferro. Lasègue, home d'una gran preparació filosòfica, però influït ja pels nous corrents, s'havia negat a intervenir en la discussió — que prengué proporcions extraordinàriament desorbitades i que transcendí a la premsa científica i sobretot a la mèdica — però publicà un estudi sobre la impertinència de debatre a les Acadèmies temes de filosofia quan el debat pot anar a caure exclusivament en els arabescos d'un simple castell de focs verbal. Ja havien passat — segons ell — els temps en què era permès de creure que les generalitats científiques podien ésser resumides en unes quantes proposicions aforístiques i que un cop establerts els principis hom en podia derivar les conclusions en forma natural i planera.

«És innegable», en efecte, «que tota la Geometria deriva d'un petit nombre d'axiomes i que l'ou conté en germen l'animal vivent», diu el gran clínic, «però a ningú no se li acudirà de pensar que per a ésser geòmetra n'hi hagi prou amb saber les proposicions fonamentals, ni que per a ésser anatòmic no calgui altra feina que dissecar l'embrió. I, no obstant», afegeix, «això sembla que és el que s'esdevé quan en un debat acadèmic mediatitzat, l'eloqüència fa de complement o de farcit a qual-

sevol minsa aportació d'elements i les normes reguladores de la discussió són rígides i asfixiants».

Què succeïa, mentrestant, a casa nostra? Per començar, cal que acceptem que l'ambient cultural de la nostra terra era d'un provincialisme desconhortador. La Universitat de Barcelona iniciava la seva reestructuració després del seu retorn de Cervera, però una gran part dels esforços es perdien en el marasme burocràtic. Les poques figures científiques que havien excel·lit en el camp de la Medicina, de la Química o de les Ciències Naturals durant els anys de la deportació a Cervera no passaren d'ésser uns francs tiradors que no aconseguiren de crear escola, car la Universitat com a organisme oficial comptava amb tots els privilegis i aquesta particularitat feia impossible de lluitar contra ella. És possible que sonin estridents a les vostres orelles les reflexions que sobre aquest tema m'he fet cada vegada que l'atzar me l'ha plantejat i que, ara, una bella, densa i transcendent monografia de Ferran Soldevila sobre la història de Barcelona sense universitat i el retorn de la universitat a Barcelona, m'ha fet reviure en forma obsessiva.

No em sento instintivament decantat al joc de la paradoxa, però tanmateix no puc sostreure'm a la temptació de valer-me d'ell per a sostenir el meu punt de vista en aquest cas. Deixeu-me, doncs, que us digui que jo crec — i en això participo d'un punt de vista molt car també a Alexandre Galí — que en la recuperació espiritual de Catalunya actuà paradoxalment en forma salutífera el confinament de la Universitat de Barcelona a Cervera. Mai no agraiem prou a Felip V el bandejament d'aquell pernicios muntatge burocràtic i científicament eixorc que era la Universitat de Barcelona!

És ben segur que la iracúndia del nét de Lluís XIV no ens dedicà pas la «finesa» amb el propòsit d'afavorir-nos, però cal que a posteriori apreciïem justament el fet en termes molt diferents de com puguin fer-ho a primer cop d'ull els historiadors patriotes. Felip V, que, en passar la frontera per venir a regir els destins de les terres ibèriques, hauria pogut deixar la porta oberta per la qual ens arribessin a pleret els aires renovadors de la seva França progressista i científicament turmentada per un noble afany de superació, tancà darrera d'ell l'obertura i se solidaritzà amb els tarats del mal endèmic per excel·lència que era en aquell temps l'analfabetisme pur, en les capes més baixes, i cosa encara pitjor, l'analfabetisme adulterat per la lectura, en els estrats ocupats per les classes dirigents.

Aquest fou el greuge més gran que ens inferí. Encegat per un amor propi ferit i empès per la seva fellonia congènita, mai no pogué imaginar-se que l'esclafament o la deportació de la rònega i adotzenada Univer-

sitat de Barcelona, ultra representar la supressió d'un enorme obstacle del camí del progrés cultural, havia de suscitar ben tost una esponerosa florida de cenacles, pràcticament deslligats de vincles oficials, i estimular amb això el ressorgiment intel·lectual de Catalunya al marge de lemes botiflers. Possiblement caldrà que atorguem categoria de col·laborador eficient en la resurrecció cultural catalana al talent de Carles III, que és l'únic rei amb el qual Catalunya ha pogut dialogar i mercès al qual es produí la brotada esponerosa de centres i fogars de cultura veritable. El retard, però, de la nostra incorporació a les tasques dels qui vibraven al nord de la serralada fronterera, fou innegable i anà mantenint-se de cap a cap del regnat borbònic des de Carles IV fins als nostres dies.

L'actuació de Felip V fou digna precursora de la que, anys després, havia de completar Ferran VII, amb la diferència, però, que la d'aquell revulsionà la catalanitat ofesa dels nostres besavis i la d'aquest, per contra, pogué comptar, en general, amb la trista col·laboració dels pares dels nostres pares, a desgrat de la posició digna però esporàdica d'un grup molt selecte d'intel·lectuals catalans, la brúixola dels quals seguia marcant el nord.

Amb l'esperit endolat cal que fem constar ací que el portell obert per l'ariet napoleònic a la muralla pirenenca no ens portà tampoc aires renovadors a profit de tothom. Per contra, tot fa suposar que, per virtut d'una llei física, l'aire nou esdevingué bufarut que contribuí a accentuar un corrent que s'endua els nostres lletraferits i la nostra gent de professió liberal a cercar un millor benestar i un ambient més propici a redós dels ministeris i a l'entorn de les taules dels cafès i dels *menjideros* de la *Villa y Corte*.

El retorn de la Universitat de Cervera a Barcelona amb la revalorització d'aquell esplet de cervells privilegiats que havien estat els artífexs de la Reial Junta de Comerç, del Col·legi de Cirurgia, de les Escoles de Nàutica, de Nobles Arts, de Química, de Botànica, de Mecànica i de Taquigrafia, de l'Acadèmia de Bones Lletres, de la de Ciències Naturals i Arts i de la Mèdico-Pràctica, constituí, però, una performança mancada, car una malentesa generositat, feblesa consubstancial dels polítics catalans de tots els temps, impellí a fer donació immediata a l'Estat d'allò que tants d'esforços havia costat d'aconseguir. Això explica que morís en el marasme provincial la primera i més estimable possibilitat de ressorgiment universitari català, base incomparablement eficient per a conquerir-nos un lloc digne al costat dels centres d'investigació i d'ensenyament superior que existien aleshores a tot el món civilitzat.

Dissortadament, a Barcelona, Letamendi, que és el reflex fidel de l'esperit del nostre món acadèmic, saturat d'un esperit filosòfic retirat

de circulació a tot arreu, des de la seva càtedra, alça el 1857 la bandera de protesta contra totes les innovacions que arribaven de fora i, en nom de tronats prejudicis, esgrimeix la seva dialèctica contra els qui ell, pejorativament, anomena materialistes. La seva idea obsessiva és la unitat psico-somàtica— com en diríem avui— però els seus arguments no passen de jocs de paraules. Aleshores és quan fa pública la seva famosa fórmula de la vida i comença a crear entorn seu allò que pretengué ésser escola i que ara recordem tristament amb el qualificatiu de *letamendisme*, concepte que tindria un lloc d'honor en l'arxiu de les aportacions profitoses si el seu creador no hagués romàs sord i cec a tot el que deien i feien els treballadors del camp biològic i mèdic en els centres d'investigació europeus i americans de la seva època. Si hagués comprès, i, per tant, acceptat, el nou criteri que informava el pensament i l'acció de l'escola bernardiana, el nom de Letamendi i el seu concepte unitari de l'organisme en estat de salut i en el de malaltia el veuríem avui unit al d'aquesta doctrina mèdica que ens arriba ara de terres americanes i envaeix la clínica humana amb el nom pompós i una mica pedant de Medicina psico-somàtica.

Però encara resulta més trist de constatar que en els moments en què Letamendi — home d'innegable talent — s'engrescava amb les seves elucubracions mèdico-filosòfiques començaven a fer eclosió, entre les darreres promocions mèdiques barcelonines, esperits inquiets, amb la mirada dirigida cap al nord i plens d'admiració pels fruits de l'escola de Claude Bernard. El cor em diu que si Letamendi hagués romàs a Barcelona, aquella joventut coratjosa i progressista hauria influït sobre ell i l'hauria empès a sumar-se als nous corrents de la Medicina experimental. És ben segur també que la seva radicació a Barcelona l'hauria preservat de les influències perniciososes de l'ambient que la dissort li reservà per als seus anys de maduresa que era quan calia esperar d'ell les millors aportacions del seu talent i els millors efluvis del seu mestratge.

Letamendi, que havia excellit per la seva inquietud espiritual, que demostrà un interès innegable per tot allò que representava un avenç o una revolució a profit de qualsevol dels seus múltiples «violins d'Ingres» (i una prova ens la dona el fet d'haver estat ell qui féu conèixer a Barcelona la música de Wagner), estava malalt de provincianisme crònic, i aquesta malaltia, que era endèmica a la Barcelona del seu temps, l'havia reduït a la trista condició d'enamorat dels dos defectes màxims de la cort d'aquell temps: l'eloqüència campanuda i el matar-ho tot amb la coltellada verbal. A Madrid, per un joc de paraules enginyosament amanides, hom sacrificava un prestigi o condemnava al ridícul demolidor qualsevol innovació tècnica o científica, possiblement prometedora d'esdevenir origen de benifets. I així cal remarcar que mentre, a París, Claude Bernard lluitava aferrissadament per a imposar el seu criteri experimentalista a benefici de la nova Fisiologia i assenyalava com a enemics el verbalisme ultrancer i

els apriorismes de la Filosofia racionalista, Letamendi, traslladat a Madrid, se sentia provincianament cofoi de veure's admirat pels seus ex-envejats models, bo i demostrant que en jocs verbals era més destre que ells. Fa molta pena haver de reconèixer que Letamendi, seguint el pendís d'un procés de gradual deseuropeïtzació, arribés a parlar de Medicina amb una plagasitat que tenia gran èxit a les penyes de cafè, però que avui ens fa enrojolar de vergonya.

«A la Fisiología humana le falta hombre y le sobra rana», fou la seva lamentable rèplica als afanys de Claude Bernard i, com si les rialles d'aquesta plasenteria li haguessin fet d'incentiu per a continuar jugant el paper de «graciós», aprofità l'anunci del transcendental descobriment dels raigs X de Roentgen per a escriure en una revista mèdica, amb un llenguatge manllevat i amb l'estil petulant, que aleshores reflectien el mal gust de l'època i que avui segueixen essent l'estigma de la misèria i del davallament provincial: «Con todo el estrépito propio de nuestro petulante siglo, tanto más trompetero cuanto más viejo, se nos anuncia en poco meditados términos, la invención de un procedimiento que, entendido a la letra, ha sacado ya de sus casillas a los papanatas y truhanes propagadores del espiritismo, del telepatismo, del ocultismo y demás artes combinadas de picardía y de chifladura, pues creen ellos, según en públicos escritos transpirenaicos ya han dado a entender, que la nueva fotografía a través de los cuerpos opacos (que yo llamo para mi uso arte de ejecutar sombras chinecas sin candil) refuerza, confirma y demuestra la verdad de la moderna magia, realizada hoy en ambos mundos, bajo la invocación de Satán, sin duda para ocupar en algo al sinnúmero de mortales incapaces de sacramentos que pululan por América y Europa. Cuidado con el anuncio, para enderezado a personas que no hayan meditado bastante sobre las posibles travesuras de ese Frégoli universal llamado éter, tan incapaz de sosiego como propenso a toda transmutación. Porque, en efecto, eso de «fotografía a través de los cuerpos opacos» resulta literariamente absurdo, pues, si «fotografía» significa «diseño trazado por la misma luz» y se ha convenido en tratar de «opacos» los cuerpos que impiden a la luz el paso, resulta que anunciar fotografías obtenidas a través de los cuerpos que impiden a la luz el paso, vale lo mismo que prometer fugas a través del muro de la cárcel. La cosa es absurda; su realización, sin embargo, la atestiguan personas fidedignas. Y ¿habrá algo más digno de asombro que la realización del absurdo? Yo sé de un joven enamorado loco de una vecina suya, de las de pared por medio, que se las prometió muy felices al leer la noticia de tan diabólica invención, contando con que, sin preocuparse más que de averiguar la hora de levantarse su adorada, podría él, a través de la pared medianera, sacar un clisé de ella en paños menores o mínimos, y aun sin paños, al natural absoluto.»

No és pas gens difícil d'imaginar l'èxit que aquesta plagasitat letamendiana havia de tenir entre els idonis i conspicus concurrents a les *peñas* i *ateneos* de la *Villa y Corte* i entre la clientela ortodoxa de les sucursals provincianes, sorda i cega com el mestre davant l'allau de fets que l'experimentalisme estava reunint gràcies al concurs de les noves generacions, empeses per un afany de recerca al marge de la fullaraca verbal dels prejudicis filosòfics.

Claude Bernard i Pasteur havien obert als estudiosos un món nou en el qual no era possible d'ensopegar amb personatges aptes per a fer les delícies d'un Molière, d'un Goldoni o d'un Lesage. Però aquest món nou no semblava pas interessar els adotzenats doctors Purgeons i Sangredos del planell ibèric.

Afortunadament, l'atzar volgué que l'obra negativa d'aquell català trasplantat fos neutralitzada per l'escomesa valenta i precisa d'un jove, també català, que, si, com Pasteur, no era metge, ni tenia, com Letamendi, un nom en els cenacles galènics, tenia, per contra, l'entusiasme de la joventut i el cor robat per les noves idees que arreu d'Europa i d'Amèrica estaven fent proselitisme i convertien l'art de la Medicina en una ciència d'aplicació a benefici de la humanitat malalta.

Ja haureu comprès que m'estic referint a Ramon Turró, el malgratí inquiet, importador de la bacteriologia pasteuriana i del bernardisme a casa nostra.

A Turró devem la principal contribució a l'obra de bandejar del nostre malaurat país el letamendisme carrincló i obstaculitzador que s'havia estès com la mala herba. Els tres articles de Turró contra la fórmula letamendiana de la vida, publicats precisament a Madrid a l'acollidora tribuna d'una revista mèdica, produïren una tan forta sensació que hom els cregué obra d'alguna personalitat que s'amagava sota l'engany d'un pseudònim. Aquesta hipòtesi acabà de donar més força al text de la irrefutable argumentació turroniana. Val la pena de recordar, a propòsit, que Letamendi en aquells moments havia arribat al pinacle de la seva glòria i que, a base de la seva teoria unitària hom havia creat a Madrid un ateneu destinat a fer obra de difusió i proselitisme de les idees letamendianes. La fortuna arribà a ésser-li tan follament propícia que fins a l'hora de la jubilació seguí aviciant-lo.

Una anècdota ens pot donar la mesura de l'adhesió idolàtrica del món mèdic madrileny a aquest home d'atracció excepcional. Feia dies que una malaltia l'havia privat de fer la lliçó i l'obligava a fer llit. Havien circulat rumors alarmants sobre la possibilitat d'un irreparable desenllaç, però la malaltia féu el tomb i Letamendi reprengué les seves activitats docents uns dies abans de la seva jubilació reglamentària. I ací s'esdevingué l'apoteosi: hom organitzà un magne jubileu; tots els professors seien als bancs dels estudiants; Letamendi pujà a l'estrada enmig d'una emoció

intensa i féu la lliçó amb més eloqüència que mai. En acabar, esclataren uns aplaudiments delirants. Mestres i estudiants dempeus victorejaren l'orador i, sense deixar mai d'aclamar-lo, l'acompanyaren fins a casa seva. Arribats que hi foren, seguiren els vïctors i els picaments de mans amb una tan gran insistència que Letamendi hagué de sortir al balcó a remerciar les efusions desfermades dels seus homenatjadors. «Que parli! Que parli!», demanaven els manifestants. Aleshores Letamendi, commogut —i això pot donar una idea de com aquell home s'havia identificat amb l'esperit d'aquella pàtria adoptiva—, es tragué unes tisores de la butxaca, es tallà la *perilla* i, bo i llençant-la daltabaix, digué, amb veu tremolosa: «Señores, me he cortado la coleta.»

Així acabà el letamendisme, i passà a la Història, coronada d'anècdotes molt agudes però sense transcendència, la figura d'un home que hauria pogut ésser molt profitós al progrés de la ciència. Oh jocunda tristesa del letamendisme! Si almenys s'hagués acabat amb Letamendi! Per sort de tots, l'obra turroniana, que s'inicià temorenc sota d'un pretès pseudònim, anà prenent cos en el recolliment d'un modest i rudimentari laboratori que — com el de Louis Pasteur — era dalt d'unes golfes, lluny de tota ostentació i apartat del traüt bigarrat de la dinàmica urbana.

Al voltant de Letamendi hi hagué sempre brogit de xerrameca banal i de frivolitat. A l'entorn de Turró hi hagué la crítica experimentalista d'uns deixebles emmotllats per les fèrules rígides del mètode objectiu i avesats, per tant, a treballar disciplinadament. Si m'és permès de manllevar uns mots al lèxic musical, diria que a l'entorn de Letamendi únicament eren possibles els *scherzo* i els *allegro* mentre que a redós de Turró hom percebia la serenitat de l'*andante moderato*. Ni el papalloneig sobre els temes, ni l'apriorisme sentenciós no s'adeien amb el treball controlat dels qui havien après del mestre que un fet únicament pot ésser minimitzat o reforçat per la concurrència d'un altre fet.

Letamendi va fer letamendisme des de la càtedra universitària. Turró creà, extrauniversitàriament, una escola d'experimentadors i ensenyà a pensar damunt de fets objectius.

Això ens permet avui de constatar que la mateixa idea unitària que Letamendi havia deixat malmetre en les seves mans, per la seva fallera de condicionar-ho tot a malabarismes verbals i a prejudicis filosòfics, pren en mans de Turró una gran categoria i troba en els seus deixebles una continuïtat molt estimable que els permet d'aparèixer ara als ulls dels moderns biòlegs i filòsofs com a ciutadans d'un poble civilitzat i amant del progrés.

Letamendi i el letamendisme es nodriren de les deixalles del romanticisme caduc i estantís de finals de segle. Turró, com Claude Bernard i la seva escola, amb un afortunat retorn a Bacon de Verulamí, es llença

a una tasca d'investigació fructífera cenyint-se a la metodologia experimental, els fruits de la qual ens permeten d'interpretar, sense confusió de termes, la diferència que cal establir entre la doctrina unitària o medicina unitària de Letamendi i aquest concepte de Psico-somàtica que capten ara com a suposada darrera novetat científica les antenes humanes amatents.

A Letamendi, la Filosofia li privà de fer Ciència biològica. A Turró, per contra, fer Ciència biològica el capacità per a fer, en la seva maduresa, una aportació personal i molt estimable al camp de la Filosofia.

Letamendi parla d'unitat orgànica. Turró, sense fer jocs verbals, demostra amb fets experimentals la possibilitat d'inter-relacions psico-somàtiques. En el seu llibre *Orígens del coneixement* ens demostra, en efecte, que els estímuls emotius poden somatitzar-se en forma de respostes fisiològiques i patològiques, i, gràcies a aquest aclariment, ens resulta possible d'arribar a la coneixença del món exterior. En el cas de Turró, el filòsof neix del fisiòleg. En el cas de Letamendi, el filòsof provoca l'avortament del fisiòleg.

La mecànica interna de la somatització de les influències emotives ha suggerit múltiples hipòtesis de treball, però encara no hem aconseguit d'arribar a conclusions d'efectiva satisfacció entre els homes de ciència.

La coincidència és, però, absoluta, ara com ara, quant a acceptar que un factor emotiu pot transcendir pluriformement damunt del funcionalisme somàtic. A ningú, per poc observador que sigui, no escapa el fet que la inestabilitat cardio-vascular de l'adolescent justifica els enrojolaments, les taquicàrdies i fins les lipotímies emocionals que són gairebé fisiològiques en els anys puberals i parapuberals d'ambedós sexes. A ningú no escapa tampoc la constància amb què una excitació terrorífica influeix sobre les funcions viscerals afectant llur motilitat o llur aptitud secretora. El dermatòleg coneix avui la relació entre moltes afeccions de la pell i els estats psíquics. La por pot, sovint, relaxar els esfínters per paràlisi de la musculatura llisa que els controla i pot augmentar la tensió de la sang i accelerar el ritme del cor i suscitar, en conseqüència, una poliúria amb incontinència; però en altres organismes la por repercuteix damunt del soma amb manifestacions diametralment contràries: en algunes tribus primitives aquests fets tenen àdhuc aplicacions pràctiques al servei de la justícia (inhibició salival com a reflex de la por).

Un complex de por, de despit, d'angoixa, de vergonya i de repugnància pot transcendir de moltes maneres sobre el substrat anatòmic i sobre el seu funcionalisme. El goll que fou la causa de la mort de Prat de la Riba, tingué per desencadenant el factor emotiu que colpí el gran patriota quan fou empresonat per haver reproduït a «La Veu de Catalunya» un solt de «L'Independent» de Perpinyà, el mes de març de 1902.

Sovint, la somatització d'un factor emotiu sembla traduir l'existència de zones, de sistemes o aparells afectats d'infantilisme. El vell *locus mi-*

noris resistentiae torna així a presentar-se a l'escenari habillat amb nova indumentària. Així una mateixa sensació d'aversiò, d'enuig o d'esparverament pot somatitzar-se o traduir-se objectivament per nàusea i vòmit en els neurovegetativament febles o immaturs digestius, però pot també, en altres organismes, traduir-se per una amnèsia, per una afàsia i per una depressió psíquica menadora al suïcidi o per un trastorn de la regulació del metabolisme intermediari susceptible de prendre la forma de l'aprimament progressiu de fons hipofisari o el tipus franc i inconfusible d'una diabetis. Cal simplement comptar en cada cas amb la major labilitat d'un substrat anatòmic immatur o retornat a un estat d'infantilisme o, millor dit, de labilitat fisiològica infantil.

Les alteracions de l'equilibri químic del medi intern sota les influències afectives més diverses ens forneixen proves objectives espectaculars de la unitat psico-somàtica: podem testificar que quan, el 1917-1918, férem els nostres treballs sobre el mecanisme fisiològic i fisiopatològic dels factors adrenals i nerviosos en la regulació dels glúcids, ens calgué circumscriure les experiències al conill i al gat perquè els gossos se'ns tornaven diabètics pel sol fet de tenir-los engabiats.

No cal un gran esforç d'imaginació per a comprendre que, ni durant la creixença, ni en la decrepitud, no evolucionen paral·leles totes les estructures. Els pediatres, posem per cas, us diran que són, sovint, ben ostensibles les desharmonies de creixença entre el tòrax i el seu contingut cardio-respiratori (la gàbia i l'ocell, com ens ha abellit de subratllar metafòricament). El biòleg i el fisiopatòleg transporten avui aquesta fenomenologia plàstica a les pregoneses de la Química i de l'Energètica i, sovint, l'endocrinòleg, servint-se de les troballes aconseguides per ells, aconseguix l'enllaç entre les dues concepcions.

Amb el criteri experimentalista que avui preval i amb el bagatge científic dels nostres homes de laboratori, és possible, sense intromissions filosòfiques, ni temences de caure en heterodòxies, d'interpretar molts fets normals i patològics com a traduccions fidels del nexa que lliga la materialitat orgànica i la dinàmica emocional. Deixant de banda el letamenisme i no barrejant el concepte unitari amb el psico-somatisme, el neuròleg, el psiquiatra i, sobretot, l'endocrinòleg, us diran que la relació entre el soma i l'esperit no és una elucubració filosòfica, sinó que és un fet palesable en la clínica i en el laboratori.

Asseguda a la cadira del dentista, la Humanitat amb la boca badada ofereix al bon observador material a bastament per a reflexionar sobre els lligams psico-somàtics que justifiquen el criteri d'unitat que la clínica moderna defensa cada dia amb més fervor. Un percentatge elevadíssim d'alteracions dentals i pararentals que són objecte de consulta odontològica delata l'existència d'un fons emocional innegable. Les grans preocupacions financeres, els neguits de la vida privada amb altes tensions

psíquiques, la preocupació, la por, l'angoixa, poden influir damunt l'es-malt dentari i motivar la seva alteració i fins la seva total ensulsiada. Cal, simplement, que la saliva, per acció neuropsíquica i a través d'adequades modificacions neuroendocrines, modifiqui la seva composició química i les seves constants físico-químiques — especialment el seu *pH* — perquè s'esdevinguin les càries o es malmeti la integritat de la coberta protectora de les dents o emmalalteixin les genives i facin irrupció les lesions distròfiques alveolodentàries que, ultra fer impossible la masticació, són causa de neuràlgies i d'intoxicacions digestives.

Avui tot això és a mans de l'endocrinòleg i del neuroendocrinòleg. Selye ho ha fet entenedor amb el seu ja famós *síndrome d'alarma* i n'ha proclamat regulador central i substrat experimental el bloc hipòfiso-hipotàlamo-diencefàlic. Des dels reflexos condicionats de Pawlow fins a la hipòtesi turrioniana de l'origen del coneixement, basada en la fam, tot constitueix material d'experimentació revisable a la llum dels nous conceptes de la Química hística condicionada per les descàrregues emotives i regulada per aquest gran rector i supervisor que és el bloc neuroendocrí que radica a la zona cerebral hipotalàmica, indiferent als verbalismes filosofoïdes dels letamendistes de torn. Aquesta zona cerebral ens apareix avui delicadament susceptible als estímuls emotius i orgànics i constitueix el regulador de les inter-relacions somàtiques i psíquiques, que són objecte d'una atenció preferent de part de les promocions noves formades en les actuals escoles mèdiques, sobretot en les americanes, i que Dunbar ha catalogat sota l'etiquetatge emfàtic de *Psico-somatisme* o *Medicina Psico-somàtica*.

Cada època, cada generació, té una manera diferent d'enfocar les qüestions. Això fa que en Medicina, com en totes les arts i totes les ciències, no siguin possibles les repeticions pures a vint anys de distància. En tot cas, quan una mateixa idea torna a ésser portada a discussió, el seu to i el seu aire ens apareixen modificats per la nova criteriologia que informa l'ambient de l'hora nova. En circumstàncies com aquestes és molt corrent de recórrer a la lògica per a explicar el procés, però s'ha fet d'ella un tal abús — i la cosa és ja tan vella — que obligà Lasègue a dir una vegada i en forma contundent: «La lògica no observa, ni inventa, ni descobreix res», afirmació que Armangué rectificà, quaranta anys més tard, en un d'aquells meravellosos *Pensaments*, que un dia o altre caldrà que trobin l'editor escaient: «La lògica no ha d'observar: ha de treure profit de la cosa observada. És així, i únicament així, que els grans descobriments han estat fets gràcies a la lògica».

La lògica, emprada d'acord amb aquest criteri armanguerià, ens permet de sortir a la palestra per a dir a l'*home-antena jove* i a l'*home-antena vell* que el concepte psico-somàtic no és ni una novetat revolucionària

ni és un rescalfat letamendisme. *Psico-somàtica*, en tot cas, és el títol que caldrà posar d'ara endavant a un capítol obligatori en tots els tractats de Medicina i, sobretot, de totes les especialitats mèdiques. En aquest capítol es valoraran els materials que l'observació i l'experimentació hauran reunit a propòsit de la inter-relació dels elements emotius i els elements orgànics en el decurs dels anys i especialment a mesura que els neuro-endocrinòlegs vagin emprant mitjans físics i químics capaços d'objectivar les sospites lògiques que eren la base exclusiva del raonament dels biòlegs i dels metges d'abans de Claude Bernard.

LEANDRE CERVERA

Membre de la Secció de Ciències

L'EVOLUCIÓ, AVUI

DISCURS LLEGIT EN LA SESSIÓ INAUGURAL DEL CURS 1951 - 1952
DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL

Cal que proclamï, abans de tota altra cosa, com a indispensable justificació, el fet de sentir-me desorbitat pel tema que em cal desenrotllar avui davant entranyables companys en l'estudi de les Ciències de la Natura, capdavanter i pioners d'aquesta branca del saber a casa nostra. Em reconec, tanmateix, empetitit davant les colossals proporcions del problema amb què avui m'enfronto, bé que d'una manera succinta, i espero que hom em sabrà perdonar l'agosament que això representa per a un humil paleontòleg com el qui us parla; un home, però, enamorat de la Natura i de tot el seu incommensurable batec.

Si l'estudi dels mamífers fòssils al qual m'he dedicat durant més d'una dècada m'obre les fronteres de la vostra cordialitat i de la vostra benevolència, us diré que la Paleontologia, que és el nord de les meves il·lusions científiques, és la que vol fer sentir la seva veu a redós d'aquest cenacle reunit al Museu de Sabadell que coneix les primicerès joies de sentir-se una mica estimat per tots vosaltres. Jo crec realment que és la Paleontologia la qui ve a parlar-vos per la meua boca, perquè ella ha estat segurament la darrera a entrar en les entranyes d'aquest grandios monument científic que és l'Evolució. Hi ha aportat la quarta dimensió del temps, i això bé valdrà, de part dels biòlegs, un cert agraïment. Com a ciència d'observació que és, li manca el calor experimental, la contemplació del fenomen vital palpitant; malgrat tot, però, amb la seva total humilitat, amb el bagatge de la tenacitat conreada a través dels anys per eminentíssims naturalistes, perd de mica en mica el seu balbuceig gràcies a la pròdiga i infatigable collita que els anys acumulen i llença també, al grat dels aires del futur, la llavor d'un incipient mestratge. Nascuda de l'amorosa entranya de la Geologia, no us estranyarà que el paleontòleg us parli també com a geòleg. Tanmateix és aquesta abraçada cordial entre la pretesa fredor grandiosa de la Física natural i la proteica blanor de la vida que la Biologia acaricia, la que hà acabat d'arrodonar aquest concepte de socialització de les ciències naturals indispensable per a la confrontació amb el problema complexíssim de l'Evolució. Així, doncs, la Paleontologia té la seva veu en les modernes teories evolutives que han vingut a ésser batejades de *síntesi* i que també, i per un altre conducte, podrien ésser qualificades d'eclèctiques.

L'Evolucionisme, avui... Amb quin aire irònic ens escoltarien, segurament, els biòlegs dels segles que han de venir! He de fer-me perdonar el tòpic, però de debò no hi ha res de nou sota el sol. Des d'Empèdocles i d'Aristòtil trobem perfilats els dos corrents majúsculs del pensament humà en aquest estudi dels problemes de la vida; malgrat tot, la glòria dels científics que han aportat llurs cadàvers a la immensa piràmide dels coneixements — i utilitzo una magnífica pàgina d'humilitat de Claude Bernard — restarà immarcescible com un solc victoriós damunt la terra pròdiga que ens acull. Sí, avui com ahir, la mateixa essència de les coses; però ¡quin bruit de rusc, immens, penetrant, el dels nostres naturalistes treballant i aportant noves i novíssimes idees i resultats!

Com contemplem amb veritable pena la sagnant baralla del segle XIX, l'apassionament sense control que promogué violentíssimes discòrdies, ¡amb quin astorament mirarem la foguera en la qual moria el nostre Miquel Servet! Lentament, i aquesta és la nostra millor fortuna, hem sabut conquerir un estadi de superació, si no científica, almenys moral: l'horitzó de la serenitat. Aquesta serenitat és la que ha sabut aplegar en un mateix pitxer el bo i millor de totes les doctrines. I és així que podem parlar de síntesi i d'eclecticisme. Calia despullar la Ciència de tots els fari-seïsmes i del llast de la Filosofia, perquè la Ciència Natural no és sinó una sola veu que s'incorpora al clam universal; recollirem els fets, objectivament, lleialment, i amb devoció els oferirem a aquells qui han de transformar-los en moral i filosofia. Altrament, no seríem sinó tarats del vici més abjecte que el científic podria tenir, el de l'orgull en una tasca com la nostra que no és sinó batec ínfim de formiga que avança penosament entre el perfum dels conreus dels segles.

La tensa línia que, suspesa del temps, va des del pretèrit remotíssim al futur interrogant i misteriós, governa la Biologia. No hem de sentir-nos esclavitzats per un concepte massa rígid d'actualisme; estem en un moment insignificant d'aquesta inacabable carrera vital, i cal que cerquem les profundes rels que s'installen en la sedimentació dels anys i analitzem la saba que nodreix aquesta proteica manifestació immensa. Quins dissenis governen la vida i quines lleis la regeixen? Heus ací la terrible i complexa clau del problema. Entre la nostra interpretació actual de la qüestió evolutiva, hi ha una mica de tot, bé que ha semblat talment triomfar un principi per damunt dels altres: el de la selecció natural, no pas entesa a la manera estricta de Darwin, sinó incorporada a una realitat que les investigacions van afirmant a poc a poc. Una conjugació entre el fenomen de la mutació i de l'adaptació traduïda per molts com una ortoselecció, és el resultat de la tremenda variabilitat dels éssers vivents a través de les tempestuoses mars dels temps. Però, ¡quina dificultat, tanmateix, a desentranyar el joc intern d'aquests processos que són la mutació i l'adaptació! I quin

batallar per la consecució d'uns resultats segurs, immutables! Perquè, realment, la vida té una dimensió històrica i no repetitiva: l'acumulament dels fets anteriors se suma als fets actuals i és així com desapareix, soterrat sota la força algebraica dels números, el concepte d'un actualisme ferri.

Segueixo Umbgrove en el seu concepte de la doctrina complementarista: és curiós que no haguéssim pensat fins ara a considerar com la vida depèn estrictament dels avatars de la terra que l'acull i la conté. En la seva *Simfonia de la Terra*, aquell autor desperta el nostre eco, expressat ja fa temps, respecte a la successió dels fenòmens físics del nostre Planeta, regits per unes lleis determinístiques gairebé totes elles, excepte en la reconditat interna dels àtoms, on la vida s'ha d'acomboiar implacablement a les noves condicions. L'evolució vital està així supeditada d'una manera absoluta a l'evolució del nostre astre. Però ho fa seguint també unes rutes. La matèria inerta no té altre camí que el de l'aparent repetició dels fenòmens, més constreta com està a la rigidesa i a la manca de flexibilitat de les seves estructures. Però la vida té unes altres possibilitats més modulants, més insubjectables, té un batec nou que escapa segurament al determinisme i cau en les esferes de l'atzar i de la contingència, més de la contingència que de l'atzar, segurament. Però ¿és que aleshores acceptem dogmàticament que la matèria vivent és essencialment distinta de la inanimada? Evidentment som vitalistes, i avui crec que ningú no s'escapa d'aquesta manera de considerar el problema. La matèria viva ha incorporat dintre seu unes propietats que la matèria morta no feia sinó enfocar sense grans possibilitats. El geòleg us parlarà, malgrat tot, que també aquesta matèria mineral és flexible i canviant. La vida, però, escapa a les lleis quan la considerem en la seva quarta dimensió: Simpson, darrerament, expressa la inconsistència d'aquestes preteses lleis que s'han anomenat «ortogènesi», «augment filètic de la talla», «supervivència dels no especialitzats», «programa evolutiu de Dacqué», «lleis de Williston», «irreversibilitat», etc. Malgrat, però, que en el detall trobem les extraordinàries excepcions que invaliden aquests presumptuosos principis, no podem negar, aquells qui ens mirem objectivament la Natura, un aspecte de rigorosa finalitat. Aleshores què?, em direu vosaltres. Determinisme o indeterminisme? Malgrat que es negui el valor de les lleis abans anunciades, aquestes, però, resten amb el qualificatiu de tendències, de lleis aproximades, segons Vandel. I aquestes tendències ¿no ens parlen d'alguna cosa ordenada i preconcebuda? És curiós d'observar que fins ara el vitalisme anés sempre aliat amb la idea d'un finalisme acèrrim, inflexible i que el materialisme es conjugué precisament amb el concepte de fortuïtat, d'atzar cec.

Com sempre, però, sembla ésser que la veritat s'ha de cercar pel camí del mig. Avui creiem en la força cega de l'atzar associant-la a la d'anti-atzar o al «poder d'invençió» que la mateixa vida té, utilitzant una frase

de Cuénot. Caldria creure que hi ha un propòsit o un esquema de l'evolució traçat d'avançada que va de l'organització simple a la més complexa — la qual qüestió no pot ésser discutida, almenys des del punt de vista antropocèntric —, però que en aquest esquema s'han deixat les línies de detall i d'ombrejat del dibuix a un marge amplíssim de possibilitats. No arribaré a dir com Simpson que l'evolució és una equació amb múltiples solucions possibles, sinó amb múltiples camins possibles. Sembla, realment, que no existeix una veritable ortogènesi, que no hi ha segurament filogènies lineals, però el camí, sigui sinuós, sigui format per feixos de direccions més o menys paral·leles, acudeix a una fita lentament aconseguida. Què diríem nosaltres enfrontats amb el problema de la desaparició dels grans rèptils al final del Cretàcic, a l'albada dels temps neozoics? Demostrat per eminents especialistes el trànsit dels rèptils als mamífers, ¿com és que aquests, en una fase preadaptativa, existien a l'aguait de les amples possibilitats que els havia d'obrir l'extinció d'aquelles monstruoses màquines anatòmiques que formen els arqueosauris, inadaptables ja a una heterogeneïtat climàtica, zonal, i a un descens de la temperatura? ¿Com és que els mamífers més primitius d'avui, record dels que aparegueren primer en la història mastològica, els marsupials, mostren encara la imperfecció del sistema autoregulator tèrmic? Aquesta espera dels primers mamífers i dels primers ocells, arrecerats en l'expectativa del que més tard havia de succeir fatalment, ¿no ens parla, doncs, d'un sistema ordenat d'antuvi? Hi ha, sens dubte, objeccions a fer. Però, als nostres ulls almenys, ¿no aparenta tot aquest seguici de fases inadaptativa, preadaptativa i adaptativa, que veiem a través les grans línies filètiques, un esquema pre-requisitiu?

La mateixa enunciació de les tres etapes definides per Schindewolf com a «tipogènesi», «tipostasi» i «tipolisi» en la filogènia dels grups sembla indicar a gratcient aquesta manera de produir-se el fenomen evolutiu en un sentit cíclic, sempre, però, progressiu i concèntric.

Passant, ara, a la qüestió motriu de l'Evolució, crec que avui es pronuncien els biòlegs massa despectivament envers Lamarck. Certament que no s'ha de prendre el lamarckisme en el sentit estricte amb què fou enunciat pel seu propi autor, com no hi prenem tampoc el darwinisme. Però, quan parlem d'adaptació pel procés de la selecció natural, ¿no parlem del medi i de la seva força essencial? És evident que la selecció natural elimina aquelles realitzacions de l'atzar que són incompatibles amb les exigències externes. El procés de l'adaptació obeeix, segons la majoria dels autors actuals, tant a causes internes com a causes externes. Qui negarà, doncs, la influència del medi? I com el paleontòleg, que esgrimeix aquella quarta dimensió del temps, no ha de mirar l'ambient com una potència enorme, constructiva i destructiva? És cert que hom menysprea gairebé universalment que el medi actuï d'una manera directa per mitjà de l'he-

rència dels caràcters adquirits, però ¿per què el medi no ha de poder, a la llarga, traspassar la seva acció sobre les dotacions cromosòmiques?

En els conceptes emesos per Umbgrove de l'estricta dependència existent entre el món físic i la vida, existeix implícita la poderosa acció del medi extern. Tenim dues evolucions que caminen paral·lelament, influint-se en mutus sentits. Si l'edifici canvia, els seus moradors han d'adaptar-se a les noves condicions. Quan, com dèiem, s'estableixen noves possibilitats de nínxols ecològics amb l'heterogeneïtat climàtica, sorgeixen els animals de sang calenta que s'enfronten amb les velleïtats del medi extern, i els rèptils monstruosos, incapaces de suportar aquesta nova palpitació dels climes, s'extingeixen. Com un record dels fets anteriors, les etapes, però, no caduquen del tot. Resten encara els rèptils eosúquids, que arriben fins a l'actualitat gràcies a una instal·lació en climes càlids o gràcies al seu poder d'hivernada. Els grans esdeveniments del món astral — la rotació de les galàxies, l'evolució dels climes, la construcció orogènica amb les seves seqüelles, la formació de les grans depressions, les diverses i canviants estructures continentals — estergeixen damunt la vida la seva empremta. Així es traspassa l'acció mecànica del món físic sobre el món vital, el qual es constitueix també en medi d'ell mateix provocant autoinfluències. Quan parlem de les radiacions adaptatives i de les segregacions de tipus geogràfic, és indesmentible que considerem el poder de la diversificació ambiental com un poderós mitjà de noves especiacions. És així com entenc que la idea de Lamarck ha d'ésser, en tot cas, respectada i admirada.

Sembla, doncs, que trobem l'Evolució suspesa en aquest fi de la balança entre l'atzar, que es reserva a la forma amb què el transformisme s'esdevé, i el determinisme, que provoca la seva finalitat. No cal ésser filòsof per a creure que aquest finalisme es tradueix en la mateixa consecució de l'etapa humana que ha adquirit consciència de la pròpia raó d'ésser i que ha construït la moral i la filosofia. És evident que l'home ha arribat a dominar el seu propi ambient, no solament amb les seves perfeccions físiques, sinó amb la seva capacitat intel·lectual i espiritual. En el fons, crec que trobaríem una espècie d'atzar *controlat*, bé que això pugui talment sonar com una immensa paradoxa. Una força metafísica, diríem, que regula i domina aquest atzar, el qual, tal com dèiem ja, també és dominat o regulat per unes forces no gens ignotes que radiquen en les incompatibilitats externes. Confesso que crec necessari, per a la nostra pròpia idiosincràsia, i d'acord, per altra banda, amb el que ens diu el llegat paleontològic, un cert marge d'indeterminisme que sembla constituir la mateixa essència de la vida.

No m'és possible d'estendre'm en consideracions respecte les mateixes etapes de l'Evolució. Avui entenem la Creació en un sentit nou i més meravellós. No és necessari per a ningú que se segueixi un corrent o altre,

puix que, tal com deia abans, la Ciència no ha de pretendre filosofar, sinó servir la Filosofia. Són els filòsofs, sempre que actuen de bona fe, els qui ens han de construir l'esquema general del fer de l'Univers i el perquè de la construcció d'aquest esquema. A nosaltres ens pertoca de parlar del què i del com i no del perquè.

Ràpidament haig de dir que el descobriment dels virus filtrables ha semblat que obria possibilitats fins ara desconegudes en el procés ignot de l'origen de la vida. Realment no podien ésser precisament virus filtrables, en el sentit estricte, els éssers primitius que podien haver nascut de la matèria inanimada, puix que llur propi parasitisme indica un procés de degradació. Però no podem descartar apriorísticament la idea que alguna cosa de semblant a aquests organismes fossin les primeres estructures vitals. L'origen de la vida restarà segurament sempre un misteri indesxifrable, puix que els processos de metamorfisme de les roques han impedit la conservació dels éssers més remots de la història biològica. Això no obstant, l'esquema dels virus filtrables no és despreciable, i ha de tenir-se en compte per als nostres propòsits.

El procés de l'evolució comença, per definició, a partir d'aquest moment propici al desenvolupament de la matèria animada. L'Evolucionisme és avui acceptat per tots el naturalistes del món. Tots sabem que les línies evolutives segueixen *tempi* diversos i que allò que ens sembla que no ha evolucionat pot haver obeït uns ritmes realment i extraordinàriament braditèlics, lentíssims. Els autors dissentiran potser en l'amplitud d'aquesta evolució. No repugna, però, a l'esperit, d'acceptar-la tan totalment com es vulgui. Dissentiran també en la manera com s'ha produït, i d'ací tantes i tantes teories emeses per gairebé cada un d'ells.

Respecte l'origen de l'home, sembla haver d'acceptar-se, cada dia més, la seva ancestralitat animal quant al físic. Les descobertes de les distintes espècies de *Proconsul* i dels australopitècids, la natura prehomínida dels quals sembla acceptar-se, per la posició erecta demostrada pel descobriment de les extremitats, l'estructura del seu sistema dentari, etc., tot sembla parlar d'una manera favorable a una tal ancestralitat.

A nosaltres, creients fervorosos, no ens preocupa en absolut aquesta aparent discrepància d'uns principis que s'havien fet clàssics. De cap manera no podem considerar l'evolució com una matèria *tabú* si estem segurs de la nostra ortodòxia. Creiem en la universalitat i en l'amplitud de l'Evolució, perquè els fets establerts honradament i científicament, amb escrupolosa serietat i desapassionadament, ens han de convèncer, com a treballadors que som d'aquesta parcel·la del saber humà. L'Evolució no és ni remotament incompatible amb la nostra idea de la Creació. Els textos bíblics ens parlen de com es realitzà l'obra de la Creació. L'impuls de Déu es vivifica també a través de la vida. La causa primera és la Creació

de la matèria amb totes les seves possibilitats, que no cal que es projectin damunt la terra d'una manera realment expressa. L'alè incommensurable del Creador té el seu eco inacabable vers les ribes de l'infinit. Som vitalistes i teistes i, fins ací, tenim el nostre problema ben clarament resolt. Creure en totes les manifestacions de l'Evolució no és dir que siguin realment certes. Però la nostra ment les accepta perquè les veu així, perquè llegeix en les transformacions progressives de les construccions anatòmiques i perquè de debò només ens mancaria haver-ho tot vist amb els nostres propis ulls. Si ho veiem amb els ulls simbòlics de la nostra intel·ligència i no ho podem provar amb una demostració, això no ha de voler dir que els fets siguin falsos.

La immensa meravella de l'Evolució ens parla encara més elevadament del Déu creador que amb un sol buf va fer possible aquesta tremenda evanescència de les coses vives, que no pas imaginant-lo enfeinat en successives i múltiples petites creacions expresses. I finalment haig de dir-vos, encara, que no hem de pretendre que la Ciència resolgui els problemes que únicament la nostra fe ha d'elucidar. La Ciència es deslliga i s'emancipa d'aquesta pretensió. De la seva mà, anirem a beure en les meravelles universals que Algú ha creat per a regal del nostre esperit. Ens durà cap al camí de la creença, no pas preceptiva, sinó cognoscitiva, que és el que de manera màxima pot donar-nos la Ciència. L'home, fet a imatge de Déu, ha arribat al domini terrenal per a ésser un missatger de totes les bel·leses de l'Evolució que ell mateix, com a cim d'aquesta, recapitula i resumeix, i dirigir la seva veu devota cap al Qui li donà una ànima immortal. I Déu mateix és el qui ha creat aquests principis d'indeterminació que regeixen en el detall els fenòmens vitals, a fi que el poder d'invocació cap a Ell es tradueixi en veritable eficàcia per a aquells qui saben, amb el cor humil, prosternar-se davant la seva eterna majestat.

M. CRUSAFONT I PAIRÓ

Cap de la Secció de Paleontologia del Museu de Sabadell
De la I. C. H. N.

ELS ORÍGENS DE LA FRASE CATALANA

DISCURS LLEGIT EN LA SESSIÓ INAUGURAL DEL CURS 1951 - 1952
DE LA SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS HISTÒRICS

La força d'atracció que els escriptors clàssics d'una llengua exerceixen damunt el lector menys freturós d'anàlisi justifica per endavant el propi dictat de *clàssics* que els atribuïm, i l'hauem de fer consistir en la justesa i equilibri amb què han sabut aprofitar-se dels recursos de la llengua. Normalment, però, àdhuc en els casos en què ens proposem d'investigar llengua i estil d'un escriptor, no arribarem a plantejar-nos el darrer *perquè* del valor de la seva obra. Ens acontentarem — bella i feliç resignació — amb la delectança i fruïció que ens produeix la lectura. Així, tots hem tingut ocasió de constatar a bastament la bellesa de la prosa precisa i profunda de Ramon Llull, o de les maneres elegants o filigranades del *Tirant lo Blanch*, o de la intensitat i coloracions de la paraula viva en Maragall. Així, i en un altre pla, trobem a les nostres gramàtiques, ultra nombrosos exemples clàssics que esdevenen veritables *autoritats* per a la utilització futura de la llengua en creacions literàries que seran un dia, una severa compilació de preceptes que acostumen a respondre a tot allò que caracteritza la llengua, és a dir, les lleis gramaticals, especialment les sintàctiques, per les quals hom ha canalitzat els meravellosos recursos de la frase, tot prenent en consideració la vida que ha rebut aquesta frase en la ploma de tots els seus plasmadors.

Però, malgrat el gust que sentim en llançar-nos a la lectura de les nostres primeres figures literàries, malgrat la voluntat amb què assimilem la preceptiva gramatical, res no ens fa pensar en l'elaboració primera d'aquesta frase, res no ens il·lustra quant als començos i fins i tot als orígens de la nostra fesomia sintàctica. Vers els processos de constitució de la frase romànica catalana voldríem, doncs, orientar la nostra — i la vostra — atenció en el que ara exposarem. Ben entès ha de quedar des d'ara que les característiques de l'elaboració sintàctica d'una llengua no són tan exclusives d'ella mateixa que no permetin d'ésser tractades en el conjunt d'hàbituds oracionals de l'extensa família lingüística neollatina. La nostra exposició tindrà, per tant, un abast forçosament general, del fons del qual procurarem destacar, sempre que ens sigui possible, exemples concrets de la nostra llengua catalana.

La primera constatació que hom es pot permetre d'establir, en comparar el punt de partença llatí (més exactament, del llatí vulgar) i la

frase romànica resultant, és que, contràriament al que succeeix en fonètica i en morfologia, i fins en lèxic, té lloc una profunda solució de continuïtat entre la sintaxi de la llengua mare i la de les llengües derivades. La fonètica i la morfologia romàniques, encara que amb modificacions, a voltes ben fonamentals, continuen el pla etimològic, i hom pot anar seguint les sèries d'estats lingüístics medials pels quals arribem a la llengua actual. No s'esdevé així amb la sintaxi, per a l'estudi històric de la qual cal aplicar una metodologia diferent, que examini capes sincròniques successives més aviat que una línia diacrònica o evolutiva. Sols així salvarem l'abisme que s'obre entre la sintaxi llatina i la romànica. Podem, doncs, parlar amb tota evidència d'una ruptura entre llatí i romànic en el tractament de la frase. Cal notar, ací, que ara concretament alludim a la sintaxi oracional, o, per a dir-ho emprant la terminologia lingüística, a la sintaxi de l'oració gramatical plena, sia oració simple, sia composta. No ens referim, en conseqüència, a la sintaxi de les parts de l'oració; i val la pena de marcar la distinció, perquè l'ús de les parts de l'oració adoptà, ja en llatí vulgar o parlat, les noves modalitats que, allunyant-se de les resolucions preceptuades per la gramàtica tradicional llatina, perduren fins avui consolidades en les llengües romàniques; gairebé totes aquestes modalitats adoptades pel llatí vulgar enfront la llengua clàssica porten el comú denominador de tendència analítica. Exemples d'aquesta trajectòria seran, entre altres, la substitució de la flexió casual llatina per l'ús creixent de les preposicions, l'aparició del comparatiu perifràstic, de l'article, dels temps compostos del verb; ací ens referim especialment a l'exemple primer, pel qual la declinació clàssica cedí el lloc, en llatí vulgar, a la determinació preposicional, la qual cosa donà a aquest la mateixa fesomia amb què es distingeixen les llengües romàniques del llatí clàssic.

Del que acabem de dir es desprèn que, quan parlem de la ruptura evident entre la sintaxi llatina i la romànica, no signifiquem l'anomenada sintaxi de les parts de l'oració, que substancialment conté, ja en llatí, les possibilitats que després esdevenen característiques de les llengües neollatines, sinó la sintaxi oracional. En produir-se l'esfondrament de la unitat lingüística llatina, el parlant conservà generalment, com hem dit abans, els sons, les formes i el lèxic, bé que a canvi de transcendents deformacions i evolucions no sempre uniformes, que justifiquen plenament el concepte de llengües noves, independents del llatí originari, i independents entre si; però aquest mateix parlant no sabé o no pogué conservar tot el complex sistema conjuntiu de la llengua mare, que resolía, amb grans possibilitats d'expressió i a través d'una rica gamma de matisos diferencials, totes les maneres de dir de la frase clàssica. Pot semblar, potser, massa aventurada aquesta suposició; certament, toquem ara la dificultat sistemàtica de tot el llatí vulgar: l'absència de textos i testimonis lingüístics. Ens referim fonamentalment al llatí parlat, que hem de des-

cobrir a través d'errors de picapedrers, de correccions dels gramàtics, del parlar que caracteritza alguns personatges del teatre que els autors fan parlar rústic intencionadament, etc., però sempre queda, en el fons, desconegut, el llenguatge parlat habitualment. És evident que els sons, les formes i els mots s'han modificat ben de soca-rel, en passar del llatí al romànic, tant, que han donat lloc a ciències històriques del llenguatge: la fonètica, la morfologia i la semàntica; una vegada més, trobem l'acompliment de l'aparentment paradoxal postulat saussureà: el signe lingüístic és mutable (és a dir canvia, es transforma per l'acció del temps) precisament perquè és immutable (és a dir, perquè la llengua ha conservat el mot, i no l'ha substituït per un altre):¹ els sons, les formes i els mots han romàs en llatí vulgar — ens ho demostra llur perduració en romànic — i, per llur perduració, han sofert transformacions tan radicals, que han originat noves llengües independents. Res d'això no ocorre en la sintaxi oracional: aplicant a la frase la teoria de Saussure, podem dir que l'oració gramatical no ha estat mutable precisament perquè no ha estat immutable. I així com dels altres elements lingüístics esmentats, malgrat el silenci del llatí vulgar, trobem mostres fugisseres en els picapedrers, en els gramàtics i en personatges de la comèdia, l'oració gramatical s'enfonsa amb altres institucions romanes que no sobreviuen a l'Imperi; per això mateix, com direm tot seguit, el romànic ha de recomençar la frase, i, efectivament, la frase del romànic arcaic és ben bé un intent, una recerca que ens faria pensar més tost en el despertar del parlar infantil. En fi, sense negar la possibilitat que el llatí parlat ja continguéss, també en sintaxi, els elements que troben evolució plena en les llengües neollatines, és evident que la fonètica, la morfologia i el lèxic es demostren continuadors del llatí, mentre que la sintaxi, ben al contrari, n'està prou allunyada per a permetre que hom parli de solució de continuïtat. I és tan sols en aquest sentit que parlem de ruptura entre el llatí i el romànic. Malauradament, aquesta crisi, aquesta solució de continuïtat entre la manera llatina de dir i la romànica, transcorre en l'època de la qual no romanen gairebé testimonis lingüístics. Malgrat tot, sia per uns escassos usos de la llengua més antiga, sia per comparació amb les tendències populars de tots els temps, podem establir que, en els començos de la Romània, els nexes sintàctics per a la illació entre frases consecutives o per al domini de les principals sobre les subordinades no existien, o, en tot cas, denotaven una gran llibertat d'estructura².

És general, en efecte, el predomini de la parataxi (o juxtaposició gramatical) sobre la hipotaxi (o subordinació gramatical) en la fase primitiva de les llengües romàniques, en la modalitat parlada d'abans i d'ara, i en

1. F. DE SAUSSURE, *Cours de linguistique générale*³ (Paris 1931), 104-113.

2. W. v. WARTBURG, *Problemas y métodos de la lingüística*, trad. DÁMASO ALONSO i EMILIO LORENZO (Madrid 1951), 151-155.

qualsevol manifestació lingüística dins un ambient popular. Tots hem pogut observar, ben sovint, que el llenguatge popular —dels medis rurals o de gent de poca cultura— es caracteritza per la manca o escassetesa de domini gramatical d'oració a oració, i, d'altra banda, per la juxtaposició, a voltes monòtonament reiterativa, de les frases successives. Veus ací què ha escrit el romanista Walther von Wartburg sobre aquest tipus de construcció sintàctica, al·ludint concretament a la llengua francesa: «La parataxi és, en primer lloc, característica de totes les maneres de parlar populars, lliures, espontànies. La preferència de la llengua popular per una seriació deslligada i poc consistent, correspon a la minvada disposició que el poble pugui mostrar per a les concatenacions lògiques i per a l'engranatge de llargues sèries de pensaments. Això es pot seguir perfectament en l'evolució del llatí i del francès. La rígida construcció del sistema oracional del llatí clàssic vingué a substituir un tipus d'ordit més lliure, més paratàctic, que és el que caracteritzava el llatí plenament arcaic. A darreries de l'Imperi romà i a començos de l'Edat Mitjana, es perderen molts dels recursos gramaticals que havia anat elaborant el llatí clàssic, i, abans que res, el delicat sistema de les conjuncions. És una època de decadència de la cultura intel·lectual. D'aquesta faisó la parataxi torna a adquirir, en francès antic, gran importància. En èpoques ulteriors es torna a bastir una construcció del període que portarà, finalment, a la frase rígida del francès modern. Si s'estudien separatament les formes des de més a prop, hom veu que la construcció hipotàctica pot créixer i sorgir, lentament, en etapes insensibles, de la mateixa associació paratàctica. Les construccions complicades d'una època posterior reposen, gairebé sempre, sobre la mera juxtaposició de l'època primitiva».³ El que Wartburg atribueix al francès, la llengua romànica més afortunada quant a testimonis lingüístics del temps primitiu, podem aplicar-ho, per generalització, a la resta de les llengües germanes, i, per tant, al català. En realitat, el panorama esdevé quelcom més complicat, perquè no hi ha una trajectòria única que porti de parataxi a hipotaxi, sinó que ambdós tipus sintàctics poden conviure simultàniament dins una mateixa literatura. En castellà, difícilment trobaríem construccions més oposades que les del *Cantar de Mio Cid* i la *Crònica general* del Rei Savi: allò que el *Cantar* expressa mitjançant la primària juxtaposició, necessita en la *Crònica* un matisat sistema de conjuncions. La petita diferència cronològica dels dos textos castellans no justificaria la diversitat expressiva esmentada, per a la qual hem d'admetre, doncs, l'existència de dues intencions estilístiques diferents. Sembla provar a bastament les dues intencions el fet que, tot i anar-se doblegant la llengua a l'imperi creixent de la hipotaxi, les construccions paratàctiques perviuen precisament en textos de la literatura més propera al llen-

3. WARTBURG, *op. cit.*, 154-155.

guatge parlat, com són els *romances*, el parlar de determinats personatges de la *Celestina*, etc.⁴

Tornant ara novament a la parafaxi dels començos romànics, hom es pregunta de quina manera la llengua aconseguia d'expressar, sense nexes conjuntius, el matís de coordinació o subordinació corresponent a cada cas. El ritme i la melodia eren els elements lingüístics encarregats de manifestar, en un moment donat, la relació entre dues oracions en absència d'una conjunció explícita; la flexibilitat de la melodia idiomàtica pot substituir, doncs, tot un sistema elaborat de conjuncions, ni més ni menys com avui, en el llenguatge paratàctic popular, són també fonamentals el *tempo* i el to per a la caracterització intencional de la frase. Aquests dos elements, tan essencials a la fonètica de la frase, i tan indispensables a l'època romànica primitiva, ens recorden que, aleshores, la raó d'ésser del llenguatge era abans fonètica que escrita; evidentment, el període per excel·lència de la transmissió oral dels textos literaris havia de trobar menys prescindibles aspectes com ritme i melodia que la pròpia conjunció gramatical.

L'aparició tardana de la conjunció romànica ha estat documentada especialment en francès, però gairebé totes les llengües neollatines en presenten alguns exemples;⁵ francès: «Brutus vit n'i pooit remaindre», o sia, 'veié que no hi podia romandre'; castellà: «des podedes dezir Dios nos valió»; català: «...lo ahontaven e'l escarnien: e ell era vengut per salvar...», o sia 'malgrat que ell havia vingut per a salvar'.

Més fàcil d'exemplificar resulta l'etapa següent, en què ja és coneguda la conjunció gramatical; però la llengua hi és tan novícia, que empra repetidament la mateixa conjunció per als nexes sintàctics més diversos. No cal dir que, en aquests casos, la presència de la conjunció no sols no exclou els procediments anteriors de matisació, sinó que seguia demanant el concurs del ritme, melodia i altres elements de tipus fonètic que poguessin col·laborar al destriament del valor sintàctic més just i adequat entre totes les possibilitats gramaticals. Segueixen alguns exemples de la partícula *que* plurivalent en la primitiva veïna llengua castellana, concretament en el llenguatge del *Poema del Cid*;⁶ és conjunció anunciativa en «bien lo veedes *que* yo no trayo nada» (82); causal, en «fronzida trahe la cara, *que* era desarmado» (1744); té valor final en «de noche lo lieven, *que* non lo vean cristianos» (93); el *que* pot ésser, també, concessiu, com en «*que* los descabeçemos nada non ganaremos» (620), i restrictiu, com

4. D. ALONSO, *Estilo y creación en el Poema del Cid*, dins *Ensayos sobre poesía española* (Madrid 1944; 2.ª ed. Buenos Aires 1946).

5. Vegeu els exemples en WARTBURG, *op. cit.*, 153; R. MENÉNDEZ PIDAL, *Canlar del Mio Cid, Texto, gramática y vocabulario* (Madrid 1944), I, 395; OTTO KLESPIER, *Beiträge zur Syntax altkatalanischer Konjunktionen*, «Butlletí de Dialectologia Catalana», XVIII (1930), 410.

6. MENÉNDEZ PIDAL, *op. cit.*, I, 347-348, 393-398. Hom indica entre parèntesis els versos corresponents del text.

en «soltariemos la ganancia, *que* nos dicesse el cabdal» (1434). Nota, amb encert, el filòleg Rafael Lapesa que, certament, el sistema conjuntiu del castellà més antic era pobre, però l'ús reiterat de la conjunció *que* no sembla pas que obeís a una manca d'altres recursos, ja que existien i anaven apareixent altres conjuncions, com *ca*, *porque*, *maguer*, i, malgrat això, les trobem substituïdes ben sovint per la comuna *que*; cal concloure, doncs, segons Lapesa, que hom no sentia la necessitat de precisar els diferents matisos de subordinació.⁷ Al nostre entendre, aquest fet, aparentment obscur, envigoreix la tesi, exposada abans, que la determinació del matis sintàctic de cada cas s'aconseguia principalment mitjançant elements pertanyents a la fonètica oracional. No és, doncs, que hom no sentís la necessitat de precisar matisos, sinó que aquesta precisió no era forçós que s'obtingués per la conjunció. Com ocorre sempre en història lingüística, també ací els límits cronològics s'esborren bon xic quan ens hi apropem; cal admetre, en definitiva, que el traspàs de funcions entre la matisació fonètica i la matisació conjuntiva s'interfereixen llargament durant una època en la qual una sola conjunció, com la que hem exemplificat, s'encarregui d'introduir qualsevol oració subordinada, amb la seguretat que l'aïllament definitiu del tipus sintàctic escollit per l'autor va a càrrec, com quan encara no existien les conjuncions, de la velocitat d'articulació i de la tonètica de la frase.

El fet de l'aparició relativament tardana de la conjunció gramatical a la Romània lingüística, permet de seguir amb facilitat com s'han anat elaborant els diferents tipus conjuntius. Per tal com es tracta d'una de les maneres subordinants que presenten més interès, per la seva laboriosa gènesi mental, dedicarem uns moments a l'elaboració de la hipotaxi concessiva. Així com abans he alludit a la repetició, en romànic primitiu, de determinades modalitats de llatí arcaic, primer, i de llatí vulgar tardà, després, aquest moviment diríem pendular torna a manifestar-se, una vegada i altra, a diferents solucions sintàctiques, i, entre elles, a la subordinació concessiva; és curiós de constatar que aquestes onades paral·leles de solucions equivalents són més constants sempre que es refereixen a comportaments mentals coincidents: quan una alteració sintàctica descansa sobre la manera naturalment més humana de veure les coses, com que l'home sempre és home, la resolució habitual de l'alteració sintàctica esmentada és forçosament i bàsica la mateixa. Examinem-ho en la subordinació concessiva.⁸ La manera més deslligada de l'expressió concessiva en llatí arcaic és l'ús simple del subjuntiu, que, amb el verb *sum*, perdura, encara, en llatí clàssic: «*sit fur, at est bonus imperator*»; literalment significa: 'que sigui lladre, però és un bon emperador', o sia

7. R. LAPESA, *Historia de la lengua española*² (Madrid 1950), 153-154.

8. WARTBURG, *op. cit.*, 155-156 Per als exemples, vegeu, ultra aquest llibre, els que recullen E. BOURCIEZ, *Éléments de Linguistique romane*⁴ (Paris 1946), 128, 281-282; O. KLESPEL, *op. cit.*, 408 i ss., i el *Diccionari Català-Valencià-Balear*.

'encara que sigui lladre, és, però, un bon emperador'. També trobem el verb *sum* acompanyat d'un adverb: «*sint sane superbi, quid id ad vos attinet*»; literalment: 'que siguin certament sobers', o sia 'encara que ho siguin'. Finalment, i sempre dins la primera etapa llatina, de sintaxi més lliure, apareixen igualment *quamvis*, *quantumvis*, expressions referides a adjectius i adverbis: «Des *quantumvis*, numquam apparet»; literalment: 'dóna en la mesura que tu vulguis', o sia 'encara que donis'; o bé: «accusa *quamvis* copiose»; literalment: 'amb l'abundància que tu vulguis', o sia 'encara que sigui copiosament'. Tots els exemples esmentats, pertanyents a l'època de sintaxi més lliure del llatí arcaic, impliquen una mena de permís concedit irònicament, per a significar que, malgrat el permís (que per això sols és concedit amb ironia), no en queda afectada l'acció de l'oració principal. Una segona etapa és la que emprava *quamvis* per a la introducció de l'oració sencera; per exemple: «locus hic, *quamvis* subito venias, semper liber est»; pròpiament, en aquest cas, *quamvis* es refereix a l'adverbi *subito*; però el sentit lingüístic va desplaçant-se lentament, fins a aconseguir que *quamvis* arribi a referir-se al verb. Així es produeix el desgast semàntic, amb la corresponent gramaticalització d'una expressió que, si era molt descriptiva en anunciar-nos un permís irònic, es converteix en una freda partícula gramatical, sense suggerir la més petita conseqüència del sentit originari. D'aquesta manera el llatí clàssic assolix la tercera etapa, de sintaxi rígida, amb frases en les quals *quamvis* va ja sense cap adverb, i actua simplement de conjunció, com qualsevol altra; per exemple: «Quod turpe est, id *quamvis* occultetur, tamen honestum fieri nullo modo potest». La llengua llatina ha passat, doncs, de la parataxi, viva i descriptiva, a la hipotaxi, freda i gramaticalitzada; ja abans hem notat que, a través de gradacions insensibles, la subordinació de la gramàtica més elaborada podia haver tingut com a punt de partença l'estat primari de juxtaposició que caracteritza tots els començos lingüístics.

El retrocés de la cultura general, i el fet que sorgeixin formes més senzilles de vida i de pensament, provoquen aquella ruptura entre l'antiga sintaxi llatina i el que serà la sintaxi romànica, de la qual ja hem parlat abans; solució de continuïtat que fa desaparèixer les conjuncions concessives del llatí, com tants d'altres elements sintàctics de la frase. Les llengües romàniques han tornat a forjar la concessió gramatical, d'una manera forçosament independent del llatí; doncs bé, dintre llur independència, els processos d'elaboració de la subordinació concessiva romànica coincideixen exactament amb els que hem qualificat de característics del llatí, com responen a una mateixa manera de veure el sentit de la frase, i a un paral·lisme de sintaxi evolutiva. La primera etapa, per tant, serà paratàctica, i el simple ús del subjuntiu, ajudat, és clar, per factors d'índole fonètica ja esmentats abans, hi serà suficient per a marcar el

matís de la concessió gramatical; exemple en francès: «ait vestut dous halbers». que literalment significa 'ell hagi vestit dues llogues', però que ve a tenir el sentit de 'encara que ell les hagi vestides'; aquesta solució, purament paratàctica, va tendint a admetre el concurs d'alguns elements oracionals que acabaran per constituir-se en conjuncions subordinants. Apareixen, de bell antuvi, uns adverbis que denoten, com llurs paral·lels en llatí, un permís atorgat irònicament; el més característic d'aquests adverbis en català antic és *ja*; l'esquema de la construcció seria, per exemple: «*jam* sit fortis», o sia 'que ell sigui tan fort com es vulgui', però, amb tot, es realitza l'acció de la principal; exemples: «faran semblan que fort bé l'entendon, e *ja* res no'n entendran», amb el valor de 'encara que res no n'entenguin'; «... e *jassiam* infant, nos ne venjarem», que significa 'encara que sigui infant'. Cal que hom atengui especialment al valor de concessió irònica d'aquests casos, que, ultra ésser el més característic de la posició mental que impliquen, i precisament per això mateix, correspon exactament a la mateixa consideració adoptada al camí vers la hipotaxi llatina. La mateixa interpretació de permissió irònica obliga a atribuir a la conjunció concessiva del castellà antic *maguer* l'etimologia grega *MACARIE*, fonèticament impecable, però que oferiria dificultats quant a la semàntica si no fos el moviment mental esmentat; així, *μακάριοι*, que significa 'feliç' 'benauregut', començà de desposseir-se de tal manera del seu sentit originari, que arribà a una total gramaticalització, amb l'adquisició del valor fonamental de les conjuncions concessives; hom pot valorar el procés semàntic comparant, en castellà mateix, les dues frases equivalents «hágalo *enhorabuena*; no lo aprobaré» i «no lo aprobaré *aunque* lo haga»;⁹ semblantment, la conjunció portuguesa de concessió *embora*, que val 'encara que, malgrat que', procedeix de *em boa hora*, i per tant de IN BONA(M), HORA(M), igual que *enhorabuena*.

Una altra manifestació de l'expressió de la modalitat concessiva mitjançant un permís concedit irònicament és la que correspon a la fórmula «bene habet quod», i, amb el·lipsi, «bene quod», on l'ús de l'adverbi *bene* per a introduir una oració que precisament no es realitza, en ésser vençuda per la principal, n'accentua la ironia. Veiem en francès antic: «bien vos poist si i iroiz» o sia 'bé us pesa' o 'sí, reconec que us pesa', però, malgrat aquest reconeixement, no deixa de complir-se l'oració principal, ja que el sentit total de la frase és: 'encara que us pesi, hi anireu'. Conté, així mateix, una gran dosi de potencial semàntic, l'anul·lació, també irònica, d'una condició, paral·lelament a la conjunció *etsi* del llatí on trobem implícit el mateix moviment mental; podríem traduir literalment *etsi* per 'fins i tot si'; aquesta condició fallida acostuma a adoptar la forma «si bene» en els començos romànics, i la trobem llargament exemplificada en català antic, com en els casos següents: «La unitat del home, qui és en tres coses,

9. LAPESA, *op. cit.*, 45.

si bé sa huminitat és tres coses e les tres coses són huminitat, per tot so no són també les tres coses en ell una unitat»; «Tant sòts noble e excellent en tota virtut, que *si bé* són coses en ésser occupants loc, per tot assò no roman que vós no siats infinit»; «lo bisbe ha a retre compte de ses ovelles, *si bé* en mi les ha perdudes»; «Car *si bé* aquexes lletres se van en son nom, mal son grat n'ac a fer tot ço que'n fe». La idea d'anullació irònica d'una condició s'expressa, encara, en català antic, simplement per la mateixa partícula condicional *si*, i el sentit i altres elements lingüístics destrien si es tracta d'una condició fallida o reeixida, si és una subordinada concessiva o condicional. Exemples: «Emperò, sènher, *si* jo són àvol, per tot so no'm desemparets, allà ajuda de les autres distincions a acabar», «...e *si* assò pots fer, encara per tot assò no't abastarà a fer comporació de la glòria».

No pretenem pas, amb aquestes notes sobre l'elaboració de la concessió gramatical, d'esgotar tots els processos ni totes les partícules conjuntives, sinó tan sols d'extreure'n un exemple global de com s'han obtingut moltes conjuncions, avui freds elements gramaticals, que, però, han viscut una època de gran intensitat afectiva.¹⁰

Tornant ara als adverbis que s'integren a les locucions concessives, hem de dir que tots ells van abandonant, lentament, llur valor originari, i es va notant que s'adrecen vers un sentit purament conjuntiu, fins que arriba un moment que l'adverbi ja no posseeix, d'adverbi, més que la procedència, i ha donat lloc a una altra peça dins el sistema conjuntiu de la llengua. Aleshores, semblantment al que ocorre en altres sectors de la frase, adopten un *que* d'introducció. Quan, en català més recent, apareix l'adverbi *bé* per a expressar la mateixa idea de condició concessiva, ja no se sent com a adverbi, i sí únicament com a nexa conjuntiu; per exemple: «...e *bé que* fos en tendra edat constituït, no menys li viu los ulls molt resplendents». Ni més ni menys que en francès modern: «*bien qu'il soit malade*». Aquests dos darrers exemples representen la conclusió d'un llarg i interessant procés, que comença amb l'intent més primari i simple d'expressió d'un matís sintàctic, a base de recórrer a elements de notable intensitat descriptiva, i que, tot esborrant gradualment i insensible la vivesa que n'era la característica originària, acaba obtenint la completa gramaticalització d'aquells elements, resolts de manera definitiva en la peça indispensable que anomenem conjunció. És de gran importància, dins el procés esmentat, observar que, en perdre's el valor de la parataxi primitiva, són *vocats* una sèrie d'adverbis o locucions adverbials per a reforçar el sentit que començava de debilitar-se; són adverbis que entren a la matisació de la sintaxi oracional amb una càrrega afectiva

10. Recordem només *malgrat* i *encara que*, potser les dues partícules més usades avui, que també permetrien una interpretació semblant. Per a d'altres expressions de la concessió en català medieval, vegeu KLESFER, *op. cit.*, 408-419.

considerable, però aquesta modalitat expressiva nascuda de l'afecte de parlar, va descolorint-se per la freqüència de l'ús, bo i alleugerint-se semànticament, fins a situar-se, com hem dit, en un pla de freda partícula gramatical, indiferent al seu passat.

Hem dit abans que, dissortadament, la nostra llengua no frueix, com el francès, d'una dilatada perspectiva documental, que ens permeti d'aprofundir la nostra observació tan enllà del temps com desitjaríem per a millor conèixer l'època d'orígens; l'època d'orígens queda, doncs, abreujada pel començ. D'altra banda, ara afortunadament, una segona circumstància escurça de manera ben notable, per l'altre extrem, aquesta època d'orígens: l'aparició, tan aviat, de la figura gegantina de Ramon Llull, que, amb la seva força expressiva genial i la justesa de la seva frase precisa, aconsegueix de fer saltar la llengua catalana dels balbuceigs inicials a un assaonat grau de maturitat que la col·loca en primer lloc entre les altres llengües germanes. La seguretat amb què Ramon Llull domina la sintaxi cal atribuir-la a la destresa que posseeix del govern mental de l'estructura de la frase, per la seva formació filosòfica; per Ramon Llull, doncs, els orígens de la frase catalana són cronològicament breus.

Orientem, ara, el nostre examen a fer veure, per contrast, la diferència que hi ha entre les solucions adoptades per Llull, i des de Llull, i les que predominen a les parques manifestacions lingüístiques anteriors i contemporànies de les lullianes.¹¹ La lectura d'un fragment qualsevol no lullà, escollit a l'atzar entre els textos de l'època, ens hi fa veure una sèrie de característiques que el traeixen d'agut primitivisme, enfront la maduresa de Llull. Fixem-nos, tan sols, en la resolució de les conjuncions, i en allò que n'és conseqüència, l'ús de modes i temps.

Primer, la resolució de les conjuncions. Sorpren l'abundància de les oracions de relatiu; per exemple: «que qui ociurà vescomte»; «qui's metrà en aguait»; etc. Som a l'època de transició entre el relatiu i la conjunció, ja que és sabut que aquesta moltes vegades procedeix, etimològicament, d'un relatiu. Notem, per tant, un tipus sintàctic que fuig de les solucions conjuntives; tan sols les conjuncions més primàries (la copulació i la disjunció) apareixen profusament, donant al text la pesada impressió de les reiteracions monòtones. Exemple: «Que qui ociurà vescomte, o'l nafrarà, o'l desonrarà en alcuna cossa, esmè-lo axí com dos comdors, e comdor axí com dos varvassors. Qui's metrà en aguait e apensadament requerrà cavalier, e'l ferrà ab fust, e'l tirarà per los cabeyls, esmen-lo per mort... Si solament [és pres] e guardat e no'n sofer calúmpnia ni onta, ni és retengut lonc temps, sia esmenat per aliscara e per omenatge, o per talion si és son contrasemble».

Quant a l'ús de modes i temps, notem que els textos anteriors a Llull

11. Textos comparats: *Usatges de Barcelona*, ed. «Els Nostres Clàssics», pàgs. 54, 55, 56, i R. LLULL, *Llibre de Maravelles*, ed. «Els Nostres Clàssics», I, 94.

defugen, tant com poden, el subjuntiu. És indubtable que la història de la sintaxi oracional romànica podria explicar-se a través de la lluita victoriosa del mode subjuntiu que, suprimint de soca-rel pel llatí vulgar, ha anat estenent-se en romànic a mesura que augmentaven les possibilitats expressives de les llengües modernes. No es troba, en català primitiu, més que un ús precari del subjuntiu: en fórmules equivalents a l'imperatiu («sia esmenat», «don-li cavalier», etc.), en oracions finals (com «qui li faça aliscara»), si bé, en aquest darrer cas, cal veure un arcaisme llatinitzant, una traducció servil del relatiu amb matís de finalitat de la llengua clàssica del tipus de «misit legatos qui pacem facerent». El subjuntiu és substituït sistemàticament, a l'època primitiva, pel futur d'indicatiu. Exemples: «que qui ociurà, o'l nafrarà, o'l desonrarà; qui's metrà», etc., on avui alguns prefereixen de dir: «que qui mati, o nafri», etc. Aquesta construcció del futur és característica de la sintaxi romànica primitiva; i la trobem amplament exemplificada a la Península Ibèrica, en castellà i amb una profusió extraordinària en navarro-aragonès; citem alguns exemples del *Poema del Cid*: «myedo yva aviendo que myo Cid se *repintra*» (per 'se arrepiñiese'), fins a la *Celestina*: «pide lo que *querrás*» (per 'lo que quieras').¹² Avui manté fixament l'ús del futur enfront del subjuntiu la llengua francesa; també el català modern, si no hi és del tot afectat, tampoc no defuig el futur tan absolutament com ha fet el castellà, i, dins el català, cal destacar el valencià, on el futur és el procediment habitual d'expressió.

Cap d'aquests trets no es troben en Ramon Llull, el qual estableix ja definitivament les bases de la sintaxi clàssica catalana; per exemple, en el fragment que segueix: «Aprés esta semblança, lo crestià dix al pagà si naturalment se sentia moure plus amar e conèxer Déu per les peraules que havié dites de sa fe que per les peraules que el juheu e el sarrahí havién dites de lur fe e contra la fe dels crestians; car, si el pagà se sentís pus scalfat de l'amor de Déu, e pus illuminat de les obres de Déu, per les sues peraules, que per les peraules del juheu e del sarrahí, convenies de necessitat que ses peraules fossin veres; car si eren falces, seguir-s'ia que la bonesa e la granesa e les altres virtuts de Déu fossin a si mateixes e a ses obres contràries, la qual contrarietat és impossible». Gràcies a la conjunció gramatical, tot el fragment proposat com a exemple posseeix una unitat: hi ha tres oracions principals, unides per la coordinació de *car*, les dues vegades; dintre aquesta unitat, hi ha diversitat en les diferents resolucions gramaticals de cada oració principal. Si deixem a part alguna reiteració, que sols cerca reforçar els arguments provatoris de la doctrina cristiana en la passió apostòlica de Llull, el període transcrit, no pas un model d'estil, i escollit ben casualment, té tota la regularitat i

12. Exemples trets de MENÉNDEZ PIDAL, *op. cit.*, 344-345.

correcció de la prosa normal, i correspon, com ja hem dit abans, a la ploma d'una persona que pensa amb una lògica irrefutable.

Semblantment haurem de comentar la sintaxi de modes i temps; aquests s'acorden al què és norma de la prosa clàssica i moderna: les oracions principals van en indicatiu, per ésser mode de la realitat; les subordinades hipotètiques, en subjuntiu («si se sentís», etc.), excepte un cas, en què veiem la pròtasi hipotètica en indicatiu, com avui fa ben sovint la llengua moderna: «si eren falses» (al costat de «si fossin falses»), ús que, no obstant, resulta més freqüent en altres llengües romàniques, com el francès, on aquesta oració es resoldria fixament en «si elles étaient fausses».

Però no podem deixar-nos portar per la suggestió de la comparació dels dos textos. Hem de limitar-nos a reiterar, ara amb més fonament, que si el període d'orígens de la frase catalana se'ns presenta acèfal, per la manca de testimonis lingüístics molt reculats, l'aparició del gran Ramon Llull l'escurça considerablement per l'altre extrem, precipitant el català, gairebé sense prefacis literaris, als cims de la seva primera volada clàssica.

A través d'aquest període d'orígens, tan breu, però també tan dens i tan ple d'interès, hem pogut estudiar, a grans trets, algunes de les característiques que presideixen l'elaboració de la sintaxi catalana; a aquella època laboriosa, a aquella forja on es constituïa lentament i ferma la nostra llengua, devem la possibilitat de captar la força d'atracció dels nostres clàssics; és la forja que ha fet possible, en definitiva, la transmissió de la llengua de generació en generació, i, encara, per ella, durant aquesta estona, tots nosaltres hem pogut entonar una nova lloança endreçada a la nostra llengua, perquè, tant com creant-hi obra literària, estudiar-la científicament és també estimar-la i lloar-la de cor.

A. M. BADIA I MARGARIT

Professor a la Universitat de Barcelona
Vice-Secretari de la S.C.E.H.

I N F O R M E S

EL COR DE LA CATEDRAL DE BARCELONA

INFORME PRESENTAT PER L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS A L'EXCEL·LENTÍSSIM
I REVERENDÍSSIM SENYOR BISBE DE BARCELONA, PER ACORD PRES EN SESSIÓ
DE 9 DE JUNY DE 1951

El fet d'ésser novament plantejada la qüestió de si és o no és convenient de remoure el cor de la catedral del lloc que ara ocupa a la nau central del temple, dóna ocasió d'examinar un cop més aquest projecte, formulat repetidament i, fins ara, abandonat cada vegada.

Només aquesta insistència ja vol dir que hi deu haver raons que aconsellen el canvi, contrapesades, però, per raons contràries, que són les que, després de debatuda la qüestió, han prevalgut en definitiva.

El propòsit de remoure el cor fou formulat per primera vegada durant el segle XVI, quan tot just n'era acabada la construcció. Reprès en els segles XVII i XVIII, sense conseqüències, produí llargues i enutjoses discussions al voltant de l'any 1929, dins l'ambient de renovació general i potser, especialment, de renovació arqueològica, promogut per l'Exposició Internacional celebrada aquell any a Barcelona.

Separades les acrituds i les desviacions, cada nova discussió deu haver deixat un heretatge de consideracions dignes d'ésser tingudes en compte, i seria de doldre de no poder escoltar totes les veus que des d'un punt de vista elevat de col·laboració propugnen per aportar nous elements de judici, els quals poden ésser útils a la millor solució d'un problema que interessa vivament molts i diversos sectors de la ciutat.

El cor de la catedral de Barcelona fou construït el segle XIV en el seu emplaçament actual per conveniències litúrgiques, les mateixes que havien aconsellat solucions semblants a moltes altres catedrals i a esglésies conventuals i monàstiques. L'evolució soferta en algunes modalitats litúrgiques potser podria induir ara a la supressió o a la remoció del cor, si poguessin ésser negligits el valor artístic i el testimoni històric que fan del cor de la catedral de Barcelona una obra excepcional.

Aquest cor no constitueix, però, una obra d'art isolada, sinó lligada estretament a la catedral i a la història de la ciutat.

Durant el pontificat del bisbe Pere Planella fou construïda la bella cadira episcopal, decorada amb les imatges de dos sants el record dels quals està més unit que el de cap altre a la devoció vinculada a la catedral: santa Eulàlia, considerada filla de la ciutat i la seva màrtir i patrona, i sant Oleguer, el bisbe que, tot i la reconquesta de Tarragona i la investidura de la seva mitra arquebisbal, no deixà d'ésser bisbe de Barcelona, i ací morí i fou enterrat.

El seguidor en l'obra del cor, el bisbe Ramon d'Escales, gran defensor de la catedral, que ell dotà de bones ordinacions, cridà Jordi de Déu, l'antic esclau

de l'escultor Cascalls, per a la decoració, en pedra i alabastre, de la paret de tanca i l'escala de la trona, i Pere Sanglada, per a la construcció del cadirat del cor i les entalladures de la trona. L'any 1397, Pere Sanglada viatjà per França i Flandes per tal de trobar models adients al seu encàrrec, i arribà a Bruges, on pogué adquirir fusta sobrerera del cor de la catedral i carregar-la en una nau catalana que aleshores era al port.

Sota la direcció de Pere Sanglada, l'obra del cor pot considerar-se com a veritable escola de tallistes en la qual es formaren alguns mestres, com Pere Oller, autor, més tard, d'altres obres a la catedral de Barcelona i de l'altar major de la de Vic, o col·laboraren mestres de prestigi, com Antoni Canet, que poc després esculpia en alabastre el sepulcre del bisbe Ramon d'Escales, el millor dels sepulcres gòtics de la catedral.

El segle xv deixà al cor importants senyals del seu pas, com la renglera inferior del cadirat i els pinacles, en l'obra dels quals treballaven principalment tallistes alemanys que a la fi del segle havien envaït el mercat artístic de Barcelona, com Miquel Luschner, el mateix que tallà el relleu de la porta de la Pietat dels claustres de la catedral, i Frederic de Kassel.

Cal arribar als primers decennis del segle xvi per a trobar al cor de la catedral de Barcelona un notable enriquiment al qual corresponen les obres en fusta i alabastre d'un gran escultor castellà, el burgalès Bartolomé Ordóñez. Són obra seva les potències o pàmpols que encapçalen les sèries de cadires, amb relleus d'extraordinari mèrit tant per l'execució com per l'elevat concepte de cadascuna de les composicions on són comparats passatges de l'Antic i del Nou Testament.

Així mateix és obra d'Ordóñez una part dels relleus en alabastre del reracor, aquella que es distingeix per l'energia de les actituds, per la finor del treball en les escenes de la vida de santa Eulàlia i pel bon estil dels altres relleus decoratius. La part deguda, molts anys després, a Pedro Villar, per bé que inferior en qualitat artística, és prou correcta per a no trencar la unitat de l'obra.

Coincidí la notable intervenció d'Ordóñez amb la celebració, a Barcelona, del Capítol de l'Orde del Toisó d'Or, l'any 1519, i la necessitat que aquesta solemnitat dugué d'adaptar el cor de la catedral, on havien de tenir lloc els actes religiosos d'aquell Capítol als costums de l'Orde com pintar al respallier de les cadires els escuts dels cavallers que en aquella data el constituïen.

Aquesta circumstància dóna al cor de la catedral de Barcelona una importància singular no pas solament perquè és l'únic a Espanya que ostenta un testimoni tan directe de l'Orde del Toisó, sinó perquè la celebració del Capítol a Barcelona estigué rodejada de circumstàncies excepcionals que en fan més estimable el testimoni. L'acte de Barcelona comprengué, com era de rigor, la celebració de les honres fúnebres dels cavallers traspassats i la proclamació dels nous que ingressaven a l'Orde. Tingué, a més, però, el caràcter de reconeixença tàcita dels drets de Carles I a la reialesa hispana, malgrat l'existència de la seva mare, la reina Joana. Fou, encara, la preparació del camí vers la investidura de l'imperi, fet que comportà un dels canvis més importants que hagi sofert la política peninsular.

La catedral de Barcelona és declarada Monument Nacional en atenció al

valor artístic i històric del seu conjunt. Això no obstant, aquest valor li pervé d'una suma de valors parcials entre els quals cal creure que el cor té una bona part, tant pel que fa a l'obra d'art com pel que es refereix a la seva qualitat de testimoni històric. El cor, però, forma una sola unitat amb la trona, pot considerar-se també unit estilísticament amb el retaule de l'altar major, així mateix obra de fusteria, composta a manera de tabernacle arquitectònic sense imatges ni pintures, destinat a la santa Creu, titular de la catedral.

La remoció del cor hauria d'afectar forçosament el retaule de l'altar major i, també, la cripta. Es tracta, doncs, d'una empresa de gran envergadura, de la qual tot el temple hauria de sortir transformat.

Podríem suposar que aquests canvis representessin un guany en la disposició general de les naus. Seria, però, obtingut amb el sacrifici de molts elements valuosos: la transformació fins a un punt difícil de preveure, de la cripta on és el magnífic sepulcre de la Santa tinguda per patrona de la ciutat; la supressió del retaule de l'altar major, a l'obra del qual contribuï principalment el rei Pere el Cerimoniós, com un ex-vot que li recordava el temor de la guerra amb Castella; la mutilació, si més no, del cor, construït amb la constant i entusiasta contribució de bisbes i capitulars durant més de dos-cents anys, fins al punt de destinar a la seva obra els diners destinats a imatges importants com la de la Verge que, encara en el segle XIV, treballava l'argenter Vilardell, o els cabals de les obres pies. Són altres tants perills de pèrdues importants que caldria evitar fins on fos possible, si el projecte de supressió del cor central fos d'acompliment inevitable.

No és possible de suposar que una obra d'una tan gran responsabilitat pugui ésser duta a terme apressadament quan encara és hora oportuna de mesurar-ne el pro i el contra, no pas en discussions estèils, sinó en la franca col·laboració que mai no ha de negar-se a empreses similars que afecten conviccions i sentiments collectius.

Barcelona, 26 de maig de 1951.

J. PUIG I CADAFAIX. — A. DURAN I SANPERE.

A proposta de la seva Secció Històrico-Arqueològica, l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en sessió plenària del dia 9 de juny, aprovà per unanimitat aquest informe i acordà presentar-lo a l'Excm. i Rdm. Sr. Bisbe de Barcelona.

Barcelona, 12 de juny de 1951.

El Secretari General accidental: JORDI RUBIÓ.

En resposta a la presentació d'aquest informe, l'INSTITUT rebé la següent lletra de Mons. G. Modrego i Casaus:

«EL OBISPO DE BARCELONA.

Barcelona, 12 de juliol de 1951.

M. I. Sr. D. Jordi Rubió i Balaguer, Secretari General accidental de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS.

Ciutat.

Distingit i benivolgut amic: En resposta al seu atent ofici de data 12 del propassat mes de juny, em plau manifestar el meu pregou agraïment a l'Ins-

TITUT D'ESTUDIS CATALANS pel documentat informe que, sobre el Cor de la Catedral, aprovà en sessió plenària del dia 9 d'aquell mateix mes, i que, amb l'esmentat ofici, m'ha estat amablement tramès per V. S.

La importància documental d'aquest informe, i l'assenyada exposició que l'avalora, seran tingudes molt en compte en l'estudi i decisió d'aquest interessant afer, que tots volem solucionar de la millor manera.

Molt afectuosament saluda i beneeix el Sr. President, els Membres de la Junta i els Socis tots d'aqueixa distingida i honorable Corporació el seu afm. en Crist

† GREGORI, Bisbe de Barcelona.»

R E P O R T S

LA XXV SESSIÓ DE LA UNIÓN ACADÈMICA INTERNACIONAL

(LONDRES, 19-23 JUNY 1951)

1. La vint-i-cinquena sessió anual del Comitè de la Unió Acadèmica Internacional tingué lloc a Londres, a la seu de la British Academy, del 19 al 23 de juny de 1951.

2. El dimarts dia 19 al matí se celebrà la primera assemblea general, en la qual la Mesa de la Unió donà compte de les diverses qüestions plantejades i foren constituïdes les comissions de treball. Aquestes començaren tot seguit llurs assentades, que continuaren fins el divendres dia 22.

3. En la reunió de la Comissió del *Corpus Vasorum Antiquorum*, tinguda sota la guia del senyor A. Merlin, foren donats a conèixer diversos reports sobre l'activitat d'aquesta empresa a Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Espanya, Estats Units, França, Gran Bretanya, Grècia, Itàlia i Noruega. Hom presentà dos nous fascicles, apareguts darrerament — el desè del Musée du Louvre, de París, per François Villard (consagrat a les copes àtiques de figures negres d'estil recent i a les copes àtiques de figures roges) i el primer del Museo Nazionale de Nàpols, per A. Adriani—, i sotmeté a l'examen dels membres de la Comissió el text i algunes proves dels gravats del primer fascicle del Kunsthistorisches Museum de Viena, la publicació del qual, així com la del segon fascicle del Metropolitan Museum de Nova York, s'espera que pugui quedar enllestida dins aquest any.

El Delegat de l'INSITU donà compte de l'estat del primer fascicle del Museu Arqueològic de Barcelona (dedicat a la ceràmica grega de procedència emporitana), obra de P. Bosch i Gimpera i J. de C. Serra i Ràfols, que és de creure que podrà aparèixer ben aviat, i presentà maquetes de la il·lustració del fascicle segon, que contindrà una sèrie de vasos ibèrics. Fou reportada, així mateix, la reconstitució del comitè barceloní del C.V.A., format actualment pels senyors J. Puig i Cadafalch (president), R. Aramon i Serra, P. Bosch i Gimpera, A. Duran i Sanpere, J. Ainaud de Lasarte i J. de C. Serra i Ràfols (secretari).

La Comissió distribuí una subvenció atorgada per la UNESCO per al C.V.A. entre els editors dels fascicles de Viena, París, Nova York i Barcelona en vies de publicació. També foren assignades les subvencions que hom espera rebre de la UNESCO per als anys 1952 i 1953; de la primera, n'era destinada una part a complementar la subvenció del primer fascicle publicat per l'INSITU; de la segona, una altra part per al segon fascicle barceloní.

La Comissió examinà la qüestió plantejada en anteriors sessions de la U.A.I., dels índexs del *Corpus*. El professor de Lovaina F. Mayence havia acceptat, l'any darrer, de fer-ne un estudi, i hom havia fet arribar els resultats d'aquest a les diverses acadèmies que formen part de la Unió. Després d'un canvi d'impressions, la Comissió conclugué: a) que les xifres romanes i les majúscules que acompanyen les làmines del *Corpus* són indicacions que, per tal de conservar la claredat i la uniformitat de la col·lecció, no poden ésser modificades,

i cal respectar, doncs, l'ordre guardat fins ara ; b) que hom pot prescindir de les minúscules, deixades des del començament a la discreció dels autors, l'ús de les quals havia donat lloc a nombroses divergències. Fou també decidit, quant a les cèdules destinades a facilitar provisionalment la consulta del C.V.A. mentre s'espera la publicació, encara llunyana, dels índexs, de procedir a la confecció, a Bèlgica, França i Itàlia, d'unes mostres de cèdules ¹ de cinquanta vasos pertanyents a sèries i col·leccions diferents, per tal de poder fer-se càrrec de les dificultats que es presentaran i que caldrà resoldre ; el senyor Mayence quedà encarregat de la coordinació i classificació d'aquest material.

4. La Comissió del *Diccionari del llatí medieval* es reuní sota la presidència del professor J. H. Baxter. El secretari del Comitè de redacció del Diccionari, professor P. van de Woestijne, llegí un report de la reunió tinguda a París els dies 19 i 20 de setembre de 1950, en la qual foren presos els següents acords:² «El Comitè, després de considerar novament els límits que cal assignar al diccionari projectat, estima que — havent depassat l'antiga data arbitrària de l'any 1000 — convé d'admetre-hi, en principi, la llatinitat medieval en tota la seva extensió ; en vistes a una realització pràctica molt pròxima, cal limitar, almenys provisionalment, el període a què es dedicarà tot seguit el treball de redacció preparatori de l'edició i l'edició mateixa als segles ja explorats d'una manera gairebé exhaustiva, per tal de permetre de posar immediatament en marxa aquest treball. El treball de despullament i de publicació regional serà continuat, durant aquest temps, pels comitès nacionals segons els principis establerts.»

A continuació els representants d'Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Espanya, França, Gran Bretanya, Itàlia, Noruega i Suècia donaren compte de l'estat dels treballs dels respectius comitès nacionals.

El Delegat de l'Institut comunicà que, gràcies a una feliç circumstància, hom havia pogut tenir notícia del lloc on es troben actualment les cèdules aplegades abans de la guerra civil espanyola per la nostra Corporació, les quals, com havia estat ja notificat en sessions anteriors de la U.A.I., havien desaparegut dels nostres locals. Avui se sap que foren transportades per F. Valls i Taberner, entre 1939 i 1942, a l'Escola de Bibliotecàries de Barcelona, de la qual aquell era aleshores director. En aquesta Escola, doncs, es conserva una setantena de paquets de cèdules procedents del despullament de textos llatins medievals d'origen català. L'Institut abriga l'esperança de poder, a no tardar, entrar novament en possessió d'aquests materials, la qual cosa li permetrà d'emprendre les tasques preliminars — classificació, instal·lació, inventari del treball ja acomplert i del que queda per fer — per a reagrupar els antics col·laboradors i continuar l'obra interrompuda.

Hom presentà també a la Comissió un exemplar de la primera part de l'edició, preparada per R. d'Abadal i de Vinyals, dels diplomes carolingis referents a Catalunya. Recordem amb complaença, quant a aquesta obra, que el President de la Comissió ens felicità «per la bella activitat desplegada per l'Institut i es

1. Aquestes cèdules, del format internacional de 125x75 mm., duran les rúbriques següents : 1) signatures dels artistes : a) pintors, b) ceramistes ; 2) atribucions ; 3) inscripcions diferents de la signatura ; 4) temes ; 5) llocs de troballes ; 6) museus i col·leccions.

2. Els representants de França, Itàlia, països escandinaus, Bèlgica i Gran Bretanya manifestaren, abans de la sessió de Londres, llur adhesió a aquestes resolucions.

plagué a subratllar l'alt valor científic i la presentació irreprotxable» d'aquest volum de les Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica.

El senyor C. van Deyck, director de l'«Archivum Latinitatis Medii Aevi», presentà a la Comissió el volum XXI, corresponent a 1951, d'aquesta revista editada per la U.A.I.

No essent possible al professor E. Franceschini, per raons de salut, de prendre una part activa en els treballs del Comitè de redacció de l'«Archivum», per al qual havia estat nomenat en la darrera sessió, el professor F. Arnaldi fou designat per a ocupar el seu lloc.

5. Els treballs de la *Forma Orbis Romani*, la *Tabula Imperii Romani* i els *Supplements al Corpus d'inscripcions gregues i llatines* — tres empreses paral·leles de les quals té cura la mateixa Comissió — no han avançat gaire durant l'any últim. Només un fascicle de la *Forma* ha vist la llum: *Olbia* (ciutat interessant i molt antiga de Sardenya), preparat pel P. Dioniggi Panedda. Dos altres fascicles d'Itàlia i un de França esperen el moment de llur publicació. El mateix cal dir del segon fascicle, ja redactat, de la *Forma Conventus Tarraconensis*, consagrat a l'antiga Laietània, obra de J. de C. Serra i Ràfols. Hom prossegueix, referent a Catalunya, l'aplega de materials per als fascicles destinats a l'estudi de la regió dels cossetans i de l'antiga Bàrcino.

Quant a la *Tabula*, està quasi acabat el full de Trieste i es treballa en el de la Líbia romana i en altres.

Itàlia ha publicat les inscripcions de *Tergeste* a cura de Petrus Sticotti i té un fascicle en part imprès i quatre en elaboració; França ha donat dos fascicles a les premses, i Àustria prepara dos nous fascicles dels *Tituli Asiae Minoris*.

6. En la reunió, sota la presidència del professor R. A. B. Mynors, del Comitè del *Corpus Philosophorum Medii Aevi*, hom informà sobre l'estat de les publicacions iniciades per les diverses branques d'aquesta empresa.

Del *Corpus Platonicum*, cal anotar l'aparició del segon volum del *Plato latinus* (que conté la traducció del *Phaedo* per Henri Aristippe editada per L. Minio-Paluello amb la col·laboració de H. J. Drossaart Lulofs) i la preparació del tercer (que ha de comprendre la traducció del *Parmenides* i dels *Procli Commentarium in Parmenidem*), així com el començament de la impressió dels volums I (amb el *Compendium Timaei Platonis* de Galenus) i II (amb el *Compendium Legum Platonis* d'Alfarabius) del *Plato arabus*.

Quant al *Corpus Aristotelicum*, foren presentades a la Comissió proves de l'edició del *De Anima*, a cura de H. Raeder, i de la de les versions del *De Mundo*, a cura de W. Lorimer, i fou detallat l'estat de les altres diverses edicions.

El text llatí de l'epítom dels *Parva Notularia*, dins la sèrie dels *Comentaris d'Averroes*, ha estat recentment publicat per Emily L. Shields i Harry Blumberg. La preparació del text àrab del mateix epítom i dels textos àrabs, hebreus i llatins de tres altres obres està molt avançada.

Complimentant l'encàrrec que ens fou fet, en la sessió de 1950, de redactar una nota sobre l'edició de les obres d'Arnau de Vilanova projectada per l'INS-TRUT que permetés d'estudiar en quina mesura la U.A.I. podria patrocinar aquesta empresa, presentàrem a la Comissió del *Corpus philosophorum* — junt amb un exemplar de *L'epistolari d'Arnau de Vilanova*, de J. Carreras i Artau — el següent report:

«L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, per iniciativa de la seva Secció de Ciències, aprovà, el desembre de 1947, un pla general de publicacions i recerques referents a Arnau de Vilanova i nomenà un comitè, format per membres de les seves tres seccions i altres personalitats, al qual fou confiada l'execució del pla. Aquest Comitè s'ha reunit diverses vegades i els treballs preparatoris de l'edició han fet, sota la seva direcció, progressos remarcables.

El pla inicial preveia la publicació immediata de les obres espirituals d'Arnau de Vilanova, inèdites en llur majoria, d'una gran importància internacional a causa de la gran difusió que tingueren durant l'Edat Mitjana a través de tot Europa. Recomanava, així mateix, la preparació d'una edició crítica de les obres científiques i mèdiques d'Arnau, en gran part publicades ja durant el segle XVI, i també l'elaboració de treballs bibliogràfics i de monografies històriques. Durant els tres anys escolats des de la formulació del pla, alguns membres del Comitè han preparat un clima d'arnaldisme amb la publicació, per via d'assaig, d'estudis i d'algunes peces menors del corpus arnaldià.

La part del pla que concerneix els escrits espirituals és avui la més avançada, i una edició completa d'aquests podria veure la llum en una data relativament pròxima si hom reeixia a vèncer les dificultats econòmiques de l'empresa, la qual cosa l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, desproveït actualment de tota mena de subvenció oficial, no pot pensar a resoldre tot sol.

L'edició hauria de comprendre un nombre reduït de volums — no més de tres o quatre, que podrien, si calia, ésser publicats per fascicles — i hauria de contenir els següents escrits d'Arnau de Vilanova:

- a) el comentari a l'Apocalipsi, segons el ms. vat. lat. 5740;
- b) els quaranta-un escrits aplegats en el ms. vat. lat. 3824, per ordre cronològic;
- c) els altres escrits espirituals llatins;
- d) els textos catalans, italians i grecs conservats en manuscrits del segle XIV.»

Seguia a continuació una llista detallada de totes les obres arnaldianes compreses en el projecte.³

Acceptada per la Comissió la proposta de l'INSTITUT, les *Obres espirituals d'Arnau de Vilanova* quedaren incorporades al *Corpus Philosophorum Medii Aevi*.

7. Les comissions de les empreses en les quals l'INSTITUT no pren actualment una part activa — *Catàleg de manuscrits alquímics*, *Codices Latini Antiquiores*, *Concordança i index de la tradició musulmana*, *Monumenta Musicae Byzantinae* i *Diccionari de la terminologia del Dret internacional* — donaren també compte de l'estat de llurs treballs.

Assenyalam la publicació del segon volum — dedicat a les biblioteques dels departaments francesos — del *Catalogue des manuscrits alchimiques* per James Corbett i la de l'*Hermologium Cryptense* (vol. III dels *Monumenta Musicae Byzantinae*) en edició facsimil acompanyada d'una introducció i índexs per Dom Tardo, de Grottaferrata.

Les comissions de les *Obres de Grotius*, del *Diccionari del Dret consuetu-*

3. Hom la trobarà en la meua nota *Projecte de publicació de les obres espirituals d'Arnau de Vilanova*, «Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics», I (1952), 97-100.

dinari de la Indonèsia i de les *Edicions sàvies* no es reuniren durant aquesta sessió de la U.A.I. En canvi, començaren a actuar dues noves comissions: la de traduccions llatines creada l'any passat, que pren el nom de *Catalogus Translationum et Commentariorum*, i la dels *Dictionaris assiris*.

8. El dissabte dia 23 se celebrà l'assemblea general de clausura. Hom procedí a l'elecció de dos membres per a la Mesa de la Unió (J. Basdevant per a una vice-presidència i Ch. E. Odegaard per a un dels llocs de secretari adjunt, en substitució de F. Mayence i R. P. McKeon, respectivament) i a la dels delegats i delegats adjunts al Consell Internacional de la Filosofia i les Ciències Humanes; es prengué acord sobre algunes qüestions relatives a aquest Consell; s'aprovaren les propostes de subvencions de la U.A.I., els subsidis a demanar a la UNESCO i els reports de les diverses comissions; es discutí la readmissió de les acadèmies alemanyes i japonesa, que fou acceptada, i es veié amb bons ulls la possibilitat de l'ingrés de Mèxic a la U.A.I.; es fixà, en fi, la celebració de la sessió de 1952 a Brusselles, el mes de juny. Fou presentat, també, als assistents, durant l'assemblea, el fascicle *Union Académique Internationale: Coup d'œil sur les vingt-cinq premières sessions du Comité: 1920-1950*, redactat per J. Bidez fins al 1939 i completat fins al 1950 per V. Tourneur.⁴

9. Després de la reunió de Londres, la Mesa de la U.A.I. quedà constituïda de la següent manera: G. Lugli, president; C. Høeg i J. Basdevant, vice-presidents; R. A. B. Mynors, secretari; H. J. Pos i Ch. Odegaard, secretaris adjunts, i Victor Tourneur, secretari administratiu. Els quatre llocs de delegats (un de més que en anys anteriors) al Consell de la Filosofia són ocupats per G. Lugli, A. Merlin, Sir Ch. Webster i C. Hoeg, i els de delegats adjunts per L. Hammerich, Ch. E. Odegaard, C. C. Berg i F. Mayence.

10. Durant els dies de la sessió, els membres de la U.A.I. foren atesos cordialment per llurs col·legues de la British Academy i en especial pel seu secretari R. E. M. Wheeler. Cal recordar, entre altres atencions: la recepció oferta per la Universitat de Londres; l'excursió a Cambridge, on els delegats foren invitats a dinar al Pembroke College i a un te sobre l'herba a Peterhouse, i el sopar a Lancaster House, ofert pel Govern britànic.

R. ARAMON I SERRA

REUNIÓ DEL COMITÈ ESPANYOL DE CIÈNCIES HISTÒRIQUES

(MADRID, 9 MAIG 1951)

Després d'uns quants anys d'estroncament en les seves activitats i fins i tot en la seva existència, es pot dir, el Comitè Espanyol de Ciències Històriques, adherit al Comitè internacional del mateix nom, ha tornat a reconstituir-se i a funcionar.¹ La fi de la guerra mundial i el restabliment de les relacions científiques i acadèmiques entre els historiadors, manifestat principalment en el novè Congrés Internacional de Ciències Històriques tingut a París,

4. Cal que fem constar la nostra sorpresa per la falsetat que inclouen els mots dedicats a Espanya en la darrera pàgina de l'opuscle.

1. Cf. R. ARAMON I SERRA, *El Comitè Espanyol de Ciències Històriques*, «Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics», I (1952), 88-89.

va determinar la reconstitució del Comitè espanyol. A París mateix es va designar una comissió organitzadora, formada per la senyora Mercedes Gaibrois de Ballesteros (president) i els senyors Lluís Pericot, Angel Ferrari, Manuel Ballesteros Gaibrois, Jaume Vicens i Vives (vocals) i José M. Lacarra (secretari). Persistia, doncs, el criteri equànim de ponderació pel que respecta a la representació dels nuclis historiogràfics dins el Comitè. Recordem que, si bé la participació hispànica a les tasques del Comitè Internacional de Ciències Històriques fou, inicialment i des de la seva fundació (1926), exclusivament catalana (concretament, de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS representat pels seus membres senyors Ramon d'Alòs-Moner i Lluís Nicolau d'Olwer), aviat, a petició de l'Acadèmia de la Història de Madrid, un dels dos llocs que l'INSTITUT tenia al Comitè fou renunciat a favor de l'Acadèmia, que designà per ocupar-lo el senyor Rafael Altamira. I aquesta doble representació es va mantenir en els anys successius, sempre dins una gran cordialitat de relacions i amb una eficàcia constant. Recordem també que, ultra els senyors Alòs i Nicolau, van col·laborar a les tasques del Comitè internacional els senyors Puig i Cadafalch, Duran i Sanpere, F. Valls i Taberner i J. Givanel (a les tasques de les comissions d'Iconografia històrica, Arxius i Història de la Premsa). El senyor Nicolau fou, a més a més, secretari de la Comissió de Llistes cronològiques, càrrec en què va substituir-lo provisionalment el signant d'aquesta nota, el qual va exercir també el secretariat de la Comissió de Grans Descobriments.

Amb aquests antecedents, calia esperar la persistència en la cordialitat i la proporcionalitat en la representació dins el Comitè espanyol definitiu. I en efecte, la comissió organitzadora, després de redactar un projecte d'estatuts, inspirat en els dels comitès nacionals ja existents, va convocar una reunió de representants de les entitats historiogràfiques de major solvència, la qual reunió va tenir lloc a Madrid el dia 9 de maig de 1951, sota la presidència de la senyora Ballesteros, i en la qual van ésser representats l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, la Universitat de Barcelona i la Societat Catalana d'Estudis Històrics. El signant d'aquesta nota, delegat de l'INSTITUT amb el senyor R. d'Abadal i de Vinyals, duia la representació d'aquest i la dels senyors R. Aramon i Serra i J. de C. Serra i Ràfols, delegats de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, que no pogueren traslladar-se a Madrid.

En aquesta reunió, el senyor Jaume Vicens i Vives, en nom del Comitè organitzador, va proposar la Junta següent, que fou aprovada per unanimitat: President: Duc d'Alba; Vice-presidents: Sra. Mercedes Gaibrois de Ballesteros, F. X. Sánchez Cantón i R. d'Abadal i de Vinyals; Secretari: A. Rumeu de Armas; Vice-secretari: L. Vázquez de Farga; Tresorer: A. Ferrari Núñez; Vocals: Antonio de la Torre, E. García Gómez, J. E. Martínez i Ferrando, R. Càrande Thovar, J. Beneyto Pérez, J. Rubió i Balaguer, C. Pérez Bustamante, Josep Vives, J. Guillén Tato, J. Vicens i Vives, Ll. Pericot i García, M. Ballesteros Gaibrois, J. M. Millàs i Vallicrosa, P. Àngel Custodio Vega i José M. Lacarra. També va proposar la Comissió organitzadora, i també fou unànimement aprovat, un Comitè d'honor format pels senyors Ramón Menéndez Pidal, Josep Puig i Cadafalch i Manuel Gómez Moreno. Es va llegir, així mateix, el projecte d'Estatuts, que van restar prestos per a llur aprovació ulterior en la reunió que haurà d'elegir la Comissió permanent.

El Comitè Espanyol de Ciències Històriques així reconstituït té davant seu una tasca delicada i complexa. Les activitats internacionals dels historiadors, després del parèntesi de la guerra, han reprès amb inusitada intensitat, que es manifesta en la multiplicitat dels congressos internacionals i en les iniciatives de treballs conjunts que s'anuncien o es descabdellen. La presència d'Espanya en el C.I.C.H. haurà de manifestar-se en la intervenció dels seus historiadors en les tasques conjuntes. Restar-ne al marge, tot formant part del Comitè, fóra molt pitjor que no formar-ne part. La tasca realitzada en el període 1926-39 pot servir de norma. Creiem poder afirmar que l'aportació dels historiadors catalans s'hi adaptarà plenament, sempre que les possibilitats els en siguin donades.

FERRAN SOLDEVILA

LA I REUNIÓ INTERNACIONAL D'ESTUDIS MEDITERRANIS

(PALERM, 11-13 JUNY 1951)

Els dies 11, 12 i 13 de juny de 1951 va tenir lloc a Palerm la I Reunió Internacional d'Estudis Mediterranis, organitzada pel Centro Studi e Scambi Internazionali di Palerm, amb la col·laboració de la revista «Rassegna Mediterranea» i el butlletí «Mondo Arabo». La seva finalitat era de «promoure una més activa i concreta col·laboració cultural entre els països de la conca mediterrània i aplegar una més completa documentació de la contribució aportada per la civilització mediterrània al progrés dels pobles». El tema de la Reunió, que era la Unitat mediterrània, havia d'ésser debatut en quatre seccions: I. Ciències: a) Medicina, b) Dret; II. Història, Lletres i Arts; III. Economia, Transports i Turisme, i IV. Estudis polítics i socials.

La sessió inaugural va tenir lloc al Palau de les Aguiles, de Palerm, a la sala de les Làpides. Després de la salutació de la ciutat als congressistes, pronunciada pel senyor Leone Marchesano, hi van pronunciar discursos el príncep Gianfranco Alliata, president de la Reunió, i Vittorio Emanuele Orlando, president de la Regió autònoma de Sicília. Entre les institucions adherides a la Reunió, el príncep Alliata va esmentar en un dels primers llocs, el segon, immediatament després de l'American University of Beirut, l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, que estava representat, ensems amb la Societat Catalana d'Estudis Històrics, pel qui signa aquestes ratlles. En el discurs del President de la Regió autònoma, hi hagué un paràgraf, que la ressenya oficial resumeix així: «Infine, dopo avere accennato alle communioni linguistiche già esistenti, naturalmente fiorite, tra gli idiomi di Italia e di Provenza e quelli di Catalogna ed anche di Arabia, auspica quel più intenso e reale affratellamento fra tutte le razze mediterranee, affratellamento che può compiere un'opera gigantesca di civiltà».

Com després agraïssim al qui fou president del Consell italià durant la guerra del 1914 la referència que havia fet a Catalunya, va recordar, satisfet, que Barcelona havia donat el seu nom a un carrer.

Les sessions de treball del Congrés van tenir lloc a l'Hotel Villa Higea, on s'albergaven els congressistes especialment invitats, als quals el Comitè organitzador (en darrera instància el príncep Alliata de Monreale) sufragava generosament totes les despeses d'estada. No cal dir que el quadre meravellós

de la badia de Palerm on es troba emplaçat l'hotel amb els seus jardins va contribuir en gran manera a l'èxit de conjunt de la Reunió.

De les comunicacions presentades a les diverses seccions de la Reunió van tenir especial interès per a nosaltres la del professor de la Universitat de Palerm G. Papa d'Amico sobre *L'attività giuridica nella civiltà mediterranea del Medio Evo*, en què l'autor fa diverses referències a l'activitat comercial i jurídica dels catalans a la Mediterrània, i dedica especialment uns quants paràgrafs al *Llibre del Consolat de Mar* «la più famosa raccolta in un testo unico delle consuetudini marittime del bacino del Mediterraneo»; la comunicació del professor Michele Vocino sobre *Unità e primati mediterranei sul mare*, que va suscitar la intervenció del signant d'aquesta ressenya per a posar de relleu la contribució catalana; la del senyor Josep de C. Serra i Ràfols sobre *Le rôle des Iles Baléares dans les relations méditerranéennes*, que, per absència de l'autor i per manca de temps, no va arribar a ésser llegida, malgrat les gestions que vam fer perquè ho fos.

De la nostra part, vam presentar una comunicació sobre *La politique de l'enfant Pierre et l'unité méditerranéenne*, que després fou inclosa, amb les primeres citades i altres moltes, en el volum d'«Atti del Primo Convegno Internazionale di Studi Mediterranei», recollides i ordenades per Armando Troni, secretari general de la Reunió, i publicats sota els auspicis de l'Accademia del Mediterraneo. També es publicà en aquest recull la comunicació del senyor Angel Alvarez de Miranda *Mediterraneo e mondo ispanico* adreçada a posar en evidència «l'especial funció cultural que, tant en el passat com en el present, ha tingut el món hispànic en l'ambient mediterrani: funció de projecció i d'amplificació, que ha dut «la llum espiritual mediterrània fins als més llunyans confins del món». Una altra comunicació, la de la senyora Raquel Rodríguez, sobre *La influenza della cultura mediterranea in Uruguay*, il·lustrava alguns aspectes d'aquesta irradiació; el nom de Santiago Rusiñol era esmentat entre els pintors que més influència havien exercit damunt els pintors uruguaians; per cert que aquest justificat esment ha desaparegut després en la comunicació impresa.

Com a resultat de la Reunió va tenir lloc la fundació de l'Acadèmia de la Mediterrània, que ha de tenir com a missió essencial de «promoure concretes enteses entre els estudiosos dels països mediterranis, a fi que en llurs activitats culturals mantinguin viva la consciència d'aquesta fonamental comunitat de civilització, de manera que esdevinguin sempre més cordials, concordants en els objectius i eficients, les relacions entre els pobles mediterranis».

FERRAN SOLDEVILA

CONGRÉS INTERNACIONAL D'ETNOLOGIA EUROPEA I OCCIDENTAL

(ESTOCOLM, 26 - 31 AGOST 1951)

El Congrés d'Etnologia celebrat a Suècia, al Nordiska Museet, d'Estocolm, l'estiu de 1951, ha permès de constatar l'organització eficaç de la Comissió Internacional d'Arts i Tradicions Populars (CIAP) i el treball que realitza, prin-

principalment per mitjà dels grups suecs, alemanys, gal·lesos, irlandesos i nord-americans. Hi assistiren representacions d'una vintena de països. El sota-signant hi duia la de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS i la de la UNESCO.

En el curs de les sessions hom prestà una singular atenció a l'estudi i discussió dels mètodes del folklore europeu, del treball dels museus folklòrics i de la utilització de qüestionaris i formació d'atlas etnogràfics.

La discussió sobre els mètodes del folklore europeu fou centrada en les comunicacions següents: *Regional ethnology or folklore, Studies of social groups and occupations, Problems of ethnological and folkloristic terminology with regard to Scandinavian material and languages, The movement for the preserving of the ancient and local culture*, per S. Erixon; «Folk Society» and «Western Civilisation»: a suggestion to the study of European folk cultures, per A. Eskeröd; *Ethnologie et Histoire*, per M. de Bouard, i *Der Volksgeist als Forschungsobjekt*, per O. Loorits.

La discussió sobre l'organització dels museus tingué com a base el report de l'Institut de Recerca de la Vida Popular Sueca, del Museu Nòrdic i de la Universitat d'Estocolm. Interessants també per als museus foren les següents contribucions: *Derzeitige Methoden und Zielsetzungen der volkskundlichen Museumarbeit in Österreich*, per L. Schmidt; *Das Museumsdorf in Cloppenburg*, per H. Ottenjann; *Die Sammlungen des Hamburgischen Museums für Völkerkunde zur Erforschung der Romania*, per W. Bierhenke; *Der Volkstumatlas von Niedersachsen und die Arbeitsgemeinschaft für die Volkskunde Niedersachsens*, per W. Pessler, i *L'étude du folklore des pêcheurs néerlandais organisée autour du musée du Zuidersee*, per P. J. Meertens.

La discussió sobre els atlas partí dels següents reports: *The Swedish Atlas of Folk culture*, per S. Erixon, i *Bericht zur Kartographie der österreichischen Volkskunde*, per E. Burgstaller.

Entre les comunicacions de caràcter monogràfic, cal assenyalar particularment les següents: *Der Einfluss der Grimmschen Kinder- und Hausmärchen auf das volkstümliche deutsche Erzählungsgut*, per K. Ranke; *Der Weihnachtsbaum in Norwegen*, per L. Weiser-Aall; *Über den Ursprung der schwedischen Riesengetreideharfe*, per E. Laid; *Individuum und Umwelt in der Volksüberlieferung*, per J. Hanika; *Die westliche Umbildung der östlichen Flurformen in Mitteleuropa*, per B. Schier, i *Le moulin à vent en Espagne*, per J. Caro Baroja.

Fou distribuït als congressistes un *Short summary on the Reports concerning the actual position of ethnology in Europe*, que informava sobre les institucions folklòriques europees, llur ensenyament, llurs recerques i llurs publicacions.

En ocasió del Congrés es reuní la CIAP, la Mesa de la qual fou renovada: S. de Madariaga es manté a la presidència; S. Erixon i A. Marinus són vice-presidents; E. Foundoukidis, secretari general; P. L. Duchartre, tresorer. La Mesa restringida queda composta pels senyors Madariaga (Oxford), Marinus (Brusselles), Erixon (Estocolm), Duchartre i Van Gennep (París) i Thompson (Bloomington). La gran Mesa comprèn les mateixes personalitats que en els diferents països del món representaven la CIAP fins ara. Els senyors Erixon i Marinus representen la CIAP al Comitè permanent del Consell de la Filosofia i les Ciències Humanes.

Els congressistes foren obsequiats diversament. A Estocolm la municipalitat oferí una recepció, i s'organitzà una representació del teatre de la Cort al palau de Drottningholm. A Uppsala foren rebuts per la Universitat.

Acabat el Congrés, foren organitzades algunes excursions. Cal recordar, entre elles: la visita a la granja antiga de Växbo amb pintures murals populars; el museu a l'aire lliure d'Edsbyn, prop d'Ovanåker—on fou servit un àpat compost de plats tradicionals amenitzat amb danses populars—; l'estatge de pastors a la muntanya, prop d'Arteråsen; l'església de Rättvik, tocant al llac Siljan, centre de pelegrinatge de la regió; el museu de les mines de Falun i la casa del segle xv d'Ornäs (convertida en museu) on estigué amagat Gustav Vasa en un dels moments decisius de la història sueca.

Tant l'organització del Congrés com la de les excursions fou perfecta gràcies sobretot al zel i a l'activitat del professor Sigurd Erixon, president del Comitè organitzador, i dels secretaris del Congrés J. Granlund i M. Rehnberg.

P. BOSCH I GIMPERA

CONGRÉS INTERNACIONAL DE FILOLOGIA MODERNA

(LIEJA, 10-13 SETEMBRE 1951)

En commemoració del seixantè aniversari de les seves seccions de Filologia germànica i Filologia romànica, la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Lieja organitzà, els mesos de novembre de 1950 i setembre de 1951, dues reunions internacionals, consagrades, respectivament, als problemes pedagògics de l'ensenyament de les llengües modernes¹ i a diverses qüestions científiques de la Filologia germànica i la Filologia romànica. Prop de dos-cents estudiosos d'una dotzena de països diversos acudiren a la segona d'aquestes reunions; l'autor del present report hi assistí en representació de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS i de la Societat Catalana d'Estudis Històrics.

El Congrés de Filologia Moderna començà el dilluns dia 10 de setembre, al matí. En la sessió inaugural, que tingué lloc a la Sala Acadèmica de la Universitat, pronunciaren sengles discursos el professor Maurice Delbouille, president del Comitè organitzador, i el senyor André Molitor, cap del Gabinet d'Instrucció Pública de Bèlgica, en representació del Ministre.

El mateix dia 10 a la tarda s'iniciaren les sessions de treball, les quals prosseguiren durant el dimarts i el dijous. El professor Mario Roques fou elegit president del Congrés; com a vice-presidents — i al mateix temps presidents de sessió — foren designats els senyors C. de Boer, J. Fourquet, A. Grier, H. Hempel, L. Hjelmslev, A. Monteverdi i J. R. R. Tolkien.

Els temes de treball proposats als congressistes, als quals procuraren de cenyir-se tant les ponències encarregades pels organitzadors com les comunicacions lliures, eren dos: *la crítica de textos* — fonament de tota filologia judiciosa, com digué Delbouille en el seu discurs d'obertura —, que tantes dis-

1. Hom trobarà un report d'aquest congrés damunt la «Revue des Langues Vivantes» corresponent a l'any 1951. Cal recordar, entre les comunicacions presentades, les de Ch. Bruneau, R.-L. Wagner, J. Lavaud, P. Kohler, R. W. Zandvoort, A. Moret, J. R. R. Tolkien, etc.

cussions apassionades ha provocat, i les fronteres lingüístiques, camp d'estudi adequat per a ésser reprès en un país de marca com és el domini való on les influències germàniques i les de la llengua literària francesa s'han manifestat de maneres diverses.

Vet aquí la relació de les ponències presentades, excel·lents totes elles, algunes de les quals, com les dels senyors Gamillscheg i Aebischer, promogueren vius debats: *La critique des textes*, per M. Roques; *Essence et origine de la métaphore*, per H. Hempel; *La colonisation germanique dans la Gaule du Nord*, per E. Gamillscheg; *Middle English «Losenger» (Sketch of an etymological and semantic enquiry)*, per J. R. R. Tolkien; *Les dénominations des «céréales», du «blé» et du «froment» d'après les données du latin médiéval (Étude de stratigraphie linguistique)*, per P. Aebischer; *Motif et symbole*, per R. Alewyn; *Organisation et état actuel des travaux relatifs au «Französisches Etymologisches Wörterbuch»*, per W. von Wartburg; *L'Atlas linguistique et ethnographique de la Suisse alémanique*, per R. Hotzenköcherle, i *Tradizione mediterranea di lingua e di cultura*, per V. Bertoldi.

D'entre les altres comunicacions cal recordar les dels senyors A. Monteverdi (*La critica testuale e l'insegnamento dei Siciliani*), J. Orr (*De quelques survivances dans le français populaire*), S. Pop (*Le problème des frontières linguistiques vu par nos précurseurs*) i L. Remacle (*Présentation de l'Atlas linguistique de la Wallonie*).²

El dia 13, acabades les sessions de treball, els romanistes s'aplegaren separatament, sota la presidència del senyor Roques, i s'ocuparen de diverses qüestions concernents els estudis romànics. Fruit d'aquesta reunió foren els següents acords: a) constituir una Federació Internacional d'Associacions d'Estudis Romànics, que pogués ésser representada al Consell Internacional de la Filologia i les Ciències humanes de la UNESCO (per a la qual fou designat un comitè organitzador format pels senyors M. Roques, R. Aramon i Serra, C. de Boer, M. Delbouille i A. Monteverdi); b) estudiar la manera de donar nova vida a la Société de Linguistique Romane, i c) reprendre a Barcelona, la primavera de 1953, els congressos internacionals de lingüística romànica (per a la preparació del primer dels quals fou designat un comitè constituït pels senyors M. Roques, P. Aebischer, M. Delbouille, P. Gardette, A. Grier, A. Monteverdi, W. von Wartburg i J. Orr).

En ocasió de la reunió de Lieja foren organitzats diversos actes extraacadèmics: una visita a les col·leccions del Museu de la Vida Valona, sota la direcció dels senyors André i Legros, amb una representació de putxinellis liegesos; una *soirée* de gala — coincidint amb la commemoració del cinquan-

2. Totes aquestes ponències i comunicacions, exceptuada la de S. Pop (alguna d'elles en resum, com les de M. Roques i R. Alewyn), així com una crònica del Congrés, una llista de participants i el discurs d'obertura de M. Delbouille, han estat acollits, sota el títol d'«Essais de Philologie Moderne», dins la «Bibliothèque de la Faculté de Philosophie et Lettres de l'Université de Liège», de la qual formen el fascicle CXXIX. Van incloses, també, en el volum, les comunicacions *Appunti d'onomastica sardo-bizantina*, que G. Serra, el seu autor, renuncià de llegir per tal de no retardar la clausura de la darrera sessió de treball, i *Quelques survivances de «lènnuís»*, de W. D. Elcock, emmaltit sobtadament durant l'excursió del dia 12, el qual no pogué participar en les darreres sessions de treball. El Comitè organitzador del Congrés ha tingut la gentilesa, i cal agrair-li-ho, de trametre exemplars d'aquests «Essais» a tots els congressistes.

tenari del *Tchant dës Walons* i del vinticinquenari de la Société d'Encouragement à l'Art wallon —, en la qual foren representades les obres *Qui èst-ce qu'èst l' mèsse*, de Georges Ista, i *Briques et mortier*, d'Henri Simon, escrites en dialecte liegès; dues recepcions, una a la Universitat i una altra al Palau provincial, ofertes pels senyors H. Fredericq, pro-rector, i J. Leclercq, governador de la Província, respectivament; un sopar als salons de l'Ajuntament, ofert pel senyor P. Gruselin, burgmestre de Lieja; i, finalment, la llarga excursió a la zona fronterera amb territori germànic — passant pel país d'Herve, l'Ardenna i la vall de la Meuse —, closa a Namur amb un sopar ofert pels governs provincial i municipal i pel Casino d'aquesta ciutat.

A part l'interès que totes les reunions científiques presenten, el congrés de Lieja tingué la importància d'ésser el primer aplec internacional de germanistes i romanistes celebrat després de la guerra (recordem que el darrer congrés de lingüística romànica havia tingut lloc a Niça el 1937). Tots els assistents manifestaren llur joia per la represa de velles relacions de confraternitat interrompudes durant tants anys i els oradors que parlaren en els diversos actes del Congrés ho posaren singularment de relleu.

L'organització del Congrés, a cura principalment dels professors M. Delboulle i F. Desonay, assistits per I. Simon, R. Massart, L. Warnant i tants d'altres, fou simplement perfecta.

R. ARAMON I SERRA

EL XXII CONGRÉS INTERNACIONAL D'ORIENTALISTES

(ISTAMBUL, 15 - 22 SETEMBRE 1951)

Organitzat eficaçment pel Comitè presidit pel professor Zeki Velidi Togan, aquest Congrés assolí un bell èxit tant pel nombre de congressistes i llur importància com per les representacions de tots els països d'Occident i d'Orient que hi participaren. Nosaltres tinguérem l'honor de portar-hi la representació de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, així com les de la UNESCO i de l'Escola Nacional d'Antropologia de Mèxic. Hi assistiren també els catalans Joan Tarré, de l'Institut Catòlic de París, i J. M. Millàs i Vallicrosa, de la Universitat de Barcelona.

Les comunicacions presentades al Congrés foren agrupades per seccions, i en cada una d'elles es pogué fer un treball coherent, discutir els problemes d'actualitat o exposar descobertes que plantegen problemes importants.

La secció primera, dedicada a l'antic Orient, s'ocupà de problemes de l'antiguitat sumèria, d'assiriologia i d'arqueologia persa; la segona — arqueologia i filologia de l'antiga Anatòlia — oferí una *mise au point* dels problemes de la prehistòria d'Anatòlia, de la història, la filologia i l'arqueologia hitita i de les relacions amb altres regions, sobretot amb Síria; la tercera, d'estudis semítics, discutí problemes relatius a la història fenícia i jueva, així com a la de l'alfabet; la quarta, d'estudis islàmics, s'ocupà de problemes històrics, literaris, religiosos, socials i jurídics dels països islàmics; la cinquena, subdividida en dues subseccions, s'ocupà: a) de pintura xinesa, d'art búdic, d'història de la medicina i la farmàcia i d'història xinesa, i b) de la influència hindú en la literatura i la religió, de les relacions de la Indo-Xina amb l'Occident romà

i amb la Xina; la sisena dedicada a l'Àsia central, tractà de problemes històrics referents als mongols i els tunguzes i al cristianisme nestorià i romà a l'Àsia central; la setena, de turcologia, tingué una gran importància pel nombre de comunicacions sobre la història, la lingüística i fins i tot sobre certs problemes socials; la vuitena, d'indologia, s'ocupà, sobretot, de qüestions històriques, de filologia, d'història religiosa i d'iconografia greco-búdica; la novena, d'estudis iranís, estudià els problemes de la religió de Zarathustra i de l'Avesta, d'arqueologia sassànida, de filologia iranesa i del feudalisme a l'Iran antic; la desena, dedicada a l'Orient cristià, s'ocupà de problemes d'història religiosa de l'Orient grec i de les relacions amb Abissínia i alguns problemes d'arqueologia bizantina; l'onzena — Antic Testament — es consagrà al problema dels manuscrits de la mar Morta per a la història religiosa i a altres qüestions bíbliques i talmúdiques; la dotzena, d'estudis africans, s'ocupà de problemes lingüístics (llengües del Sudan, hamítics) i de les literatures populars; la tretzena, d'egiptologia, tractà sobretot de qüestions de la història de l'antic Egipte, deixada de banda l'arqueologia; la catorzena, d'estudis bizantino-islàmics, s'ocupà de problemes d'història i d'arqueologia bizantines, principalment de les excavacions de l'Hipòdrom d'Istanbul, dels nous treballs sobre Santa Irene i Santa Sofia i de les noves descobertes de mosaics i frescos bizantins; la quinzena tractà d'art islàmic en general i especialment d'art turc i iranès.

Entre els erudits més destacats que prengueren part en les sessions de treball, podem esmentar els noms següents: A. Goetze, S. N. Kramer, J. Lewy, S. Lloyd, J. Garstang, K. Bittel, H. Th. Bossert, G. Levi Della Vifa, G. R. Driver, E. García Gómez, M. Nizamuddin, G. E. von Grunebaum, H. Ritter, L. Massignon, H. A. R. Gibb, H. Massé, J. H. Krammers, W. Eberhard, P. Dupont, W. B. Henning, J. Filliozat, V. Minorsky, J. Deny, G. Morgenstierne, E. Cerulli, F. E. Boustany, J. Lukas, P. Lacau, H. Grégoire, R. Ettinghausen, A. Gabriel, i molts d'altres.

Fou aprofitada l'oportunitat del Congrés per a tractar de l'organització de la Unió Internacional d'Orientalistes. Aquesta Unió havia estat ja proposada pels delegats holandesos en el Congrés de París de 1948, però hom n'ajornà la discussió. Durant els anys següents, el senyor Bacot, president del Congrés de París, s'havia dirigit als presidents de les diverses associacions d'orientalistes per consultar-los sobre la procedència d'aquella Unió; havent rebut un nombre important de respostes afirmatives, la qüestió fou inclosa en l'ordre del dia d'Istanbul. Un projecte d'estatuts, estudiat conscienciosament pels professors Gibb, Parrot, Filliozat i Bacot, fou sotmès a l'assemblea. Hom nomenà una comissió encarregada de formular unes normes en vistes a la creació de la Unió, formada pels Profs. Togan (Turquia), Benveniste i Filliozat (França), Gibb (Gran Bretanya), Krammers (Holanda), Frye (Estats Units) i Scheel (Alemanya), la qual fou assistida pel senyor Fawtier, en representació del Consell de la Filosofia i les Ciències Humanes, i per l'autor d'aquest report, del Secretariat de la UNESCO. Acordada la necessitat de la Unió i examinats minuciosament els estatuts, foren sotmesos a la sessió de clausura del Congrés, que els aprovà i nomenà una Mesa provisional, composta de la manera següent: Duyvendak (Holanda), president; Filliozat (França), secretari general; Gibb (Gran Bretanya), secretari adjunt; Togan (Turquia), Scheel (Alemanya), Frye

(Estats Units) i Majumdar (Índia). La seu de la Unió fou fixada a Leiden (Holanda) i es decidí que el secretari general exercís provisionalment les funcions de tresorer.

Durant els dies del Congrés, tingueren lloc diverses recepcions ofertes pel Valf, la Municipalitat i la Universitat d'Istambul. Hom organitzà visites als museus, mesquites i monuments bizantins i islàmics, així com una excursió al Bòsfor. Un cop acabat el Congrés, s'efectuaren excursions als llocs d'interès arqueològic d'Anatòlia.

P. BOSCH I GIMPERA

REUNIÓ DEL CONSELL PERMANENT DE PREHISTÒRIA I PROTOHISTÒRIA

(NAMUR, 16 ABRIL 1952)

El dia 16 d'abril de 1952 es va reunir a Namur el Consell Permanent del Congrés Internacional de Ciències Prehistòriques i Protohistòriques, sota la presidència del senyor Lluís Pericot. Causes ben alienes a la seva voluntat van privar d'assistir-hi a l'autor d'aquestes ratlles, membre del Consell, on s'honora de dur la representació de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. Pugué ésser present, però, a la reunió, el també membre de l'INSTITUT i del Consell senyor P. Bosch i Gimpera.

Hom procedí, en primer lloc, a ratificar el senyor Pericot com a president del Congrés, el qual càrrec havia quedat vacant a causa de la defunció de Blas Tarracena, elegit a l'anterior sessió de Zuric. Aquesta ratificació era necessària, donada la forma poc clara com havia estat designat el senyor Pericot, puix que hom havia fet les consultes per correspondència, oblidant, però, de demanar el parer a diversos membres i en un moment en què el candidat no era Membre del Consell Permanent, sinó únicament Secretari nacional.

Dels afers tractats en aquesta sessió, potser el més important fou la sollicitud d'admissió del Congrés en el Consell Internacional de la Filosofia i les Ciències Humanes (CIPSH). El senyor Bosch i Gimpera la defensà remarcant els avantatges morals i materials que produiria. En el Consell Permanent, però, tot admetent aquests avantatges, es manifestà un cert recel motivat per la pèrdua d'independència científica que l'adhesió pogués representar. Una llarga discussió sobre aquest tema acabà amb un acord favorable per disset vots contra sis. Abans, però, el senyor De Laet havia demanat seguretats formals que l'adhesió al CIPSH no portaria cap modificació a la manera de designar els Membres del Consell Permanent, i que aquests no esdevindrien representants dels Estats ni serien designats per ells. La demanda fou acceptada i es traduí en la següent proposició, que fou aprovada i que considerem molt interessant, puix que defensa la independència del Consell respecte dels Estats. Diu: «Notre affiliation éventuelle au CIPSH ne modifiera en rien le mode de recrutement des membres du Conseil Permanent (cooptation) et les États n'interviendront pas dans la designation de ces membres».

Fou aprovat el reglament del Comitè Executiu del Consell Permanent. S'acceptà la dimissió del Secretari del dit Comitè, professor Vogt, i es designà,

per a substituir-lo, el professor De Laet. Es fixà el domicili social del Congrés a Gand (Bèlgica).

En ésser designat el senyor Pericot per a substituir B. Taracena, quedà vacant el seu lloc de Secretari nacional, per al qual fou proposat, per part del senyor A. García y Bellido, el senyor M. Almagro, mentre que, per lletra, nosaltres proposàvem el senyor J. Martínez Santa-Olalla. El primer fou designat per majoria de vots.

Es reorganitzà l'anomenada Commission Internationale pour l'Étude de l'Art Préhistorique, creada d'una manera arbitrària i sense coneixement del Consell Permanent. Foren presentats reports sobre el Cedralari i el Diccionari arqueològics. El professor Bersu presentà un report molt interessant del professor S. Junghans sobre l'anàlisi espectral dels objectes metàl·lics prehistòrics, que demostra que, almenys on la cosa ha estat estudiada més detingudament, existeix un període en el qual s'usa el coure pur, intercalat entre l'Edat de la Pedra i la del Bronze, ço que ve a ratificar l'existència de l'Eneolític, defensada entre altres pel professor Bosch i Gimpera, contra teories posteriors que l'anomenen Bronze I.

La pròxima reunió del Consell Permanent tindrà lloc a Madrid, el 1954, en ocasió del IV Congrés Internacional de Ciències Prehistòriques i Protohistòriques.

J. DE C. SERRA I RAFOLS

N E C R O L O G I E S

SALVADOR GALMÉS

* 1878 - † 1951

Salvador Galmés ha mort als setanta-tres anys, al seu poble natal de Sant Llorenç des Cardassar, on nasqué el 1878. Allà, a la casa familiar on s'era retirat el 1943, quan la malaltia cruel que lentament anà paralitzant-lo l'obligà a renunciar del tot a les seves activitats lullianes i a l'habilitació del Bisbat de Mallorca que havia exercit durant tants d'anys. Quan prengué aquesta decisió, ja feia temps que se sentia ferit de mort, i la lletra de les seves cartes ho deixava veure cada dia més. Per això el 1940 decidí de traspasar tot el seu material lullià d'estudi a la Província Franciscana de Mallorca, la qual es comprometia a continuar l'edició de les «Obres de Ramon Llull» després de la mort de mossèn Galmés. Per aquells temps encara confiava de dirigir-la amb l'ajut dels frares. El mal s'anà aguditzant implacablement, i hagué de renunciar a tota activitat. Pel desembre de 1943 m'escrivia: «El meu cap no fila ni debana, la meua vista s'esmussa a cada paraula i la meua mà se renega impotent a obeir-me... Tenc paràlisi en els nervis motors d'ambdós ulls, el dret sempre cluc, l'altre badat amb una lliga d'esperadrap que em permet una mica de visió defectuosa i molt delicada... Com veis, estic reduït a una inactivitat total, sord, cec i gairebé immòbil.»

El tremp moral de mossèn Galmés, però, se sobreposava a tanta decadència física. El seu esperit no s'ensopia i servava la força lluitadora dels bons temps; en la comunicació forçada en què vivia, treballava i semblava refer-se a estones quan es concentrava en algun tema dels estudis lullians que foren durant més de trenta anys la seva dèria principal. Així va escriure, vers 1946, aquella refutació de l'autenticitat del llibre *Benedicta Tu* atribuït a Ramon Llull i que fou publicada en el primer volum dels «Estudis Romànics» del nostre Institut. Recordo la sorpresa amb què vaig sentir-ne la lectura de boca del mateix mossèn Galmés el maig de 1947, un dia que amb l'enyorat Miquel Ferrà l'anàrem a visitar a Sant Llorenç. La malaltia havia cedit una mica, fora de la sordeïa, i semblava com quelcom refet sota el sol de la primavera en aquell casal pagesívol i confortable on vivia amb un nebot casat. Potser cap dels estudis lullians de mossèn Galmés no té tanta nefedat de línies i tanta precisió crítica com aquelles planes últimes de la seva vida. L'agressivitat que li havíem conegut de jove i que l'havia sostingut quan, lluitant tot sol amb dificultats econòmiques i amb l'oposició d'un altre temperament tan batallador com ell, havia tirat endavant l'edició de les «Obres de Ramon Llull», no era pas adormida sota aquell cos mig paralitzat i privat d'oida. Com fiblaven les seves al·lusions a alguns dels novvinguts al camp del lullisme! Ell n'havia fet l'objecte de la seva vida, i no li calia disfressar la figura de Ramon Llull amb les adherències ben intencionades, però mistificades de tants segles per a sentir-ne la grandesa. Allò que temia més — i reproduïxo textualment paraules seves — era que els continuadors de la seva obra veiessin Ramon Llull sota el vestit del «Raymundus Lullius llatinitzat, filòsof i pseudo-màrtir».

Mossèn Galmés fou l'home que trobà providencialment la Comissió Editora mallorquina de les «Obres de Ramon Llull» i que en mantingué la successió quan la mort anà privant-la dels seus elements de major eficàcia. En aquell estudi del carrer de l'Almudaina, en el casal on la Societat Arqueològica Lulliana tenia el seu museu i el seu estatge, mossèn Galmés passava les hores de la tarda transcrivint pacientment les fotocòpies o els còdexs que les biblioteques li confiaven en préstec, com un escriba medieval en el seu *scriptorium*. La seva sordera, tost iniciada, l'apartava de distraccions i converses. Lletra a lletra anava copiant planes i planes, ell tot sol: igual les qüestions abstruses de l'*Art demostrativa* o de la *Taula general* que les metàfores meravelloses de l'*Arbre de la Ciència*.

Havia cantat missa el 1904, tot cursant estudis lliures a la Facultat de Dret de Barcelona. Sota la protecció de mossèn Alcover entrà a treballar a la Vicaria eclesiàstica de Mallorca, i per influència d'ell començà, vers 1911, a transcriure el *Libre de Contemplació* per a la Comissió Editora. Aviat tot el pes de l'obra va caure damunt d'ell. Vingueren les dissensions amb l'irascible canonge, com mossèn Galmés deia, i cap a les darreries de 1923 decidí de continuar per compte propi l'edició lulliana. Eren els temps de la Dictadura; fallaven subvencions, les dificultats econòmiques semblaven invencibles, de vegades se sentia pessimista, però mai no va defallir. L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS va convertir-se en compatró de l'obra, i fou salvada del col·lapse. Des del column VI de les «Obres», aparegut el 1913, fins al XX, el 1938, tots dues a la portada el nom de mossèn Galmés com a editor. Només en el volum del *Blanquerna* surt un altre nom, el d'En Ferrà, al costat del seu. D'ell eren els pròlegs i estudis preliminars, amb l'excepció del de les obres rimades, i ell tot sol havia de resoldre els problemes de procurar-se fotocòpies dels còdexs de fora de Mallorca, de decidir els textos més autoritzats i de fer-ne la transcripció. És una empresa que sembla que excedeixi les forces d'un home sol i que fa pensar en la tenacitat que Ivo Salzinger va posar al servei de la publicació i traducció dels textos de l'edició de Magúncia. Sempre el nom de mossèn Galmés anirà unit a aquella obra, i no li calgué l'hora de la mort perquè tothom li reconegués el mèrit. Recordo un dia d'hivern de 1933, que uns estudiants engrescats de la nostra Universitat, entre els quals hi havia el malaguanyat Rosselló i Pòrcel, organitzaren un tedèum en una capella de la nostra Seu, a honor del centenari del naixement de Ramon Llull. Mossèn Llorenç Riber en fou l'oficiant. En sortir, sense que calgués cap paraula per a provocar-lo, com la concreció espontània d'un sentiment comú, decidírem d'enviar un telegrama d'homenatge a mossèn Galmés, ànima de l'edició de les obres catalanes del mestre. Aquell mateix any, i invitat per la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, va venir a prendre part en els actes commemoratius del Centenari i donà una conferència a la Universitat sobre *Ramon Llull plasmador del nostre idioma*.

La publicació bàsica de Mallorca no privà de temps a mossèn Galmés per a donar-nos altres edicions vulgaritzadores d'obres lullianes. Així, en la sèrie d'«Els Nostres Clàssics» donà el *Fèlix o Llibre de Meravelles* (4 volums, 1931-34) i el *Blanquerna* (2 volums, inacabat, 1935-47). Al volum XVII dels «Estudis Universitaris Catalans» donà a conèixer l'*Ars infusa* en text llatí inèdit i que hom creia perdut. Encara cal afegir a aquestes publicacions, a part d'altres

Salvador Galmés
/Pr.

treballs menors, la *Vida compendiosa del Beat Ramon Lull*, estampada a Mallorca l'any 1915, on, sense perjudici del caràcter popular de l'obreta, el sentit crític de l'autor apareix ferm i ben orientat, i l'estudi *Dinamisme de Ramon Lull* (Mallorca 1935), on, sobre la base d'una conferència al nostre Centre Excursionista de Catalunya el 1927, titulada *Viatges de Ramon Lull*, articula totes les idees i divinacions que el seu tracte constant amb els textos autèntics del Mestre li havia anat suggerint sobre la veritable trajectòria d'aquella vida tan inquieta com inquietadora. És un estudi renovador i de primera mà, escrit en l'estil càlid i turgent tan propi del recodat amic.

Perquè mossèn Galmés era un escriptor, criat al camp i coneixedor per natura del seu llenguatge, com bé ho mostrà en les seves versions de Varró i de Cató a la Fundació Bernat Metge, per a la qual traduí també *L'Orador* de Ciceró, i en la novel·leta *Flor de card*, premiada als Jocs Florals de Palma el 1910 i recentment reestampada a Mallorca, i en algun altre assaig en prosa aparegut en revistes de Mallorca. Ja el 1908 la copa artística del Consistori dels nostres Jocs Florals havia premiat la seva obra *Negrures*, que sobtà tant per l'opulència de l'estil com pel tremp d'aiguafortista de l'autor, i no fou aquesta l'única distinció que li guanyà el seu talent literari.

Era un home ferm de cos i d'ànima, però amb un somriure d'infant i una veu fina que contrastaven amb l'energia rotunda i sense contemplacions del seu parlar i del seu judicar els homes i les coses. Sempre recordaré la vegada que el vaig conèixer, en ocasió del meu primer viatge a la ciutat de Mallorca, aviat farà cinquanta anys. Em féu pujar al campanar de la Seu, no tant per a mostrar-me el panorama de la mar i de la serra com per a fer-me admirar l'alçada de la nau central i les bateries de contraforts que l'equilibren. Com sentia instintivament aquella força constructiva! I com fruïa desafiant el vent en aquella hora del migdia!

Aquell home dominà el seu tremp posant-lo al servei d'una obra pacient i culta, per a la qual calien nervis a prova d'indiferències i de cansaments. Déu li doni i ens doni a tots un successor digne de la seva fe i de la fe de Mestre Ramon.

JORDI RUBIO

JUAN MONEVA PUYOL

* 1871 - † 1951

El professor Juan Moneva Puyol, traspasat a Saragossa a mitjans del 1951, posseïa una forta personalitat. Pel tremp del seu caràcter, s'elevà des d'un origen humil fins a una elevada posició social i universitària. Compensava l'escassetat del seu físic amb els seus dots envejables de talent i d'expressió. Exercí per espai de més de quaranta anys la càtedra de Dret Canònic a la Universitat aragonesa, fins que l'agost de 1941, en complir la setantena, en fou separat per jubilació forçosa. Cursà, de jove, les dues carreres de Ciències i Dret, i per un moment els estudis de Química semblaren atraure'l amb preferència; però les circumstàncies decidiren la seva vocació de jurisconsult i d'home de càtedra. La seva vasta cultura li permeté de tractar a la càtedra,

a la premsa i als llibres una gran varietat de temes, que l'acreditaren de veritable polígraf. Recordem, entre altres de les seves publicacions, els seus dos manuals de *Gramática castellana* i *Introducción al Derecho hispánico*, dins la col·lecció de «Manuales Labor»; la *Educación cristiana de los hijos*, que traeix les seves preocupacions de pare; i els seus opuscles *El silencio* i *El honor*, el darrer dels quals li originà grosses dificultats. També els temes d'història local el temptaren sovint; la mostra més reeixida d'aquest interès són les seves *Memorias*, escrites el 1947 a petició d'un grup d'amics que les han editades ran de la seva mort. Profundament religiós i practicant i exemplarment auster, odià la hipocresia i no dubtà a afrontar amb extrema franquesa les opinions corrents, a despit de diversos conflictes.

Era fill de pares aragonesos, i, encara que nascut per atzar a Castella, des dels set anys residí a Saragossa. Amà amb passió el seu país, i una de les seves actuacions més persistents i reeixides fou la reivindicació del seu Dret tradicional. Massa jove per a participar en el I Congrés de Jurisconsults Aragonesos, que tingué lloc l'any 1880, dedicà una bona part de la seva vida a la defensa del Dret aragonès davant les invasions de l'anomenat Dret comú, fins a constituir-se en la figura més representativa d'aquest moviment. El Ministeri de Justícia el nomenà, ja abans de la guerra del 1936, vocal de la Comissió codificadora dels anomenats Drets forals. Des de la presidència del Consejo de Estudios del Derecho Aragonés que li fou oferta en constituir-se aquest el 1940, promogué la celebració del II Congrés de Jurisconsults Aragonesos, que serví d'esperó a un nou Congrés de Jurisconsults de tot Espanya per a deliberar sobre les diverses legislacions civils amb criteris favorables a la vigència dels Drets regionals.

La seva ampla visió d'Espanya el capacità per a comprendre i estimar les altres regions, i singularment Catalunya. El seu anticatalanisme inicial, inculcat a l'ambient familiar, s'esfondrà al primer contacte amb la literatura catalana, quan un company universitari li donà a llegir *L'Atlàntida* de Verdaguer en edició bilingüe. Llegí tot seguit altres obres de Verdaguer, de Víctor Balaguer i de Maragall directament en català, volgué aprendre la nostra llengua i, en acte de reparació, venir a Catalunya i parlar-hi sempre en català. En altres viatges s'adelità a conèixer la nostra geografia, a intimar amb la nostra gent i a familiaritzar-se amb la nostra literatura. Entaulà relació amb els nostres homes més representatius, fou amic sincer de molts d'ells i seguí de prop llurs actuacions; i en els moviments col·lectius de reivindicació del nostre dret i de la nostra llengua, se situà sempre al costat de Catalunya. Sentí una gran admiració per Eduard Toda i secundà amb entusiasme els seus esforços per a la restauració de Poblet.

L'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona el nomenà, de bona hora, membre corresponent. També la de Sevilla. Des de Madrid, l'Acadèmia Espanyola, la de Ciències Morals i Polítiques i la de Jurisprudència i Legislació li havien conferit el mateix honor. Últimament, l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, a proposta de la Secció de Ciències, prengué l'acord unànim de distingir-lo amb el mateix caràcter. Aquesta distinció li fou especialment plaent i formà el propòsit d'acudir en persona a possessionar-se'n per la diada de Sant Jordi. Els anys li ho impediren, però des de Saragossa regregrà el

Juan Monzó

nomenament en una carta afectuosíssima escrita, com ell acostumava, en un català pintoresc i una ortografia arcaïtzant.

Que Déu l'hagi acollit en el seu si!

JOAQUIM CARRERAS I ARTAU

RAFAEL ALTAMIRA

* 1866 - † 1951

El dia primer de juny de 1951 va morir a la ciutat de Mèxic l'historiador Rafael Altamira i Crevea, nat a Alacant el 10 de febrer de 1866.

La bibliografia d'Altamira, recollida l'any 1936 (*Homenaje a don Rafael Altamira*, Madrid) i posada al dia el 1945 (*Bibliografía y biografía de Rafael Altamira y Crevea*, Edicions «Mediterrani», México D. F.), el 1948 (*Apéndice*, id. id) i el 1951 (*Altamira en México*, per J. Malagón, a *Historia Mexicana*, vol. I, pàg. 599, México D. F.) forma un conjunt de més de cinc-cents títols, sense comptar-hi els articles periodístics, de contingut molt divers. La cronologia tanmateix ajuda a classificar-los d'una manera lògica.

Altamira cursà els estudis primaris i de batxillerat a Alacant, i la llicenciatura de Dret a València (1881-86). L'anada a Madrid a cursar el doctorat (1887) fou decisiva per a la seva orientació, perquè Francisco Giner de los Ríos el prengué tot seguit com a auxiliar en la seva càtedra de Filosofia del Dret, i l'introduí en el cercle del Museo Pedagógico Nacional i de la Institución Libre de Enseñanza.

De l'any 1888 al 1897 s'estén el primer període de l'activitat d'Altamira, a qui sollicitaven al mateix temps la política i el treball científic. A la política el predisposava el seu temperament, i dirigí «La Justicia», periòdic del seu mestre Salmerón, als cursos de Metafísica del qual assistí alguns anys. El treball científic, però, era la seva vocació més profunda, i vencé. Encara vacillà Altamira entre la filosofia del dret i els estudis històrics. Acabà orientant-se, dins aquests, vers la història de la civilització i de les institucions jurídiques, gràcies a dues influències principals: d'una banda la de Manuel Bartolomé Cossío, d'altra la d'Eduardo de Hinojosa i de Joaquín Costa.

Són d'aquesta època la *Historia de la propiedad comunal* (amb Pròleg de Gumersindo de Azcárate, Tesi doctoral, Madrid 1890) i *La Enseñanza de la Historia* (Madrid 1891): primers estudis d'Altamira, que ja marquen el nord constant de la seva activitat científica: la preocupació pedagògica i l'enllaç del Dret amb la Història.

Al mateix temps, eixamplant l'horitzó, funda (1885) i dirigeix (fins a 1910; des de 1898 amb Antoni Elias de Molins) la *Revista crítica de Historia y Literaturas españolas, portuguesas e hispanoamericanas*, on dues generacions espanyoles — la de Codera, Costa, Hinojosa, Menéndez Pelayo... i la de Menéndez Pidal, Unamuno... — col·laboren amb pensadors i erudits estrangers, com Hübner, Croce, Farinelli, Mele, Adolfo Coelho, Carolina Michaelis, etc.

L'any 1897 guanya Altamira les oposicions a la càtedra d'Història del Dret espanyol a la Universitat d'Oviedo. La conservà fins a l'any 1910.

El moment i el lloc són interessants. Hi havia a la Universitat asturiana un grup de mestres plens d'inquietuds que exerciren una influència renova-

d'ora en la vida política i intel·lectual d'Espanya. Entre ells havia de trobar el seu lloc Altamira, que tot d'una pren la iniciativa de l'*extensió universitària*, croada cultural seguida per d'altres Universitats.

El sotrac produït en els intel·lectuals espanyols per la desfeta colonial de 1898 s'esbrava en alguns en forma de literatura o d'assaigs filosòfics — que no arriben al poble, com tampoc no hi havia arribat, val a dir-ho, la desfeta. D'altres, en canvi, deixant-se de planys i d'especulacions, intenten una acció «regeneradora», com deien llavors. Altamira s'adreça, sobretot, al medi que el volta: el jovent universitari. Tradueix i prologa els *Discursos* de Fichte «a la nació alemanya» després de la derrota de Jena (1813), i sota aquest signe escriu *El Patriotismo y la Universidad*, parlament inaugural del curs 1898-99 i futur capítol de la *Psicología del pueblo español*. Maragall, que, a la manera de franc tirador escaient a la seva personalitat insubornable, era també dels renovadors, s'entusiasma amb aquest llibre — «de lo mejor que se ha escrito en España en sentido regenerador en estos últimos años». I raona així el seu entusiasme per l'obra d'Altamira: «Está basada», diu, «en una erudición sólida, y construída con una serenidad y una imparcialidad de criterio que admiran y convencen (...). Adaptar el pasado al presente y al porvenir, he aquí su tema, planteado con sabiduría y desarrollado con una lucidez y predicado con un acento de verdad, que por sí solos son ya un ejemplo y un estímulo de acción eficaz y bienhechora. (...) Nada de grandes síntesis ni de definitivas filosofías de la historia, ni de terribles anatemas: mucho estudio, muchísimo talento y sobre todo un grande amor: por esto atrae, penetra y fecunda».

Són també d'aquests anys l'obra més coneguda d'Altamira, *Historia de España y de la civilización española*, i els seus dos cursos a l'Ateneo de Madrid sobre *Historia contemporánea de España desde fines del siglo XVIII* — panorama integral.

La guerra de Cuba i Filipines, on, com és just, tot el continent hispano-americà donava l'ajut, si més no de la seva simpatia, a la causa alliberadora, havia refredat la tebior de les relacions entre Espanya i les joves Repúbliques. Calia liquidar d'una vegada el passat, quan ja no restava cap qüestió pendent i era veïna la commemoració del centenari de les primeres emancipacions. Altamira ho comprèn, potser abans que ningú. Amb *Cuestiones hispanoamericanas* (Madrid 1900) i *España en América* (València 1908) alça una veu favorablement acollida per la seva Universitat d'Oviedo. Sota el patronatge d'aquesta, ell durà una mena d'ambaixada de la moderna cultura espanyola a l'Argentina, l'Uruguai, Xile, el Perú, Mèxic, Cuba, i també els Estats Units. Deu mesos de viatge (juny 1909 - març 1910) i tres-centes conferències, resumats en el llibre *Mi viaje en América* (Madrid 1911), trenquen l'aïllament i no triguen a donar llurs fruits.

Per espai de prop de tres anys (començaments de 1911 a finals de 1913), sota els governs liberals de Canalejas i de Romanones, Rafael Altamira és el primer Director general d'ensenyament primari. La creació d'aquest càrrec va ésser un triomf de les idees innovadores de la «Institución», i el caràcter de tècnic que li fou donat permeté al govern monàrquic d'oferir-lo a Altamira i a ell d'acceptar-lo. El criteri oficial, però, girà amb el ministeri conservador de Dato. És obra d'Altamira la profunda reforma de l'ensenyament primari, la creació de nous centres, l'impuls de noves activitats. Deixà a la Direcció per

Rafael Altamira

ell creada un llevat de renovament, que ens facilità, deu anys després, la instauració del Patronat escolar de Barcelona.

La vocació d'Altamira, tanmateix, no era pas la burocràcia — ni que fos aquesta, per excepció, una burocràcia creadora —, sinó l'ensenyament. Compartí les seves tasques del Ministeri amb la direcció del Seminari d'Història d'Amèrica i contemporània d'Espanya creat pel Centro de Estudios Históricos. Descarregat d'aquelles, el trobem també des de l'any 1914 a la Universitat de Madrid, catedràtic d'Història de les institucions polítiques i civils d'Amèrica, estudi comú al doctorat de Dret i al doctorat de Filosofia i Lletres (Secció d'Història); ensems que, a l'Institut diplomàtic i consular, professa cursos d'Història de la colonització moderna, Història política contemporània d'Amèrica, Sistemes de colonització no espanyols a l'Àfrica.

La victòria aliada de 1918 i la formació de la Societat de les Nacions, on entrà Espanya des del primer moment, donaren un nou caire a la vida jurídica internacional.

L'any 1919, trobant-se Altamira presidint l'Institut de Dret comparat, de Madrid (on inicià la publicació d'una biblioteca jurídica moderna, continuada fins a l'any 1936), fou nomenat àrbitre espanyol en el Tribunal de litigis miners del Marroc (París). L'any següent fou membre del Comitè dels Deu encarregat pel Consell de la Societat de les Nacions de redactar l'avantprojecte d'estatut de la Cort Internacional de Justícia. Creada aquesta i radicada a la Haia, Altamira fou elegit un dels seus primers jutges l'any 1921 i reelegit el 1930. Una gran part de les publicacions d'aquest període pertanyen a matèries de Dret internacional i de pacifisme: retorn gairebé als estudis de ciència jurídica que havien captivat la seva primera joventut. Esdevenen també més nombroses les traduccions de les seves obres al francès, a l'anglès i a l'italià.

Tot i això, Altamira no abandonarà la seva càtedra de Madrid fins arribar-li la jubilació forçosa. Hi treballa sempre que les tasques de la Cort li deixen lleure i, com a fruit d'aquest treball, dóna a la impremta la *Colección de textos para el estudio de la Historia i de las Instituciones de América*.

La jubilació d'Altamira a l'edat de setanta anys (febrer 1936) precedí de poc el començament de la guerra civil. Des de llavors passava a Baiona, al país basco-francès, les vacances de la Cort de la Haia, als treballs de la qual participà fins a la darrera sessió d'abril de 1940. La convocada per al 10 de maig ja no pogué tenir lloc, per la invasió alemanya. En aquests quatre anys (1936-40) Altamira escriví algun dels seus informes més interessants de matèria internacional i mantingué la col·laboració a diverses revistes d'Europa i d'Amèrica.

Altamira restà a Baiona fins que pogué traslladar-se a Portugal i, gràcies a la Fundació Carnegie, a Nova York. Finalment, invitat per la Secretaria d'Educació i per la Universitat Nacional Autònoma, arribà a Mèxic a darrers de 1944, on trobà, amb el ressò encara no oblidat de la seva primera estada, l'afecte cordial de joves mestres de la Universitat de Mèxic, antics deixebles seus a la Universitat de Madrid. Tot d'una reprengué l'activitat docent, així a la Facultat de Filosofia i Lletres i a la de Dret com al Colegio de México.

El període de quinze anys que va del seu refugi a Baiona fins a la seva mort fou consagrat gairebé exclusivament per Altamira a la tasca america-

nista i a la revisió d'antigues publicacions. Havia planejat una sèrie d'estudis *Sobre las fuentes de conocimiento del derecho indígena* que, tot esperant l'avinentesa d'aplegar-los en una col·lecció de setze volums, donava com a articles, des de 1937, en revistes especialitzades, sobretot en la «Revista de Historia de América» de l'Institut Panamericà de Geografia i d'Història. La mort va trobar-lo en plena tasca: corregint proves del *Diccionario de palabras jurídicas y técnicas tomadas de la legislación indiana*, que, com a obra pòstuma, ha publicat la Comissió d'Història del dit Institut.

Malgrat l'edat avançada i els trasbalsos dels darrers anys, Rafael Altamira conservà sempre l'optimisme i l'esperit de treball que el caracteritzaven, i també — fins ben poc abans de la seva mort — la resistència física, el pols segur i aquella manera ferma de plantar-se que posava de relleu tota l'alçada de la seva figura escardalenca.

Tenia Altamira l'àmplia curiositat de l'humanista que s'interessa per la filosofia, per l'art, per la literatura — a la qual donà la seva contribució activa de contes i novel·les —. No desmentint la seva vocació de catedràtic d'Història del Dret, Altamira és, tot d'una peça, pedagog, historiador i jurista. Pedagog d'aula i de seminari, desvetlla les vocacions, encarrila les activitats i guia el treball dels seus deixebles; però surt també del clos de la Facultat amb l'*extensió universitària*, i s'esforça des de la Direcció de l'Ensenyament a posar els elements de la cultura a l'abast dels més freturosos. Historiador, trastoca la vella rutina de donar la preponderància, quan no l'exclusivitat, als fets d'ordre polític i militar, i valora damunt d'ells, per primera vegada a Espanya, la història de la civilització. Jurista, compagina l'evolució històrica del dret amb els principis permanents de la justícia i amb una fe activa en els ideals pacifistes i en l'organització internacional: és a dir, en la pau pel dret, no per la força.

Fonamentant-se en aquest darrer aspecte d'Altamira, el jurisconsult mexicà Isidro Fabela, jutge llavors a la Cort Internacional de la Haia, va presentar al Storting de Noruega, començant l'any 1951, la candidatura de Rafael Altamira per al Premi Nobel de la Pau, que aquell Parlament és l'encarregat d'atorgar. Amb rara unanimitat, prestaren suport a la iniciativa les corporacions, autoritats i particulars de l'Amèrica llatina que tenen dret de presentació — i a l'Amèrica del Nord la Carnegie Endowment for International Peace. La mort d'Altamira precedí la data en què el premi havia d'ésser concedit.

La constant participació a congressos internacionals, el llarg recorregut per les dues Amèriques, els cursos a les universitats de Bordeus, Brusselles, Califòrnia, la Haia, Houston, Londres, Oxford, París (Sorbona, Col·legi de França), Tolosa; la col·laboració ininterrompuda a revistes franceses, angleses, alemanyes, nord-americanes, cubanes, peruanes, argentines, portugueses i mexicanes: tot això feia d'Altamira l'historiador espanyol més conegut i amb més prestigi fora d'Espanya. N'és bona prova que fos ell el cridat a col·laborar amb articles, capítols i volums referents a Espanya a *La Grande Encyclopédie*, a l'*Encyclopaedia Britannica*, a la *Cambridge Mediaeval History*, a la *Cambridge Modern History*, a *The Pacific Ocean in History*, així com a les col·leccions «La vie politique des peuples» i «The Continental Legal Series». El Comitè Internacional de Ciències Històriques li confià de presidir (1982-86) les tasques de la Conferència Internacional de l'Ensenyament de la Història. Al si de

l'esmentat Comitè, Rafael Altamira compartia la representació espanyola amb Ramon d'Alòs-Moner, delegat de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS.

Malgrat que visqué des de molt jove lluny de la terra nadiua, Altamira no en perdé mai el sentiment (*El sentimiento alicantino*, Barcelona 1929), i les seves úniques monografies de tema concretament territorial es refereixen al dret consuetudinari i a l'economia popular de les comarques d'Alacant. No oblidà pas la nostra llengua, i en edat tardana (1982) publicà a la col·lecció «Nostra Novella» de València una producció de la seva joventut: *La Terreta (Marina)*. Molt interessat per les coses de Catalunya i a fer-les conèixer, l'any 1897 donava una traducció castellana de *L'escanya-pobres* de Narcís Oller, i deu anys després, coincidint amb el moviment de Solidaritat, posava com a tema d'estudi al seminari de la seva càtedra de la Universitat d'Oviedo «Història i doctrines del catalanisme». Cal remarcar així mateix que una de les novetats de la seva Història d'Espanya és el caràcter integral que li dona, estudiant-hi amb amplitud objectiva el desplegament polític i les institucions dels estats aliens a la corona de Castella.

Rafael Altamira fou un exemple d'integritat moral i de dignitat civil; fou també un amic constant i eficient dels seus deixebles.

LLUÍS NICOLAU D'OLWER

JOSEP POUS I PAGÈS

* 1873 - † 1952

Josep Pous i Pagès va néixer el primer de febrer de 1873 a Figueres, on el seu pare, propietari i metge a Avinyonet, havia cercat refugi durant la guerra civil. Home, aquest, d'esperit obert i de cor generós, era per les seves idees un liberal que militava en paraules i en actes. D'ell aprengué el futur gran escriptor a servir un ideal i a seguir una vocació insubornablement. Batxiller als quinze anys, tot semblava dur-lo cap a la medicina. Estudià tres cursos de la carrera a Barcelona, però es fastiguejà de la Universitat, rutinària i burocràtica. D'un sol mestre guardà un record vivent: de Ramón y Cajal. I del que d'ell havia escoltat i vist, un cert plec científic, un gust per l'observació, una necessitat de proves objectives, un rigor en el raonament, en suma, que el caracteritzaren sempre com a home i com a literat. Un intent en el camp de la indústria i del negoci fracassà així mateix. Pous i Pagès se sentia nascut per a les lletres i no vacillà més a lliurar-s'hi professionalment. Amb la mateixa seguretat de visió es decidí per la llengua materna. No es reduí, però, a explotar la gràcia i la saborosa riquesa del seu dialecte empordanès; partint-ne i conservant-ne com un to, formà sempre al costat dels qui aspiraven a crear per damunt dels parlars locals un llengua comuna de cultura, precisa, flexible i normal. Així el tingueren amb ells, addicte i disciplinat col·laborador, els orientadors del grup de «L'Avenç» i més endavant els tècnics de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS.

Amullerat als vint anys, visqué un temps a la seva casa pairal d'Avinyonet, amb lleures per a una apassionada presa de possessió de les seves facultats i dels seus mitjans com a escriptor. Publicà en 1900 la seva primera novella:

Fer la vida; en 1902 li fou per primera vegada duta a l'escena una comèdia dramàtica, *Sol ixent*. A la temporada següent estrenà un drama escrit anteriorment: *El mestre nou*. La crítica hi veié valentia de pensament, sobrietat i justesa d'estil, seguretat i habilitat en la conducció de l'acció, i saludà el jove autor com una de les millors esperances del teatre català. Pous i Pagès s'installà definitivament a Barcelona, una Barcelona agitada fins a la rauxa, indecisa fins a l'abaltiment, fàcil a tot allò de dins o de fora que significués renovació i vida. Pous i Pagès, ànima tota ella moviment, se sentí dins el seu element i polemitzà, orientà, produí i donà al públic. Una novella (*Quanes fa nosa*, 1903) i un recull de narracions (*Empordaneses*, 1904) conegueren l'èxit. Una comèdia estimada avui com a clàssica dins la història del teatre català (*L'endemà de bodes*, 1904), més encara que passar desapercebuda, fou malentesa; s'hi veié un naturalisme pintoresc, quan l'autor en rigor s'allunyava del que estava en voga al començament del segle. Home profundament lligat a la terra i als seus costums, el que el preocupava i el que ell enfondiria sempre en la seva obra de creador és el caràcter peculiar que hi prenen els conflictes humans, sobretot el de la generositat de cor enfrontada amb l'egoisme i el de l'energia viril afirmant-se contra les forces hostils del món. És segons aquell propòsit i dins aquesta problemàtica que Pous i Pagès escriví el seu llibre mestre, bella fita en la novellística catalana, *La vida i la mort d'en Jordi Fragonals* (1912).

Decebut, dubtant de la seva vocació d'autor dramàtic, Pous i Pagès es retragué durant vuit anys de donar res que considerés de transcendència a l'escena. El periodisme l'ocupà cabdalment. Redactor d'«El Poble Català» des de la seva fundació en 1905, combaté noblement des de les seves columnes per tot allò que als seus ulls concernia la dignitat humana i el futur del seu país en crisi de creixença. Un article li valgué un procés i una condemna a sis mesos de reclusió, que un indult general reduí a un. Mentre era a la Presó Model, li fou estrenat el drama *Els visionaris* (1909), el tema del qual, la desavinença d'un marit i muller per qüestions religioses, produí per ell mateix un escàndol que no havia de fer sinó afermar-lo en les seves conviccions i en la seva voluntat de lluitar per elles. En els dos volums *De l'ergàstula*, Pous i Pagès recollí les seves experiències de pres i també moltes dades interessants per a l'historiador d'aquell tèrbol període.

És la subvenció que en 1911 l'Ajuntament de Barcelona concedí al Sindicat d'Autors Dramàtics Catalans per a organitzar una temporada de teatre català, i l'hostilitat que la liberal iniciativa provocà en una part de la premsa, entre els empresaris i fins en el públic, que decidiren aquell dramaturg de raça a sortir del seu retraïment, no a la recerca de l'èxit, sinó a la lluita per la dignificació i per l'airejament de la nostra escena. Si la temporada del Sindicat no tingué continuació, Pous i Pagès hi suplí fent-se ell mateix empresari (1914). El gran dèficit amb què saldà la seva noble aventura, no li llevà tenacitat. Col·laborà en l'empresa mecenàtica d'Evarist Fàbregues (1917) i per fi fou el conseller segur del primer empresari de teatre català dotat de l'audàcia i del realisme fecunds de l'home d'affers nat. Entre els dos van fer possible l'esperança d'un teatre català amb sentit de missió civil, funcionant regularment i atraient el públic cap a un nivell més alt i cap a la consciència del que era, en els seus moviments i en les seves fallides, la societat que havia

J. Pons i Pagès

de centrar. Fou una veritable tasca de reeducació, dins la qual les traduccions tenien un paper al costat de les temptatives dels autors nous.

És aquest període, que va de l'any 1912 al 1930, el més fèrtil de Pous i Pagès com a dramaturg. La seva producció fou desigual, cal concedir-ho, però mantingué sempre un to de normalitat intel·ligent, culta — europea, per a usar un mot que ho diu tot. Veï ací alguns títols: *En Joan Bonhome i Senyora àvia vol marit* (1912), *Sang blava* (1914), *La mel i les vespes* (1918), *Rei i senyor* (1918), *Papallones* (1918), *Flacs naixem, flacs vivim* (1919), *No tan sols de pa viu l'home* (1920), *Quan passava la tragèdia* (1920), *Tardania* (1921), *Primera volada* (1921), *Maria Lluïsa i els seus pretendents* (1928), *Vivim a les palpentes* (1930).

La gran tragèdia que esquinçà Espanya en 1936 sobtà Pous i Pagès allunyat del periodisme i de la propaganda política, però no inhibit i indiferent. Seguí estant al lloc on els seus sentiments, les seves idees i els seus actes l'havien durant tota una vida situat, amb senzillesa, coratge i activitat exemplars, esforçant-se a fer més petit el mal i a assenyalar el camí cap al major bé, construint quan tant es destruïa, no defugint cap dolor ni sostraiant-se a cap deure. Les pàgines del recull d'articles i de discursos titulat *Al marge de la revolució i de la guerra* (1937) estan a la memòria de tothom i poden ésser qualificades d'heroiques sense exageració. Emigrà a França el gener de 1939. Durant el seu exili voluntari i després del seu retorn a la pàtria, en febrer de 1944, es prodigà encara en una múltiple tasca de reconstrucció, mentre per altra banda semblava recollir-se en ell mateix, serenament ja de cara a la fi, precisant-se els principis de la seva saviesa i estructurant com una summa de la seva experiència en formes narratives gairebé mítiques (*Tota la saviesa d'aquest món*, inèdit) i àdhuc poemàtiques (*De la pau i del combat*, Mèxic 1948). Morí el 15 de febrer de 1952; la darrera malaltia el tombà en ple vigor mental, en indefallida energia moral; atent encara a la creació, tenia projectades unes memòries i revisava a fons tot el que havia escrit amb vista a una edició d'obres completes.

Pous i Pagès revelà en tota ocasió una gran ànima. Parlà quan hi havia perill a fer-ho; callà, per principi, quan era dur per a un escriptor de restar en el silenci. Fou un escriptor combatiu, conscient que els mots comporten idees que cal defensar i guardar. En els seus darrers anys es trobà ésser, i el trobarem que era, no sols un degà dels escriptors catalans, sinó un centre moral en la vida anguniada del país. Els vells el respectaven perquè el sentien, com ell volia, conservador lleial de tot un llegat pairal i humà que no es pot malbaratar; els joves l'estimaven, perquè el veien obert, tot ell projectat cap al futur, inquiet d'una ingenuïtat generosa que els assenyalaria camí i tasca a ells. És en aquesta prodigiosa plenitud humana, igualment rica en el que és gran i en el que és petit, que el confirmarà la seva copiosa correspondència privada, quan vindrà l'hora de publicar-la.

CARLES RIBA

JERONI MARTORELL

* 1877 - † 1951

L'arquitecte Jeroni Martorell, que havia nascut a Barcelona l'any 1877, morí a la mateixa ciutat el dia 2 d'agost de 1951.

A part l'actuació privada de la seva professió, és notable l'interès que prengué en la salvació i restauració de monuments antics, així com en la solució de qüestions d'urbanisme. Pot dir-se que foren aquestes les activitats que l'apassionaven, a les quals dedicà campanyes de premsa, conferències i articles doctrinals, a més de l'acció constant que pogué desplegar des dels seus càrrecs de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, Diputació de Barcelona, Mancomunitat, Amics de l'Art Vell i altres institucions.

Des del 1915 fou arquitecte-director del Servei de Conservació i Catalogació de Monuments creat per la Secció Històrico-Arqueològica de l'INSTITUT, i des del 1929 fou al mateix temps Cap de la Zona arqueològica de Catalunya, València i Balears.

Jeroni Martorell fou l'organitzador del primer Arxiu Fotogràfic Monumental de Catalunya, base dels treballs de restauració que les corporacions oficials pogueren dur a terme.

Potser el punt inicial en les activitats arqueològiques d'En Martorell fou l'obertura de la Via Laietana a Barcelona, a la qual eren sacrificats gran nombre d'edificis que mereixien una atenció més sol·licita. La lluita per a la salvació del casal de l'Art Major de la Seda, mantinguda personalment per Jeroni Martorell i guanyada per ell contra els interessos contrets i el prejudici de l'urbanisme rectilini, fou una prova de l'eficàcia de la raó exposada insistentment a l'opinió pública.

Són nombroses les consolidacions i restauracions realitzades pel Servei de Conservació i Catalogació de Monuments de l'INSTITUT sota la direcció de Jeroni Martorell: el grup de «Cases dels Canonges» del carrer del Bisbe i de la Pietat, de Barcelona; el Portal de Centelles i el de Sant Feliu de Guíxols; el Passeig Arqueològic, de Tarragona, un dels millors encerts de la seva obra; el Pont del Diable, de Martorell; les esglésies romàniques i el castell de Vallparadís, de Terrassa; l'església de Sant Miquel d'Olèrdola; la Llotja dels Mercaders, de Tortosa; el Banys Àrabs, de Girona; l'església de Sant Just, a Barcelona; el Palau dels Reis, de Vilafranca del Penedès; i, encara, les muralles de Poblet, de Montblanc i de Tossa, les esglésies de Marquet, Santa Maria de Cervelló, Camprodon i la Seu d'Urgell, el castell de la Geltrú, l'Hospital de Santa Maria a Lleida, i altres obres a Sagunt, Ciutat de Mallorca i Xàtiva.¹

1. Una exposició més detallada de les activitats d'aquest Servei pot veure's en les memòries de Francesc Martorell sobre la tasca feta per la Secció Històrico-Arqueològica de l'INSTITUT aparegudes en els volums VI, VII i VIII del seu «Anuari» i en la *Memòria presentada pel Servei de Conservació i Catalogació de Monuments, dels treballs fets durant els anys 1915-1920*, signada per Jeroni Martorell («Anuari», VI, 1915-20, pàgs. LIX-LXIV.) Cf. també, respecte a aquest Servei, la *Memòria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excel·lentíssima Diputació de Barcelona, sobre la conservació i catalogació de monuments*, signada per M. dels S. Oliver i J. Massó i Torrents («Anuari», V, 1913-14, pàgs. XXVII-XXX).

- J. M. McGill

Més nombrosos són encara els estudis fets per a la salvació i dignificació d'altres monuments, com el recinte amurallat d'Hostalric, el castell dels Cambres Reials de Poblet, etc.

La intervenció de Jeroni Martorell féu possible, en aquests darrers temps, la visita pública als claustres del Monestir de Pedralbes; ell inicià, també, la reforma interior de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i en preparà la restauració externa.

Jeroni Martorell, a desgrat de moure's amb justesa de mitjans econòmics, aconseguí un límit d'eficàcia que no hauria estat possible de no haver-se consagrat íntegrament a la seva professió i si no hi hagués afegit una atenció total, talment una obsessió de totes les hores.

A. DURAN I SANPERE

P. MARCEL·LÍ DE CASTELLVÍ, O. M. Cap.

* 1908 - † 1951

El P. Marcellí nasqué a Castellví de la Marca l'any 1908. Als setze anys entrà al Col·legi Seràfic d'Igualada, passà després als col·legis caputxins d'Olot i de Sarrià i, finalment, es llicencià en Sagrada Teologia a la Universitat Gregoriana de Roma el 1930.

Destinat el 1931 a la missió que els caputxins catalans tenen al Caquetà, residí des d'aleshores a Sibundoy (Colòmbia), exceptuant els períodes de viatges en ocasió dels nombrosos congressos als quals assistí. El 1933 fundà el Centro de Investigaciones Lingüísticas y Etnográficas de la Amazonia Colombiana, des d'on desenrotllà una obra vasta i consistent sobre Lingüística i Etnografia dels indis colombians, en part publicada a la revista «Amazonia», òrgan d'aquell centre, en part en altres bandes. Ens ha deixat trenta-set títols publicats i trenta-quatre d'inèdits (el detall dels quals pot veure's als «Estudios Franciscanos», LII (1951), 382-386), i del prestigi que el P. Marcellí aconseguí arreu del món en dóna testimoni el fet que fos elegit membre de nombroses acadèmies dels més diversos països.

Aquests darrers anys havia estat de nou a Catalunya després d'una llarga absència, i durant els seus sojorns a Barcelona volgué prendre contacte amb els estudiosos d'ací. El P. Marcellí seguia amb gran interès les activitats de l'Institut i es relacionà amb alguns dels seus membres, car la llunyania no havia fet minvar la seva adhesió a la cultura catalana. En una de les seves estades entre nosaltres vaig tenir el plaer de fer la seva coneixença. Era un home afable i refinat, de tracte senzill, parlador, i que donava una impressió de gran activitat: aquestes qualitats li degueren ésser molt útils en la seva empresa colombiana. Una empresa que perdura després de la seva mort, ocorreguda a Bogotà el 25 de juny de 1951. I amb ella perdura també una de les més sòlides contribucions que han estat fetes al prestigi dels catalans a les repúbliques americanes.

JORDI CARBONELL

RAMON TORRES I CARRERAS

* 1879 - † 1951

El dia 5 de setembre de 1951 morí a Sant Cugat del Vallès el doctor Ramon Torres i Carreras. Tenia setanta-dos anys, però el seu esperit era jove i optimista. En la història de la Radiologia a Catalunya el nom de Torres i Carreras serà sempre a primer pla. A iniciativa seva fou constituïda a Barcelona la primera entitat catalana d'electròlegs i de radiòlegs, el 1930.

Animador destacat de l'obra dels Congressos biennals de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, fou diverses vegades membre de les comissions organitzadores i participà amb meritíssimes comunicacions a les sessions científiques. Contribuí assiduament a la publicació de la revista «La Medicina Catalana» i ha deixat publicades també notables monografies sobre temes de terapèutica radiològica.

L'íntima i generosa col·laboració mantinguda per Torres i Carreras a les nostres recerques permeté d'arribar a la demostració que els raigs Roentgen, adequadament filtrats i dosificats acuradament, tenen una acció d'estímul sobre els teixits endocrins i, gràcies a aquesta funció estimuladora, poden proporcionar resultats espectacularment beneficiosos en situacions endocrines deficitàries. La bibliografia sobre aquest tema comença el 1928, amb l'article que inaugurà la publicació barcelonina, malauradament efímera, «Monitor Mèdic». Simulàniament, el mateix any i amb lleugeres variants, aquest mateix treball fou recollit per «Endocrinology» de Los Angeles (Califòrnia), «Treballs de la Societat de Biologia de Barcelona» i «Vida Nueva» de l'Havana. Del 1928 al 1940, aquesta transcendental innovació terapèutica fou acollida, a base de nova casuística, i revalorada a les planes de la «Revue Française d'Endocrinologie» de París, «La Medicina Catalana» i la «Revista de Diagnóstico y Terapéutica Físicas» de Barcelona i, finalment, a «Strahlentherapie» de Berlín.

Paral·lelament a aquests treballs, Torres i Carreras, amb l'estimabilíssima col·laboració de Bosch i Solà, publicà nombrosos articles a «La Medicina Catalana» i monografies diverses sobre el tractament roentgenològic de les afeccions hipertrofiques i sèptiques de l'anell de Waldeyer, els quals treballs li valgueren una calorosa felicitació del professor Cambrelin de Brusselles i ara són utilitzats amb gran entusiasme, però sense indicar-ne la procedència, pels radiòlegs i oto-rino-laringòlegs nord-americans. L'Editorial Salvat li publicà, el 1941, el volumet *Mil casos de infección crónica del anillo de Waldeyer, con o sin hipertrofia amigdalina, tratados por rayos Roentgen*, i, el 1942, el seu notable manual de medicina pràctica *Roentgenoterapia eficaz*, que s'esgotaren ràpidament i que caldria reimprimir a benefici dels metges joves i dels malalts.

Havia estat propulsor dels estudis esperantistes a casa nostra i, a través de la llengua de Zamenhoff, contribuí intensament a fer conèixer les activitats culturals catalanes arreu del món.

Fou sempre un gran amic de l'INSTITUT.

LEANDRE CERVERA

JOSEP RIBELLES I COMÍN

* 1872 - † 1951

El 18 de setembre de 1951 morí a Barcelona, de resultes d'un accident d'automòbil, Josep Ribelles i Comín. La seva vellesa era forta i encara coratjosa per al treball, i la dedicava a completar els estudis de bibliografia valenciana als quals sempre fou fidel.

Nasqué a Castelló de la Plana el 7 de juliol de 1872, de família de pagesos. Mai no oblidà ni negligí l'idioma matern, que, a desgrat dels molts anys que visqué a Barcelona, parlava sempre en aquella saborosa varietat castellenca.

De jove col·laborava a la premsa de la seva ciutat, especialment a «La Verdad», i fundà el setmanari literari «El Ruiseñor» i la «Revista industrial y mercantil». L'any 1898 vingué a establir-se a Barcelona, on trobà majors facilitats per als estudis bibliogràfics, per als quals tenia una vocació innata, i que encaminava cap a les obres escrites en la modalitat valenciana de la llengua catalana.

L'any 1902 li fou premiat als Jocs Florals del Rat Penat, de València, el seu *Catàlech de les obres publicades en valencià desde'l segle XV fins ara*, que era el nucli del qual havia de desenrotllar-se la *Bibliografía de la Lengua Valenciana* premiada el 1905 en els concursos de la Biblioteca Nacional de Madrid, a la qual obra dedicà tota la vida. N'han aparegut fins ara tres volums, els anys 1915, 1929 i 1939 respectivament, que descriuen els llibres publicats en els segles xv-xviii. El volum quart, que inventaria la producció del segle xix, tan dispersa i volandera, l'autor el deixà llest i l'original és en poder de la Nacional. Esperem que no es retardarà massa la seva publicació, perquè conté una arplega completíssima de dades que no podríem trobat enlloc més. El 1903 aparegué a la «Revista de Bibliografia Catalana» de Massó i Torrents l'*Estudi bio-bibliogràfic* dedicat al castelloní Pere Labèrnia, fill de Traiguera, l'autor del *Diccionari de la llengua catalana* que tanta autoritat assolí el segle passat. I haig de recordar encara la «Biblioteca Valenciana Popular» que es publicà a Barcelona en forma de fascicles quinzenals els anys 1914 i 1915. S'hi publicaren, complets, textos de Carròs Pardo, Alcanyís i sant Vicenç Ferrer. Ell s'ho feia tot, sense plànyer esforç ni risc econòmic.

Ribelles ingressà el 1905, com a funcionari, a la Diputació de Barcelona, on seguí prestant els seus serveis fins a la jubilació. Aquesta circumstància fou la que el relacionà amb la Biblioteca de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. Aquest havia adquirit la llibreria catalana de Marià Aguiló, que constituí el nucli de la futura Biblioteca de Catalunya. Calia procedir al seu inventari i el President Prat de la Riba destinà Ribelles a treballar en aquella tasca. Molt de temps va consagrar-li, puntual, competent i fidel sempre. Així esdevingué Ribelles l'amic dels joves secretaris-redactors de l'INSTITUT, que sabien apreciar la seva bondadosa companyonia, i ell pogué conèixer i prendre nota de tants de llibres valencians com contenia la llibreria Aguiló i que difícilment no hauria pogut tenir mai a les mans amb tanta de llibertat i espai. Això li fou utilíssim per a completar i enriquir la seva *Bibliografía*, que sempre tenia al cor i als llavis. Acabat l'inventari de la col·lecció Aguiló, Ribelles continuà

essent un visitant familiar de la Biblioteca de Catalunya, la secció catalana de la qual coneixia tan bé, i sempre hi fou rebut com un de la casa.

La *Bibliografia de la Lengua Valenciana* dona més del que el títol promet. És una compilació de tots els estudis i comentaris que havien estat dedicats als llibres que descrivia, transcrivint-los ben sovint a la lletra. Aquest criteri de l'autor, tot i que no sempre estava potser d'acord amb les exigències de la propietat literària en els països on els seus drets són defensats a punta de llança, té l'avantatge d'estalviar la consulta de molts llibres. Això, i els llargs extrets que sovint dona de les obres descrites i els facsímils que els acompanyen, fa que el llibre sigui un instrument molt útil per al treball.

En els darrers anys Ribelles treballava en la bibliografia relativa a la primera meitat del segle XX, i va deixar molt de material per a publicar-la, el qual segurament acabarà per veure la llum.

Era home valencià de cor, molt religiós, modest i atent sempre en el tracte, laboriós i abnegat. La seva vida no fou pas fàcil, però sabia superar-ne les contrarietats sense parlar-ne gaire, igual que va vèncer coratjosament la greu afecció a la vista que va patir en plena preparació de la seva obra, i que molts segurament ignoraven quan el veien treballar, lluitant amb la seva gran miopia, damunt dels llibres a la Biblioteca.

JORDI RUBIÓ

PERE M. BORDOY I TORRENTS

* 1877 - † 1951

Pere Màrtir Bordoy i Torrents nasqué a Sant Genís de Vilassar el 1877. Cursà a Barcelona la carrera de Filosofia i Lletres i, des de molt jove, prengué part activa en la nostra Renaixença. Fou un dels col·laboradors de mossèn Cinto en la revista «La Creu del Montseny». Col·laborà així mateix, amb exemplar constància, en les nostres revistes més prestigioses, especialment a «Estudis Franciscans», «Criterion» i «La Paraula Cristiana». Els seus valuosos estudis sobre l'Escolàstica, i particularment sobre sant Bonaventura i el pensament franciscà, cridaren fortament l'atenció i li valgueren un gran prestigi. També els problemes orientals despertaren el seu interès, com ho demostren les seves obres *Aplech d'Estudis Bíblics y Orientals* (Barcelona 1901), *Els Pobles de l'Orient* (Barcelona 1919) i *La Civilització Bizantina*, publicat el mateix any com a volum XV de l'«Enciclopèdia Catalana».

Bordoy i Torrents aportà la seva col·laboració intel·ligent i entusiasta a l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, com a secretari-redactor de la Secció de Ciències fins a la guerra. Ell fou l'ànima de l'enyorada Societat Catalana de Filosofia, que agrupà un temps els millors especialistes de la nostra terra; i, com a secretari d'aquella Societat, dirigí l'organització del volum I del seu «Anuari» (Barcelona 1923), on aparegueren valuosos treballs.

En enviduar de les segones núpcies, la seva íntima religiositat el decantà a la vocació sacerdotal. Ordenat clergue, exercí durant uns anys a Barcelona el sagrat ministeri com a professor i confessor al Seminari Conciliar i alhora capellà de l'Hospital de Nostra Dona del Sagrat Cor. Malgrat el seu lliurament

complet al servei de Déu i a les obres de caritat, trobava encara temps per a seguir col·laborant a les seves revistes preferides: «La Ciudad de Dios», «Revista de Espiritualidad» i «Estudios Franciscanos» en la seva nova sèrie.

Ultimament, en sentir-se malalt, cercà un recés al convent de Religioses de la Divina Providència, de Badalona, d'on era capellà en el moment en què, la nit de Nadal del 1951, un atac de cor l'abaté sobtadament.

Déu el tingui en glòria!

JOAQUIM CARRERAS I ARTAU

AUGUSTIN FLICHE

* 1884 - † 1951

Nat a Montpeller el 1884, estudiant a París (Liceu Louis-le-Grand i Facultat de Filosofia i Lletres), professor d'Història al Liceu de Bordeus i després a la Facultat de Filosofia i Lletres de la dita ciutat, Augustin Fliche acabà per fixar-se a la seva ciutat natal, el 1919, quan fou nomenat professor d'Història medieval a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Montpeller. Allí descabdella la seva obra docent i la seva obra historiogràfica fins que la mort se l'enduu l'any 1951.

La seva obra docent va manifestar-se en la formació de nombrosos deixebles, que ocupen avui càrrecs en els diversos graons de l'ensenyament i que no obliden la lluminositat i la novetat de les seves lliçons, la guia paternal que exercia prop d'ells. La seva obra historiogràfica, que va començar, es pot dir, amb la seva tesi doctoral *Le Règne de Philippe I*, va orientar-se aviat, sens dubte per influència de la seva formació familiar, sòlidament catòlica, cap a la història de l'Església, i, encara que no va deixar de consagrar estudis a altres aspectes de l'evolució històrica, com la seva *Evolution de l'Europe occidentale de 888 à 1125*, fou la història eclesiàstica el que va concentrar la seva activitat i el que li va donar l'anomenada en el món de la historiografia. A partir de 1929, publica *Réforme Grégorienne, Chrétienté médiévale* (dins la *Histoire générale* de Glotz) i, sobretot, la *Histoire générale de l'Eglise depuis les origines jusqu'à la fin du XIXe siècle*, obra monumental que ell dirigia i que ell elaborava, ajudat per altres col·laboradors. Quinze volums n'havien aparegut, que han estat considerats com «el més bell monument elevat per historiadors imparcials a la grandesa de l'Església».

Assistent a congressos internacionals, conferenciant en els grans centres universitaris de diversos països, professor durant un any a la Universitat de Lovaina, degà de la Facultat de Filosofia i Lletres de Montpeller, membre de l'Institut de França, el professor Fliche va esforçar-se també a elevar el nivell dels estudis històrics en els medis regionals i locals llenguadocians i a donar-los un relleu internacional. Per això va fundar la *Fédération Historique du Languedoc méditerranéen et du Roussillon*, vinculant-hi així també la Catalunya francesa, i va organitzar els Congressos de la França mediterrània, als quals va voler associar-hi també la Catalunya d'ençà de l'Albera, invitant-hi alguns dels nostres historiadors. Al del maig de 1949, tingut a Montpeller, vam assistir-hi en representació de l'INSTITUT, i no podem oblidar el tracte especial de què ens va fer objecte, que es va traduir, al final del banquet ofert per ell

als professors estrangers, en les paraules que va pronunciar. «No crec necessari de fer cap discurs», va dir, «però vull aixecar la meua copa en honor de Catalunya». També llavors de l'homenatge al senyor Puig i Cadafalch, amb motiu dels seus vuitanta anys, va significar la seva voluntat d'assistir personalment a l'acte de lliurament del primer volum de la Miscel·lània, i si no va realitzar-ho, fou perquè la mort ens el prengué pocs mesos abans. Altres catalans podrien parlar, així mateix, de les atencions que va tenir sempre envers ells en hores difícils. Recordem, encara, que, en un dels cursos de la Universitat d'Aix de Provença, va fer una sèrie de conferències sota el títol afalagador de *La thalassocratie catalane*. Tot plegat vol dir que al nostre dol per la desaparició de l'historiador eminent, endut per una cruel malaltia quan encara podia haver donat els fruits més madurs de la seva producció, s'uneix la nostra aflicció per la pèrdua d'un bon amic de Catalunya.

FERRAN SOLDEVILA

EMILIO CAMPS CAZORLA

* 1903 - † 1952

Mort a Madrid, el dia 28 de gener de 1952, en plena maduresa i activitat, Emilio Camps Cazorla era un dels millors coneixedors de l'art hispànic. Format al caliu del Centro de Estudios Históricos de Madrid, on començà a treballar l'any 1916, quan era encara un infant, fou un dels deixebles predilectes de Manuel Gómez Moreno i de F. X. Sánchez Cantón, i, pels seus estudis de conjunt, s'havia ocupat sovint de l'art català. Camps Cazorla tenia també una activitat destacada com a arqueòleg, puix que havia pres part en diverses excavacions, entre altres al poblat del bronze mediterrani de Montefrío, al poblat del ferro cèltic de las Cogotas, a la necròpolis ibèrica de Tugia, a la visigòtica de Castiltierra, i a les del palau califal de Medina Azzahara. La seva especialitat, però, eren els estudis d'història artística de l'època visigòtica i musulmana i sobre la ceràmica medieval i les seves derivacions posteriors.

Era un conferenciant incansable, i en aquest concepte un dels més actius membres de les Misiones de Arte iniciades pel citat Centro de Estudios Históricos. Aquesta activitat perjudicà la seva tasca d'escriptor, de la qual queden, de tota manera, nombrosos articles de revista. El seu treball més important, titulat *El arte hispano visigótico*, ha restat inèdit, encara que el capítol sobre aquest art aparegut al volum III de la *Historia de España* dirigida per Menéndez Pidal, n'és un resum complet. Recordem, a més, el llibre *El arte románico en España*, les *Cartillas de Arqueología española*, i, amb caràcter pòstum, ha aparegut darrerament (1953) un volum titulat *Módulo, prospecciones y composición de la Arquitectura califal cordobesa*.

Pertanyia des del 1930 al Cos de Museus, i des del 1949 al d'Universitats. En el primer havia estat sots-director del Museu Arqueològic Nacional de Madrid. A la mort, també inesperada, de Taracena, Camps el succeí en la direcció, però la mort el sorprengué es pot dir al moment de prendre possessió del seu nou càrrec, per al qual reunia les millors condicions, la qual cosa fa més sensible la seva pèrdua. A part de la col·laboració amb Taracena en la

reinstal·lació de l'Arqueològic Nacional després de la guerra, havia pres una part molt important, juntament amb Camón Aznar, en la del nou Museu madrileny Lázaro Galdiano. El mes de juny de 1951, l'última vegada que el veiérem, discutírem amb ell les solucions donades als difícils problemes d'instal·lació que es presentaren en fer públiques les col·leccions del vell banquer i adaptar la seva casa privada del carrer de Serrano a les necessitats d'un Museu públic. Camps es mostrà un dels millors tècnics espanyols en museística i reeixí plenament en la tasca que li havia estat encomanada.

Bé que nat a Fuensanta de Martos (Jaén), on veié la llum el dia 31 d'octubre de 1908, Camps era d'ascendència catalana.

JOSEP DE C. SERRA I RAFOLS

B I B L I O T E C A

LLISTA D'INSTITUCIONS I PARTICULARS QUE, EN CONCEPTE DE CANVI
O DE DONATIU, HAN TRAMÈS LLIBRES A LA BIBLIOTECA DE L'INSTITUT
D'ESTUDIS CATALANS

ANN ARBOR

Michigan Academy of Science, Arts and Letters.
University of Michigan.

BAD GODESBERG

Deutsche Forschungsgemeinschaft.

BARCELONA

Acadèmia de Bones Lletres.
Acadèmia de Ciències i Arts : Observatori Fabra.
British Institute.
Institut Français.

BERGEN

Universitet.

BERKELEY

University of California.

BERNA

Schweizerische Entomologische Gesellschaft.
Stadt- und Hochschulbibliothek.

BESANÇON

Université.

BIRMINGHAM

University.

BORDIGHERA

Istituto Internazionale di Studi Liguri.

BOSTON

Museum of Fine Arts.

BRUSSELLES

«La Nouvelle Clio».
Société Belge de Géologie, de Paléontologie et d'Hydrologie.
Société des Bollandistes.
Société Royale de Botanique de Belgique.
Université libre.

BUENOS AIRES

Asociación Psicoanalítica Argentina.
Ministerio de Industria y Comercio : Dirección de Agronomía.
Museo Argentino de Ciencias Naturales «Bernardino Rivadavia» e Instituto Nacional de Investigación de las Ciencias Naturales.
Sociedad Científica Argentina.

- Universidad de Buenos Aires : Instituto de Investigaciones Históricas.
- EL CAIRE
Institut d'Égypte.
- CARACAS
Universidad Central de Venezuela.
- CASTELLÓ DE LA PLANA
Societat Castellonenca de Cultura.
- CATANIA
Università degli Studi.
- CHAPEL HILL
University of North Carolina.
- CHICAGO
Chicago Natural History Museum.
- CINCINNATI
Lloyd Library and Museum.
- CIUDAD TRUJILLO
Academia Dominicana de la Historia.
Universidad de Santo Domingo.
- COÍMBRA
Museu Zoológico da Universidade.
- COLUMBIA
University of Missouri.
- COPENHAGUEN
Danmarks Institut for International Udveksling af Videnskabelige Publikationer.
«Felna».
Geodætisk Institut.
Kong. Danske Videnskabernes Selskab.
Kong. Nordiske Oldskrift Selskab.
Universitet.
- DUBLÍN
Royal Irish Academy.
- ESTOCOLM
Kungl. Svenska Vetenskapsakademien.
Högskola.
- FLORÈNCIA
Accademia della Crusca.
- FRANKFURT AM MAIN
Senckenbergische Naturforschende Gesellschaft.
- GÈNOVA
Istituto di Zoologia dell'Università.
Museo Civico di Storia Naturale «Giacomo Doria».
- GINEBRA
Institució Patxot.
Institut National Genevois.
Société de Physique et d'Histoire Naturelle.

GÖTEBORG

Kung. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälle.
Stadsbibliotek.

GÖTTINGEN

Akademie der Wissenschaften.

GRONINGEN

Rijks-Universiteit.

L'HAVANA

Universidad.

HEIDELBERG

Akademie der Wissenschaften.
Ruprecht-Karl-Universität.

HÈLSINKI

Neuphilologischer Verein.
Societas pro Fauna et Flora Fennica.

IGUALADA

Centre d'Estudis Comarcals.

JERUSALEM

Jewish National and University Library.

LA LAGUNA DE TENERIFE

Universidad : Facultad de Filosofía y Letras.

LAUSANA

Société Vaudoise de Sciences Naturelles.

LEIDEN

Rijksmuseum van Natuurlijke Historie.

LINCOLN

University of Nebraska.

LIÓ

Société Lynnéenne.
Université.

LISBOA

Museu Bocage.
Instituto de Medicina Tropical.
Académia Portuguesa da História.
Académia Nacional de Belas Artes.

LONDRES

Camping Club of Great Britain and Ireland.
Science Museum Library.

LOVAINA

Université Catholique.

LUND

Kungl. Humanistika Vetenskapssamfundet.

MADISON

Wisconsin Academy of Sciences, Arts and Letters.

MADRID

Ministerio del Aire : Servicio Meteorológico Nacional.

MAGÚNCIA

Akademie der Wissenschaften und der Literatur.

MANILA

Bureau of Public Libraries.

MENDOZA

Universidad Nacional de Cuyo : Instituto de Lingüística.

MÈXIC

Colegio de México.

Instituto de Geología, Geofísica y Geodesia.

Instituto Politécnico Nacional.

Patronat de la Cultura Catalana d'Amèrica.

MILÀ

Istituto Lombardo di Scienze e Lettere.

Società Storica Lombarda.

Università Cattolica del Sacro Cuore.

Università degli Studi.

MONTEVIDEO

Consejo Nacional de Enseñanza Primaria y Normal.

MONTPELLER

Société Languedocienne de Géographie.

MUNIC

Bayerische Akademie der Wissenschaften.

NÀPOLS

Accademia Pontaniana.

Società dei Naturalisti.

Società Napoletana di Storia Patria.

Società Nazionale de Scienze, Lettere ed Arti.

NEUCHÂTEL

Institut Adrien Guébbard-Severine.

Université.

NEW HAVEN

Institut Adrien Guébbard-Severine.

Yale University.

NIÇA

Association des Naturalistes de Nice et des Alpes-Maritimes.

NOVA YORK

American Museum of Natural History.

Columbia University.

New York Zoological Society.

OSLO

Norske Videnskaps-Akademi.

Universitet.

PALMA DE MALLORCA

Obra del Diccionari Català-Valencià-Balear.

Societat Arqueològica Luliana.

PARÍS

Académie des Inscriptions et Belles-Lettres.

Conseil pour la Coordination des Congrès Internationaux des
Sciences Médicales.

Ministère de l'Éducation Nationale : Comité des Travaux Historiques et Scientifiques.
Muséum National d'Histoire Naturelle.
UNESCO.

PAVIA

Università degli Studi.

PORTO

Instituto de Botânica «Dr. Gonçalo Sampaio».

PULLMANN

State College of Washington.

RENNES

Société Géologique et Minéralogique de Bretagne.

RIO DE JANEIRO

Universidade do Brasil.

ROMA

Accademia Nazionale dei Lincei.

British School at Rome.

SALAMANCA

Universidad.

SANTIAGO DE XILE

Instituto de Biología «Juan Noé».

Instituto de Investigaciones Veterinarias.

Universidad.

SAPPORO (Japó)

Tensor Society.

SARAGOSSA

Academia de Ciencias Exactas, Físico-Químicas y Naturales.

Centro de Estudios Medievales de Aragón.

Institución «Fernando el Católico».

Instituto Municipal de Higiene.

STANFORD (Califòrnia)

Stanford University.

TARASCÓ

Société Préhistorique de l'Ariège.

TEROL

Instituto de Estudios Turolenses.

TOLOSA DE LLENGUADOC

Academia dels Jocs Florals.

Escola Occitana.

Laboratoire Forestier.

Institut d'Estudis Occitans.

Université.

TORÍ

Associazione per i Rapporti Culturali con la Spagna, il Portogallo e l'America Latina.

TRIESTE

Università degli Studi.

TROMSÖ

Tromsö Museum.

TUNIS

Société des Sciences Naturelles de Tunisie.

UPPSALA

Kungl. Humanistika Vetenskapssamfundet.
Kungl. Universitet.

VIENA

Naturhistorisches Museum.
Österreichische Akademie der Wissenschaften.
Österreichisches Archäologisches Institut.
Wiener Entomologische Gesellschaft.
Zoologisch-Botanische Gesellschaft.

WASHINGTON

American Historical Association.
Smithsonian Institution.

WÜRZBURG

Phisikalisch- Medizinische Gesellschaft.

BARCELONA

R. Añamon i Serra.
Miquel Arimany.
Jaume Aymà.
Antoni M. Badia i Margarit.
Lleó Bergadà.
Ferran Canyameres.
Joaquim Carreras i Artau.
Jordi Cervera i Pino.
Josep M. Coll, O. P.
Josep M. Cruzet
Agustí Duran i Sanpere.
Editorial Alpha.
Lluís Gassó i Carbonell.
Raimon Noguera.
Carles Riba.
Antoni Ribera.
Lluís Serrahima.
Ferran Soldevila.
Ferran Sunyer i Balaguer.
J. Vidal i Vendrell.
Ramon Violant i Simorra.

BENIMACLET

Carles Salvador.

EIVISSA

Marià Villangómez i Llobet.

GIRONA

Pelagi Negre i Pastell.

LOS ANGELES (Califòrnia)

W. H. Rubsamen.

MÈXIC

Lluís Nicolau d'Olwer.

NÀPOLS

Riccardo Filangieri di Candida.

ELS OMELLS DE NA GAIA

Ramon Muntanyola.

OXFORD

Joan Gili.

PALMA DE MALLORCA

Francesc de B. Moll.

J. M. Palau i Camps.

Antoni Pons.

Francesc Sureda i Blanes.

PARÍS

Pere Bosch i Gimpera.

Ferran Callicó.

Horaci Chauvet.

PERPINYÀ

Marcel Durliat.

Gumersind Gomila.

Enric Guiter.

TOLOSA DE LLENGUADOC

Roger Barthe.

VALÈNCIA

A. Sendra i Navarro.

ELS PREMIS DE L'INSTITUT

INFORMES

PER A L'ADJUDICACIÓ DELS PREMIS CORRESPONENTS A L'ANY 1952*

Premi Isidre Bonsoms. — Els senyors Jordi Rubió, membre de la Secció Històrico-Arqueològica de l'INSTITUT, Ramon Aramon i Serra, membre de la Secció Filològica de l'INSTITUT, Antoni M. Badia i Margarit, professor a la Facultat de Filosofia i Lletres de Barcelona, Lluís Faraudo de Saint-Germain, membre de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, i Josep Puig i Cadafalch, membre de l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona, designats per l'INSTITUT per a constituir la Ponència que ha de dictaminar sobre els treballs que opten al Premi Isidre Bonsoms d'enguany, s'han reunit el dia de la data i, després d'un ample canvi d'impressions, tenen l'honor de posar a la consideració de l'INSTITUT el que segueix.

Han estat presentats a concurs quatre treballs :

1) *Del Asno de Oro a Rocinante (Contribución al estudio del «Quijote»)*, de la senyora Olga P. Ferrer (de Buffalo) ; inèdit ;

2) *«Don Quixot» i les «Animes mortes»* de Gògol, de la senyora Olga P. Ferrer (de Buffalo) ; inèdit ;

3) *Sentido y forma del teatro de Cervantes*, del senyor Joaquín Casaldueiro (de Nova York) ; publicat dins la «Colección Literaria» de l'editorial Aguilar (Madrid 1951) ;

4) *Du nouveau sur «Tirant lo Blanch»*, del senyor Constantin Marinescu (de París) ; inèdit.

En els seus dos treballs, de breu extensió, la senyora Ferrer es proposa d'establir — o de precisar, allà on ja havien estat advertides — les influències de la narració d'Apuleu damunt el *Quixot* i les d'aquesta obra damunt les *Animes mortes*.

L'estudi del senyor Casaldueiro forma part del conjunt de substancioses anàlisis que aquest estudiós ha dedicat a les diverses obres de Cervantes : *Novelas Ejemplares*, *Trabajos de Persiles y Sigismunda*, *Don Quijote de la Mancha*. En *Sentido y forma del teatro de Cervantes* són detingudament i profundament examinats el contingut i l'execució de cada una de les vuit comèdies i dels vuit entremesos cervantins — i, en apèndix, dels *Tratos de Argel* i de la *Numancia* — ; l'autor fa precedir aquestes pàgines d'un pròleg on valoritza el conjunt de l'obra teatral de Cervantes i precisa el que ella representa dins el teatre del seu temps.

El treball del senyor Marinescu tracta de fixar — a base de recerques personals fetes durant llarg temps en arxius catalans i francesos — les possibles relacions existents entre la novella *Tirant lo Blanch* i un conjunt de fets reals esdevinguts durant el segle xv : el setge de Rodes, les gestes de Geoffroy de Thoisy, el pas de flotes borgonyones per Constantinoble, la mar Negra, la Mediterrània ; assaja d'explicar, també, el nom *Blanch* del protagonista de la

* Els premis Enric de Larratea, Menéndez Pelayo i Santes Creus, convocats per a ésser adjudicats també el 23 d'abril de 1952, quedaren deserts.

novella, la data de redacció d'aquesta, i les coneixences geogràfiques que En Martorell tenia de l'Orient.

Considerades isoladament cada una de les obres presentades, les dels senyors Casaldueiro i Marinescu destaquen per llur gran valor. Posada a haver d'establir una comparació entre elles, la Ponència estima que, tot i l'excel·lència de *Sendido y forma del teatro de Cervantes*, el treball *Du nouveau sur «Tirant lo Blanch»*, d'una extraordinària novetat per a l'establiment de les fonts i la comprensió de la novella catalana tan entusiastament lloada per Cervantes, és fruit d'una gran erudició i presenta un major interès per a la història de la literatura cavalleresca. Tenint en compte aquestes consideracions, la Ponència té l'honor de proposar per unanimitat a l'INSTITUT que el Premi Bonsoms sigui concedit al senyor Constantin Marinescu pels seus treballs d'investigació sobre les fonts històriques desconegudes del *Tirant lo Blanch*.

Barcelona, 5 d'abril de 1952.

JORDI RUBIÓ. — R. ARAMON I SERRA. — A. M. BADIA. — LL. FARAUDO DE ST-GERMAIN. — J. PUIG I CADAFALCH.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en sessió plenària del dia 19 del corrent mes, acordà per unanimitat acceptar la proposta d'aquesta Ponència, i atorgat, per consegüent, el Premi Isidre Bonsoms d'enguany al senyor Constantin Marinescu pel seu treball *Du nouveau sur «Tirant lo Blanch»*.

Barcelona, 28 d'abril de 1952.

El Secretari General: R. ARAMON I SERRA.

Premi Duran i Bas. — El dia 3 d'abril es constituí la Ponència encarregada de dictaminar sobre els treballs que opten al Premi Duran i Bas d'enguany, integrada pels membres de l'INSTITUT senyors Agustí Duran i Sanpere i Ramon d'Abadal i de Vinyals, de la Secció Històrico-Arqueològica, i Joaquim Carreras i Artau, de la Secció de Ciències, i pel senyor Ramon M. Roca i Sastre, notari, com a adjunt especialista.

Dos treballs han optat al premi:

- 1) *Introducció a l'estudi del Dret català*, del senyor Francesc Maspons i Anglasell (de Barcelona);
- 2) *Modernitat del Dret català*, del senyor Joaquim de Camps i Arboix (de Barcelona).

El treball del senyor Maspons respon exactament al seu títol, perquè constitueix un estudi molt general del Dret català, articulat en quatre parts, que fa referència a l'origen i formació del règim, a la seva estructura, a les seves característiques i a les seves institucions. No pretén d'ésser un treball d'investigació, sinó més aviat de divulgació i sistematització d'idees ja exposades en treballs anteriors i presentades ara per l'autor en una nova síntesi que acusa una gran maduresa. Pel seu estil planer i la claredat d'exposició, la lectura d'aquest treball resulta agradable i profitosa.

També la monografia del senyor Camps i Arboix conté — com diu l'autor — «una glossa general sobre el Dret català», escrita, però, des d'un angle inèdit i «sense precedents en la nostra literatura jurídica», perquè aspira a ésser no menys que «una exègesi demostrativa de la modernitat del Dret català». L'autor aborda el tema en dues parts: en la primera — *L'estructura* — fa reviu el nostre passat jurídic en allò que té de vital i determinat; i en la segona — *La rebrotada* — mostra l'encaix del nostre Dret amb els corrents jurídics moderns a base d'un examen detingut de quatre institucions cabdals, com són: l'here·tament, el fideicomís, la lesió contractual i l'emfiteusi. Aquesta és la part més nova i atraient del treball, que augmentaria encara de valor si l'autor es decidia a condensar una mica la part primera, de contorns massa amples i de tòpics

prou coneguts i sobretot a emprar un to menys apologetic, que l'encert del tema i la solidesa del raonament fan innecessari.

Per la novetat de l'assumpte, que implica una aportació inèdita; per l'esforç de la recerca, en la qual l'autor ha posat a contribució una nombrosa i triada literatura catalana i espanyola; pels horitzons que obre a l'estudi del dret català, i per altres mèrits que el fan francament superior a l'altre treball en concurs, la Ponència sotassignada té l'honor de proposar unànimement a l'INSTITUT que el Premi Duran i Bas d'enguany sigui atorgat al senyor Joaquim de Camps i Arboix pel seu treball titulat *Modernitat del Dret català*.

Barcelona, 8 d'abril de 1952.

A. DURAN I SANPERE. — RAMON D'ABADAL. — J. CARRERAS I ARTAU. — R. M. ROCA I SASTRE.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en sessió plenària del dia 19 del corrent mes, acordà per unanimitat acceptar la proposta d'aquesta ponència, i atorgar, per consegüent, el Premi Duran i Bas d'enguany al treball *Modernitat del Dret català*, del senyor Joaquim de Camps i Arboix.

Barcelona, 28 d'abril de 1952.

El Secretari General: R. ARAMON I SERRA.

Premi Prat de la Riba. — El dia 5 d'abril de 1952 es reuneix la Ponència nomenada per a jutjar els treballs presentats a concurs, formada pels membres de l'INSTITUT senyors Eduard Fontserè, de la Secció de Ciències, Ramon Aramon i Serra, de la Secció Filològica, i Pius Font i Quer, de la Secció de Ciències.

S'ha rebut un sol treball, que duu per títol *Els noms vulgars de les plantes a les terres catalanes* i és obra del senyor Francesc Masclans i Girvès (de Barcelona).

Aquest treball comprèn dues parts. En la primera, ultra una notícia preliminar, amb diverses consideracions generals sobre nomenclatura popular de les plantes i sobre el contingut del vocabulari i el seu maneig, és donat un vocabulari exhaustiu on figuren les espècies botàniques per ordre alfabètic, seguides de tots els noms vulgars recollits per l'autor, tant a les obres anteriors, principalment a la *Flora de Catalunya* i al Diccionari de l'INSTITUT, com, directament, del poble. Aquest vocabulari es limita a donar els noms, sense comentaris lingüístics ni indicació de procedència, etc. Al final porta una taula de sinònims de noms tècnics que, figurant a la *Flora de Catalunya* o al Diccionari de l'INSTITUT, han caigut en desús, i una llista de les obres consultades.

La segona part, molt més extensa, porta els noms vulgars seguits de llur equivalència científica, de l'origen de cadascun d'ells, de llurs sinònims populars i de les consideracions que l'autor ha cregut oportú de consignar.

El treball és fet molt acuradament, com mai cap de semblant al nostre país, i suficientment complet, amb un perfecte coneixement de la Flora de les terres catalanes i amb bona tècnica lexicogràfica. En conseqüència, la Ponència té l'honor de proposar a l'INSTITUT que sigui atorgat al seu autor el Premi Prat de la Riba d'enguany.

Barcelona, 5 d'abril de 1952.

E. FONTSERÈ. — R. ARAMON I SERRA. — P. FONT I QUER.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en sessió plenària del 19 del corrent mes, acordà per unanimitat acceptar la proposta d'aquesta Ponència, i atorgar, per consegüent, el Premi Prat de la Riba d'enguany al treball *Els noms vulgars de les plantes a les terres catalanes*, del senyor Francesc Masclans i Girvès.

Barcelona, 28 d'abril de 1952.

El Secretari General: R. ARAMON I SERRA.

Premi Ferran II. — El dia 26 de març es reuneix la Ponència que ha de dictaminar sobre els treballs que opten al Premi Ferran II, formada pels senyors Ramon d'Abadal i de Vinyals, Ferran Soldevila i Josep de C. Serra i Ràfols, membres de la Secció Històrico-Arqueològica de l'INSTITUT.

No s'ha presentat sinó un treball: *Els primers missioners del Nou Món foren catalans?*, del senyor Pere Català i Roca (de Barcelona).

El tema, no cal dir-ho, ofereix el més gran interès. El seu autor, que hi treballa temps ha, l'enllaça amb la qüestió dels companys del P. Boyl i amb la dels monjos catalans expulsats del Monestir de Montserrat per Ferran *el Catòlic*, i s'esforça a treure partit de les dades que ha volgut aplegar en els seus estudis per a recalcar la seva tesi favorable a la identificació dels primers evangelitzadors d'Amèrica amb els dits monjos montserratins. S'esdevé, però, que les dades aplegades per l'autor no són encara suficients per a poder menar a conclusions, i el senyor Català es veu obligat a forçar sovint els seus arguments i a concedir importància a afirmacions gratuïtes d'historiadors moderns que no es distingeixen per la seva solvent especialització. D'altra banda, l'apèndix de documents no té l'originalitat d'investigació que li donaria un indubtable valor de primer ordre. En resum, el Jurat aprecia l'esforç sostingut que representa el treball del senyor Català, però creu que resulta prematur, i per aquest motiu té l'honor de proposar a l'INSTITUT que no s'adjudiqui el Premi Ferran II.

Barcelona, 26 de març de 1952.

RAMON D'ABADAL. — F. SOLDEVILA. — J. DE C. SERRA I RÀFOLS.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en sessió plenària del 19 del corrent mes, acordà per unanimitat acceptar la proposta d'aquesta Ponència, i, per consegüent, no adjudicar el Premi Ferran II.

Barcelona, 28 d'abril de 1952.

El Secretari General: R. ARAMON I SERRA.

Premi Jacint Verdaguer. — El dia 15 d'abril de 1952 es reuneixen els senyors Carles Riba i Josep M. López-Picó, membres de la Secció Filològica de l'INSTITUT, i Jordi Rubió i Balaguer, membre de la Secció Històrico-Arqueològica de l'INSTITUT, que componen el Jurat que ha de dictaminar sobre les obres que opten al Premi Jacint Verdaguer, i el senyor Pere Bohigas, membre de la Secció Filològica de l'INSTITUT, en qualitat d'adjunt especialista.

S'han presentat a concurs les següents obres:

1) *Verdaguer: escandall psicològic i elements de l'obra*, del senyor J. Fornell (de Barcelona);

2) *Verdaguer amb la lira i el calze*, del senyor Josep Miracle (de Barcelona);

3) *Contribució a l'estudi dels escrits joventvols de Jacint Verdaguer, particularment dels inèdits*, del senyor Josep M. de Casacuberta (de Barcelona).

L'obra del senyor Fornell va resseguir a través la producció poètica de Verdaguer les idees o els records del poeta sobre diversos temes: records d'infantesa, idea de pàtria, etc. És un treball de recerca molt acurat, redactat amb una sobrietat digna d'elogi.

El treball del senyor Miracle és un extens assaig d'interpretació psicològica del poeta. És obra que posa problemes, alguns ben difícils, als quals tracta de donar solució. Estudia amb molta defenició la infantesa i la joventut del poeta i fa comentaris molt interessants, basats en la bibliografia amb què es compta, sobre el cas de la vocació sacerdotal de Verdaguer. Partint d'aquests fets tracta d'assenyalar la trajectòria de la seva vida sacerdotal, i d'explicar la crisi dels seus darrers anys. Les opinions del senyor Miracle són valentes, i fins arriscades, però, segons el parer del Jurat, duen una aportació molt

valuable per al judici de la figura de Verdaguer, amb algunes apreciacions, que, sens dubte, hauran de quedar definitivament incorporades a la crítica verdagueriana, i amb altres que podran suscitar discussió fecunda. L'assaig del senyor Miracle, massa prolix a estones, té el mèrit en molts passatges d'una remarcable vivesa d'estil.

L'obra del senyor Casacuberta és un solidíssim treball de recerca sobre els inicis de la producció literària de Verdaguer fins al moment del triomf de *L'Atlàntida* als Jocs Florals. Primer estudia les qüestions generals sobre la vida i l'obra del poeta en els seus primers trenta anys, i fa un acurat examen dels fons documentals. Després fa l'estudi particular de l'obra d'aquests anys, classificada per gèneres. Entre les obres que estudia, n'hi ha moltes d'inèdites i del tot desconegudes, i entre elles n'hi ha de gran interès biogràfic. El treball de datació i de comentari històric i biogràfic d'aquestes obres a què es lliura el senyor Casacuberta és exhaustiu, i revela molts fets nous.

Per això, atès que, com a obra de recerca, l'obra del senyor Casacuberta és molt més considerable que les altres dues; que representa una aportació totalment nova a la crítica verdagueriana, la qual després d'aquest treball quedarà molt enriquida i en alguns aspectes molt renovada; atès també que el senyor Casacuberta ha utilitzat una documentació inèdita i desconeguda fins ara — cosa que no s'ha fet en els altres dos treballs — i segons sembla exhaustiva, la qual fa innecessàries algunes hipòtesis de l'obra del senyor Miracle, el Jurat, per unanimitat, ha acordat proposar l'estudi del senyor Josep M. de Casacuberta per al Premi Jacint Verdaguer.

El Jurat, així mateix, ha acordat fer constar el positiu mèrit dels altres dos treballs no premiats.

Barcelona, 15 d'abril de 1952.

C. RIBA. — J. M. LÓPEZ-PICÓ. — JORDI RUBIÓ. — PERE BOHIGAS.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en sessió plenària del 19 del corrent mes, acordà per unanimitat acceptar la proposta d'aquesta Ponència, i atorgar, per consegüent, el Premi Jacint Verdaguer al treball *Contribució a l'estudi dels escrits juvenils de Jacint Verdaguer, particularment dels inèdits*, del senyor Josep M. de Casacuberta.

Barcelona, 23 d'abril de 1952.

El Secretari General: R. ARAMON I SERRA.

Premi Jaume I. — El dia 7 d'abril de 1952 es reuneix la Ponència nomenada per a dictaminar sobre els treballs que opten al Premi Jaume I, formada pels següents membres de l'INSTITUT: Josep R. Bataller, de la Secció de Ciències, i Ferran Soldevila i Josep de C. Serra i Ràfols, de la Secció Històrico-Arqueològica.

Han estat presentats dos treballs:

1) *Assaig de distribució comarcal del País Valencià*, del senyor Emili Beüt i Belenguer (de València);

2) *Assaig de divisió comarcal del País Valencià*, del senyor Manuel Sanchis i Guarnier (de Ciutat de Mallorca).

Els treballs dels senyors Beüt i Sanchis representen dues contribucions serioses i ben medidades per a obtenir una divisió per comarques naturals de l'antic regne de València. Els resultats als quals els dos estudiosos arriben coincideixen parcialment, però discrepen en molts punts. Tant l'un com l'altre presenten llurs treballs — com el títol d'assaig adoptat per tots dos demostren — com a mers reculls de materials d'estudis en curs. A més, ni l'un ni l'altre no han tingut ocasió d'acabar totalment els respectius estudis: en el treball del senyor Beüt, una part de la investigació ja es declara concretament

que és provisional i resumida, mentre que el senyor Sanchis deixa d'efectuar l'estudi de la part més meridional del regne.

Tenint en compte aquests fets, la Ponència estima que no s'hauria d'adjudicar el Premi. Donada la vàlua, però, de tots dos estudis, té l'honor de proposar a l'INSTITUT que concedeixi dos accèssits de mil cinc-centes pessetes cada un, com a estímul per a la continuació d'ambdós treballs.

Barcelona, 7 d'abril de 1952.

J. R. BATALLER. — F. SOLDEVILA. — J. DE C. SERRA I RÀFOLS.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en sessió plenària del 19 del corrent mes, acordà per unanimitat acceptar la proposta d'aquesta Ponència, i atorgar, per consegüent, un accèssit de mil cinc-centes pessetes al Premi Jaume I de 1952 al senyor Emili Beüt i Belenguer, pel seu *Assaig de distribució comarcal del Pats Valencià*, i un altre accèssit, també de mil cinc-centes pessetes, al senyor Manuel Sanchis i Guarner, pel seu *Assaig de divisió comarcal del Pats Valencià*.

Barcelona, 28 d'abril de 1952.

El Secretari General: R. ARAMON I SERRA.

Premi Francesc Cambó. — El dia 15 d'abril de 1952 es reuneix la Ponència designada per a dictaminar sobre els treballs que opten al Premi Francesc Cambó d'enguany, formada pels senyors Ramon Aramon i Serra i Ramon d'Abadal i de Vinyals, membres de l'INSTITUT, nomenats per aquest, i Joan B. Roca i Caball, vice-president de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials, nomenat per la Fundació Bernat Metge, i pel senyor Ferran Soldevila, membre de l'INSTITUT, en qualitat d'adjunt especialista.

Han estat rebuts els set treballs següents:

- 1) *Agonia de l'home*, del senyor Antoni Ribera (de Barcelona);
- 2) *El poblament de Catalunya en el segle XVI*, del senyor Josep Iglésies (de Barcelona);
- 3) *Història de l'agricultura espanyola durant els segles XIX i XX*, del senyor Salvador Millef i Bel (de Barcelona);
- 4) *Estudi crític de «Lo Catalanisme» de Valentí Almirall*, del senyor Josep M. Corredor (de Perpinyà).
- 5) *La unitat d'Europa, la unitat del món*, del senyor Lluís Dúran i Ventosa (de Barcelona);
- 6) *La crisi social contemporània*, del senyor J. Garriga i Massó (de Barcelona);
- 7) *Nostra mar*, del senyor J. Serra i Estruch (de Barcelona).

Pel fet de no posseir la condició d'inèdit, exigida en el cartell, el treball *Agonia de l'home* (publicat a Barcelona el 1950) queda exclòs del concurs.

El treball del senyor Iglésies, fruit d'una labor pacient i difícil, aplega extensos resums dels fogatges de 1497, 1515 i 1553 i del parcial de 1496, precedits d'una introducció on són breument presentats cada un d'aquells fogatges i d'altres de la mateixa època que es conserven en els nostres arxius. Singularment interessant és l'apartat «Com es feia un fogatge», on l'autor exposa les etapes que hom seguia en l'elaboració d'aquests censos de població. La utilitat de la tasca duta a terme pel senyor Iglésies — que potser fóra convenient que es complementés algun dia amb la publicació íntegra d'aquells documents — queda palesada amb les consideracions que cada resum dels fogatges li suggereix respecte al poblament de Catalunya i a la seva evolució en aquell període i amb els mapes i taules on són gràficament plasmades les seves conclusions, totes d'un gran valor, no sols des d'un punt de vista estrictament demogràfic, sinó també social, polític i econòmic.

El treball del senyor Millet és fonamentalment un estudi sobre la revolució agrícola que té lloc a Espanya durant el segle XIX i les conseqüències a què dona lloc. Comença amb una exposició sobre l'agricultura espanyola a finals del segle XVIII, i segueix amb l'examen dels factors de la revolució del segle XIX, del seu desenrotllament i característiques i de la transició a l'agricultura del segle XX. L'autor demostra posseir belles qualitats d'historiador i d'economista; les seves interessants conclusions són basades en gran abundor de dades i demostren el coneixement aprofundit de la bibliografia essencial. En apèndix són donades diverses estadístiques: sobre l'evolució de les superfícies conreades a Espanya, la de la producció agrícola, la dels rendiments anuals per hectàrea i la de la producció per habitant; sobre el comerç exterior de productes agrícoles; sobre la producció de cereals, vi, oli; sobre la importació de fosfats, etc.

El treball del senyor Corredor és un estudi analític del llibre on per primera vegada quedà sistematitzat el catalanisme polític. Comença examinant el pas de l'assimilisme castellà del segle XVIII vers la reafirmació de la personalitat col·lectiva catalana i les causes que hi menen; estudia les idees d'Almirall abans i després de 1874 (data de la fi de la República), i, amb molta detenció, el pensament que informa *Lo Catalanisme*, en tots els aspectes. El treball acaba amb uns paral·lelismes entre les ideologies d'Almirall i Pi i Margall i les d'Almirall i Prat de la Riba. El senyor Corredor demostra en aquest estudi, redactat tenint en compte la bibliografia indispensable sobre el tema, un coneixement perfecte de l'època i de l'ambient en què es formà i visqué Valentí Almirall, i representa indubtablement un guany en maduresa respecte a obres anteriors del mateix autor.

En el treball del senyor Duran i Ventosa és examinada la idea d'unitat, que tant ocupa els tractadistes actuals, referida a Europa i al món. Després d'analitzar els diversos sentits en què poden ésser enteses la unitat d'Europa i la unitat del món, així com les idees de civilització occidental i civilització europea, contrasta aquells conceptes amb els de nacionalisme, patriotisme, drets de l'home, entesa militar, federalisme, etc. El treball del senyor Duran, escrit amb el nervi i la vibració habituals en l'autor, forma un bell assaig per a la comprensió d'un aspecte important de la moderna ideologia política.

El contingut del treball del senyor Garriga i Massó ve donat, més que pel títol, pel seu subtítol: *Assaig d'un estudi històric en comprovació de la llei rectora del progrés humà en el sentit de la conquesta de la llibertat*. Com indica en el pròleg, forma la segona part d'un altre treball — *Assaig d'una fonamentació psicològica de l'ideari polític contemporani* — que volia ésser la fonamentació filosòfica d'una tesi de què el treball actual es presenta com la comprovació històrica. Aquesta comprovació és intelligentment cercada en tres camps, corresponents als tres llibres en què l'obra es divideix: el primer tracta de la lluita històrica per a la conquesta de la llibertat psicològica, el segon de la conquesta de la llibertat econòmica, el tercer de la llibertat política.

El treball del senyor Serra i Estruch està integrat per una sèrie de capítols dedicats a l'examen de diverses personalitats — literàries i artístiques principalment — sorgides o formades en l'àmbit mediterrani. No s'ajusta exactament al tema del concurs i la Ponència creu que ha d'ésser deixat de banda.

Examinats els cinc treballs restants, tots ells ben estimables, queda clara una diferència essencial d'elaboració i d'execució: dos d'ells — els dels senyors Duran i Garriga — són concebuts i realitzats com a assaigs; els altres tres — dels senyors Iglésies, Millet i Corredor — són realment estudis d'investigació. La Ponència estima que, segons l'esperit dels concursos de l'INSTITUT i la mateixa lletra de la convocatòria, cal donar preferència a aquests darrers. Com-

parant el valor relatiu de cada un d'aquests tres treballs — tots tres, sens dubte, fets amb un gran rigor científic — els dels senyors Iglésies i Millet es presenten com a més ambiciosos i de resultats més importants, sense que la Ponència aconsegueixi, malgrat els diversos criteris assajats per a establir una gradació de valors entre ells, d'arribar a una preferència per cap dels dos.

D'acord amb les anteriors manifestacions, i considerant que fóra injust de sobreposar un dels dos estudis a l'altre, així com de recompensar-los tan solament amb sengles accèssits, la Ponència, després d'una llarga deliberació, en la qual no ha deixat de tenir present, recordades pel seu President, les recomanacions fetes per l'INSTITUT als membres dels diversos jurats respecte a la partició de premis, té l'honor de proposar a l'INSTITUT una de les dues solucions següents :

a) en cas d'ésser econòmicament possible de crear un segon Premi Cambó de la mateixa quantitat i categoria, atorgar-ne un al senyor Iglésies i un altre al senyor Millet ;

b) de no ésser possible la solució *a*, repartir el Premi Cambó d'enguany *ex aequo* entre els senyors Iglésies i Millet.

Barcelona, 15 d'abril de 1952.

R. ARAMON I SERRA. — RAMON D'ABADAL. — J. B. ROCA I CABALL. — F. SOLDEVILA.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en sessió plenària del 21 del corrent mes, acordà per unanimitat acceptar la segona proposta d'aquesta Ponència, i atorgar, per consegüent, el Premi Francesc Cambó de 1952 als treballs *El poblament de Catalunya en el segle XVI*, del senyor Josep Iglésies, i *Història de l'agricultura espanyola durant els segles XIX i XX*, del senyor Salvador Millet i Bel.

Barcelona, 28 d'abril de 1952.

El Secretari General : R. ARAMON I SERRA.

Premi Sant Jordi. — Els senyors Josep Puig i Cadafalch i Agustí Duran i Sanpere, membres de la Secció Històrico-Arqueològica de l'INSTITUT, i Joan Ainaud de Lasarte, director del Museu de Catalunya, designats per l'INSTITUT per a constituir la Ponència que ha de dictaminar sobre els treballs que opten al Premi Sant Jordi, s'han reunit el dia de la data.

Ha estat presentat un sol treball, degut a mossèn Josep M. Gasol (de Roma), que duu per títol *La iconografia de sant Jordi en les terres catalanes*.

L'autor estudia breument la manera com es produí el culte i la devoció a sant Jordi tant a Orient com a Occident ; analitza després les fonts ideològiques i artístiques de la iconografia, i descriu sumàriament els principals monuments coneguts pertanyents a les terres catalanes, pintures, escultures, orfebreria i brodats, des de l'època gòtica fins a l'art modern. El treball de mossèn Gasol finalitza amb el destriament de les modalitats i característiques de les obres descrites segons el tema representat, ja sia la llegenda del drac, o el martiri del sant, o la seva figura en forma glorificada.

El mètode expositiu és encertat i ben conduït, i seria excellent si arribés a comprendre la mútua filiació de les representacions de sant Jordi i la inspiració estrangera d'algunes.

La informació, que no sempre és directa ni segura del tot, no és exhaustiva : les fonts bibliogràfiques no sempre han estat consultades per l'autor. Negligeix, per exemple, l'estudi dels segells usats des del segle xv per les Corts i Parlaments de Catalunya i per la Diputació del General, tot i que un d'ells, degut a l'argenter Hans Tramer, degué ésser el model que tingué Pere Joan per al seu famós relleu del carrer del Bisbe. Oblida, així mateix, les miniatures ; els matei-

xos gravats, ni que molts d'ells siguin populars, mereixien d'ésser compresos en un treball de tema tan conegut.

Es de dordre, també, que l'autor es faci encara ressó d'antigues atribucions, ja superades avui dia, com quan diu que el retaule de sant Jordi de Bernat Martorell procedeix de Pedralbes.

Aquestes consideracions, i encara la d'haver estat premiat per la Diputació de Barcelona un treball del mateix autor publicat recentment, i que pot ésser pres com un extens resum de l'obra que ara comentem, ha decidit la Ponència encarregada de l'examen a proposar a l'INSTITUT que enguany, tot i convenir en els mèrits del treball de mossèn Gasol, el Premi Sant Jordi no s'adjudiqui.

Barcelona, 8 d'abril de 1952.

J. PUIG I CADAVALCH. — A. DURAN I SANPERE. — J. AINAUD.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en sessió plenària del 19 del corrent mes, acordà per unanimitat acceptar la proposta d'aquesta Ponència, i, per consegüent, no adjudicar el Premi Sant Jordi d'enguany.

Barcelona, 23 d'abril de 1952.

El Secretari General : R. ARAMON I SERRA.

Premi Ramon Turró. — El dia de la data es reuneix la Ponència que ha de dictaminar sobre els treballs que opten al Premi Ramon Turró, composta pels doctors Eduard Fontserè i Leandre Cervera, membres de la Secció de Ciències de l'INSTITUT, i Joaquim Trias i Pujol, membre de l'Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona.

Han estat presentats a concurs dos treballs :

1) *Deu anys d'histologia heterodoxa*, del doctor Frederic Duran i Jordà (de Manchester) ;

2) *Potencialització dels antibiòtics per mitjà dels raigs X*, del doctor Josep R. Guix i Melcior (de Barcelona).

El treball del doctor Duran i Jordà constitueix una demostració ben palesa de la tenacitat i del gran mestratge que tant de relleu donen a la seva figura en el terreny de la recerca biològica. En aquest treball el doctor Duran i Jordà ha aplegat, entre altres, les conclusions a les quals ha arribat en deu anys de tasca personal i, també, com a cap d'un magnífic equip de col·laboradors, en l'estudi de la formació dels hematies, vista a través de noves i personals idees que, possiblement, arribaran un dia a capgirar els conceptes clàssics que són encara admesos per la majoria d'hematòlegs. També el doctor Duran i Jordà recull en la seva monografia les primícies d'uns treballs que té en curs sobre l'existència de la capa de teixit semiescamós pla en la cavitat uterina i en les mucoses respiratòries i que fou descoberta per ell mateix anys ha, en l'aparell digestiu, i li valgué el Premi Prat de la Riba i un motiu de justificació per a la ulterior designació de membre corresponent de l'INSTITUT. El treball del doctor Duran i Jordà va acompanyat de nombroses, pulcríssimes i demostratives microfotografies.

El treball del doctor Guix és un estudi comparatiu de l'acció dels raigs Roentgen damunt els teixits afectats per processos inflamatoris d'origen microbià i damunt els mateixos teixits sofmesos simultàniament a l'acció d'antibiòtics. De les observacions recollides i comentades per l'autor i dels elements documentals que acompanyen el text, hom arriba a concloure que la potencialització exercida pels raigs X damunt l'antibiòtic no és un simple cas més de sinergia terapèutica, entesa a la manera clàssica, sinó que cal judicar-la a base dels nous elements que el doctor Guix cerca enginyosament en moderns coneixements que la Bioquímica i la Físico-química li forneix. La potencialització dels antibiòtics pels raigs X a la llum de les noves idees resulta del fet que les

radiacions modifiquen el *shift* $S-H \rightleftharpoons S-S$ en el sentit d'afavorir els processos oxidatius i mantenint, per tant, en el territori irradiat una desviació cap a l'esquerra del tal equilibri, circumstància ordinàriament propícia a l'acció de l'antibiòtic. Clou el treball del doctor Guix un estudi sobre les possibilitats d'establir mesures biològiques comparatives entre les radiacions *gamma* del ràdium i les emeses per un tub de raigs X que treballa constantment a un potencial de dos milions de volts, estudi que li permet de fer extensives al ràdium les qualitats potenciadores que són observables en l'associació dels raigs X i els antibiòtics. El treball del doctor Guix constitueix una aportació que marca a la terapèutica immunològica un nou camí susceptible d'arribar a noves aplicacions efficientíssimes.

L'excel·lència dels dos treballs presentats fa que per llur contingut hom hagi de considerar cada un d'ells mereixedor del Premi. La Ponència, però, creu que el del doctor Duran i Jordà no s'ajusta a les condicions exigides pel concurs, car la major part del text l'integren conceptes ja publicats per l'autor en revistes angleses, americanes i escandinaves, i la part inèdita — a desgrat del seu destacat interès — dona la impressió d'ésser un recull de notes preventives i de guions d'estudis en curs d'execució.

Ateses les anteriors consideracions, la Ponència té l'honor de proposar unànimement a l'INSTITUT que el Premi Turró sia atorgat al doctor J. R. Guix i Melcior.

Barcelona, 15 d'abril de 1952.

E. FONTSERÈ. — L. CERVERA. — J. TRIAS I PUJOL.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, en sessió plenària del 19 del corrent mes, acordà per unanimitat acceptar la proposta d'aquesta Ponència, i atorgar, per consegüent, el Premi Ramon Turró d'enguany al doctor Josep-Ramon Guix i Melcior pel seu treball *Potencialització dels antibiòtics per mitjà dels raigs X*.

Barcelona, 23 d'abril de 1952.

El Secretari General: R. ARAMON I SERRA.

NOUS PREMIS*

Per a l'any 1953. — Premi Prat de la Riba, de 5.000 pessetes, ofert al millor estudi sobre ciències físico-químiques o matemàtiques.

Premi Pròsper de Bofarull, de 10.000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació sobre història de les terres catalanes.

Premi Josep Massot i Palmés, de 8.000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació sobre fisiologia o fisio-patologia humanes.

Premi Jaume I, de 5.000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació sobre llengua, literatura, història, art, arqueologia o folklòre de les Illes Balears.

Premi Menéndez Pelayo, de 5.000 pessetes, ofert al millor estudi sobre qual-sevol aspecte de la cultura catalana (llengua, literatura, història, art, arqueologia, etc.), principalment en les seves relacions amb les altres cultures hispàniques.

Premi Jaume Serra i Hünter, de 10.000 pessetes, ofert al millor estudi filosòfic o sobre història de la filosofia a les terres catalanes.

* Vegeu més detalls i condicions en el XXIIè Cartell de Premis de l'INSTITUT, publicat el dia 23 d'abril de 1952.

Per a l'any 1954. — Premi Enric de Larratea, de 5.000 pessetes, ofert al millor estudi filològic de tema català.

Premi Prat de la Riba, de 5.000 pessetes, ofert al millor estudi sobre ciències morals o econòmiques.

Premi Francesc Cambó, de 10.000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació sobre l'antiguitat clàssica o l'humanisme a Catalunya, o la influència dels autors grecs i llatins damunt la cultura catalana.

Premi Jaume I, de 5.000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació sobre llengua, literatura, història, art, arqueologia o folklore del País Valencià.

Premi Sant Jordi, de 5.000 pessetes, ofert al millor estudi històric sobre el culte i la devoció a Sant Jordi a les terres catalanes.

Premi Costa i Llobera, de 5.000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació sobre Costa i Llobera, la seva vida, la seva obra, la seva llengua, o bé sobre qüestions d'antecedents i d'influències.

Premi Joan Alcover, de 5.000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació sobre Alcover, la seva vida, la seva obra, la seva llengua, o bé sobre qüestions d'antecedents i d'influències.

Per a l'any 1955. — Premi Prat de la Riba, de 5.000 pessetes, ofert al millor estudi filosòfic o sobre història de la filosofia a les terres catalanes.

Premi Milà i Fontanals, de 10.000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació sobre història literària de les terres catalanes.

Premi Josep Massot i Palmés, de 8.000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació o al millor aplec de materials (cançons, rondalles, llegendes, costums, etc.) de tema folklòric de les terres catalanes o relacionat amb elles.

Premi Jaume I, de 5.000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació sobre geografia, geologia, paleontologia, botànica o zoologia de les Illes Balears.

Per a l'any 1956. — Premi Francesc Vives, de 5.000 pessetes, ofert al millor vocabulari català d'alguna branca de la ciència o de la tècnica.

Premi Isidre Bonsoms, de 10.000 pessetes, ofert a la millor obra d'investigació, editorial, bibliogràfica, artística, crítica, biogràfica o musical sobre les obres de Cervantes i sobre les novel·les i narracions de cavalleria i d'aventures que precediren el «Quixot», així com sobre les que ha motivat o influït.

Premi Prat de la Riba, de 5.000 pessetes, ofert al millor estudi sobre ciències naturals.

Premi Francesc Cambó, de 10.000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació sobre temes morals, econòmics o sociològics.

Premi Jaume I, de 5.000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació sobre geografia, geologia, paleontologia, botànica o zoologia del País Valencià.

Per a l'any 1957. — Premi Duran i Bas, de 5.000 pessetes, ofert a la millor obra de dret positiu o d'investigació doctrinal o històrica sobre temes jurídics o sociològics.

Premi Enric de Larratea, de 5.000 pessetes, ofert al millor estudi sobre qualsevol de les ciències naturals, pures o aplicades, relatiu a les terres catalanes.

Premi Marià Aguiló, de 5.000 pessetes, ofert al millor vocabulari d'un autor català antic o modern o al millor vocabulari tècnic d'una indústria, art, ofici, etc.

Per a l'any 1960. — Premi Enric de Larratea, de 5.000 pessetes, ofert al millor estudi sobre art o arqueologia de les terres catalanes.

F I L I A L S D E L ' I N S T I T U T

INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL

FILIAL DE LA SECCIÓ DE CIÈNCIES

Mesa de la I.C.H.N. — President: JOSEP MALUQUER I NICOLAU, Enginyer industrial. **Vice-President:** JOSEP M. FONT I TULLOT, Professor a l'Institut Montserrat de Barcelona. **Secretari:** RAFAEL CANDEL I VILA, Professor a l'Institut de Tortosa. **Vice-Secretari:** RAMON MARGALEF, Doctor en Ciències Naturals. **Conservadors:** ORIOL DE BOLÒS, Doctor en Ciències Naturals; JOSEP CLOSAS I MIRALLES, Tècnic industrial; JOSEP M. FONTBOTÉ, Professor adjunt a la Universitat de Barcelona. **Consellers:** LLUÍS VALLMITJANA I ROVIRA, Professor a la Universitat de Barcelona; PRUDENCI SERÓ I NAVÀS, Professor adjunt a la Universitat de Barcelona.

Delegat de l'Institut: PIUS FONT I QUER.

Comunicacions presentades a la I.C.H.N. des del 23 d'abril de 1951 al 22 d'abril de 1952. — 20 maig 1951. Secció de Botànica. *Periodicitat del plàncton a les costes de Blanes i de Castelló de la Plana*, per Ramon Margalef; *Algunes plantes de Menorca*, per Pere Montserrat; «*Cardamine amporitana*» *Senen i estirps pròximes*, per Oriol de Bolòs; *Noves aportacions sobre la flora i la silvicultura del Pallars Sobirà*, per Santiago Llensa; *Estudi sobre briòfits de Menorca i de Gavà*, per Creu Casas de Puig; *Alguns exemplars notables del Jardí Botànic de Barcelona*, per Antoni de Bolòs.

19 juny 1951. Secció de Botànica. *Redescobriment d'«Eurotia ceratoides» a les planes estèpiques d'Aragó i impressions de la vegetació d'aquelles terres*, per Oriol de Bolòs; *Estat actual de l'exploració botànica de les muntanyes de Prades*, per Francesc Masclans; *Notes briològiques*, per Prudenci Seró; *L'evolució de la vegetació en una zona reservada del Montsant*, per Prudenci Seró.

25 novembre 1951. Inaugural de curs, a Sabadell. *L'evolució, avui*, per M. Crusafont i Pairó.

20 gener 1952. Secció de Botànica. *Notes florístiques*, per Pere Montserrat; *Comparació entre els agrupaments d'algues d'aigua dolça de Menorca amb els de la Catalunya continental*, per Ramon Margalef; *Algunes adventícies notables dels arrossars del delta del Llobregat*, per Francesc Masclans; «*Festuca gigantea*» i «*Ranunculus acer*» *a Catalunya*, per Oriol de Bolòs; *Estat de l'exploració briològica del Montseny*, per Creu Casas de Puig; *Els roures de les muntanyes de Prades*, per Emili Batalla.

10 febrer 1952. Secció de Botànica. *Observacions sobre «Pirus amygdaliformis» i «Linaria origanifolia ssp. flexuosa»*, per A. Marcos; *Observacions botàniques*, per C. Torra; *Bibliografia nova*, per Oriol de Bolòs; *Algunes plantes de les illes Canàries*, per P. Font i Quer; *Localitats catalanes noves d'«Erica cinerea» i d'«Iris chamaeiris»*, per Guy Lapraz.

30 març 1952. Secció de Botànica. Excursió a Sant Feliu de Buixalleu, sota la direcció de P. Font i Quer (observació de la vegetació de la Selva: *Lavanduleto-Ericetum scopariae*, *Quercetum ilicis galloprovinciale*, etc.)

SOCIETAT CATALANA DE GEOGRAFIA

FILIAL DE LES SECCIONS HISTÓRICO-ARQUEOLÒGICA, DE CIÈNCIES I FILOLÒGICA

Mesa de la S.C.G. — *President:* JOSEP R. BATALLER, Membre de l'I.E.C.
Vice-President: PERE BLASI, Llicenciat en Ciències Històriques. *Secretari:*
 JOSEP IGLÉSIES, Llicenciat en Dret. *Conservadors:* JOSEP PARUNELLA, Profes-
 sor a l'Escola Ignasi Iglésias; JOSEP DE C. SERRA I RÀFOLS, Membre adjunt
 de l'I.E.C. *Vocal:* ORIOL DE BOLÒS, Doctor en Ciències Naturals.
Delegat de l'Institut: EDUARD FONTSERÈ.

Comunicacions presentades a la S.C.G. des del 23 d'abril de 1951 al 22 d'abril de 1952. — 8 maig 1951. *Colòmbia*, per Miquel Formiguera

29 maig 1951. *Immigració parasitària*, per Josep J. Piquer.

14 juny 1951. *La toponímia de la Riba*, per Josep Iglésies.

16 octubre 1951. Inaugural de curs. *L'evolució urbana de Barcelona*, per Agustí Duran i Sanpere.

27 novembre 1951. *La vida pallaresa en el costumari popular*, per R. Violant i Simorra.

5 desembre 1951. *El problema actual de la toponomàstica*, per Pere Pericay.

28 febrer 1952. *La geografia política del set-cents català*, per Joan Mercader.

11 març 1952. *Comentaris a les vies de comunicació ferroviàries*, per J. Font i Solsona.

SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS HISTÒRICS

FILIAL DE LES SECCIONS HISTÓRICO-ARQUEOLÒGICA I FILOLÒGICA

Mesa de la S.C.E.H. — *Presidents honoraris:* POMPEU FABRA †, Membre de l'I.E.C.; J. PUIG I CADAFALCH, Membre de l'I.E.C. *President:* R. ARAMON I SERRA, Membre de l'I.E.C. *Vice-Presidents:* PERE BOHIGAS, Membre de l'I.E.C.; J. DE C. SERRA I RÀFOLS, Membre adjunt de l'I.E.C.; FERRAN SOLDEVILA, Membre adjunt de l'I.E.C. *Secretari:* R. ALBERT I LLAURÓ, Llicenciat en Ciències Històriques. *Vice-Secretaris:* JOAN AINAUD DE LASARTE, Director dels Museus d'Art de Barcelona; A. M. BADIA I MARGARIT, Professor a la Universitat de Barcelona; JOAN MERCADER, Professor adjunt a la Universitat de Barcelona. *Conservadors:* RAMON SUNYER, Mestre argenter; E. HERNÁNDEZ I ROIG, Llicenciat en Filologia Moderna. *Vocals:* CARMÉ BOYÉ, Llicenciada en Filologia Clàssica; F. DURAN I CAÑAMERAS, Doctor en Ciències Històriques; R. GUBERN I DOMÈNECH, Llicenciat en Ciències Històriques.

Membres honoraris: MII. SALVADOR Galmés †, Membre corresponent de l'I.E.C.; P. BOSCH I GIMPERA, Membre de l'I.E.C.; LL. NICOLAU D'OLWER, Membre de l'I.E.C.; CARLES RIBA, Membre de l'I.E.C.

Delegat de l'Institut: R. ARAMON I SERRA.

Comunicacions presentades a la S.C.E.H. des del 23 d'abril de 1951 al 22 d'abril de 1952. — 25 abril 1951. Secció de Llengua i Literatura. *Pere Serafi*, per Josep Romeu.

19 maig 1951. Secció d'Art i Arqueologia. *La participació de Pere Bosch i Gimpera en l'organització dels Congressos Internacionals de Prehistòria i Protohistòria*, per Josep de C. Serra i Ràfols.

23 maig 1951. Secció d'Història. *1719, un any crític per a la Nova Planta a Catalunya*, per Joan Mercader.

2 juny 1951. Secció de Llengua i Literatura. Necrologia de Mn. Salvador Galmés, per Pere Bohigas; *El «Liber elegantiarum» de Joan Esteve*, per Francesc de B. Moll.

13 juny 1951. Secció d'Història. *La guerra de 1719 i el restabliment de les llibertats catalanes*, per Joan Mercader.

21 juny 1951. Secció de Llengua i Literatura. *Dues traduccions de Sòfocles*, per Carles Riba.

18 novembre 1951. Inaugural de curs. *Els orígens de la frase catalana*, per Antoni M. Badia i Margarit.

21 novembre 1951. Secció d'Art i Arqueologia. *Noves troballes arqueològiques al subsòl de Barcelona*, per Agustí Duran i Sanpere.

1 desembre 1951. Secció de Llengua i Literatura. *Sobre l'humanisme a Catalunya en temps de Joan II*, per Jordi Rubió.

5 desembre 1951. Secció d'Història. Necrologia de Ramon Torres i Carreiras, per R. Aramon i Serra; *Entorn de Ferran el Catòlic*, per Jaume Vicens i Vives.

12 desembre 1951. Secció d'Art i Arqueologia. *Problemes de la pintura gòtica*, per Josep Gudiol i Ricart.

22 desembre 1951. Secció de Llengua i Literatura. *«Los Catalàunics» de Mn. Antoni Tauler*, per Josep Perenya i Moros.

19 gener 1952. Secció d'Història. Necrologia d'Augustin Fliche, per Ferran Soldevila; *El problema de la Vall d'Aran i Jaume II*, per Joan Reglà i Campistol.

25 gener 1952. Secció de Llengua i Literatura. *L'Institut lullien de Mayence au XVIIIe siècle*, per Anton Ph. Brück.

30 gener 1952. Secció d'Art i Arqueologia. *L'exogàmia a la tribu dels fang*, per August Panyella.

16 febrer 1952. Secció de Llengua i Literatura. *Nous horitzons en les recerques sobre Arnau de Vilanova*, per Joaquim Carreras i Artau.

21 febrer 1952. Secció d'Art i Arqueologia. *Le peintre Joan Baró et le style gothique international*, per Marcel Durliat.

1 març 1952. Secció d'Història. *La figura de Salvà i Campillo vista a través dels seus papers inèdits: el seu afrancesament*, per Enric Moreu-Rey.

22 març 1952. Secció d'Història. *L'estratificació mental en Història*, per Alexandre Gali.

2 abril 1952. Secció de Llengua i Literatura. *Cinc lletres privades catalanes del segle XIV*, per Elies Serra i Ràfols; *Ausiàs March i Garcilaso*, per Pere Bohigas.

Premi de la S.C.E.H. — Premi Rubió i Lluch, de 5.000 pessetes, per a l'any 1953, ofert a treballs d'investigació sobre història, llengua, literatura, art i arqueologia de les terres catalanes*.

* Vegeu més detalls i condicions en el XXIIe Cartell de Premis de l'INSTITUT, publicat el dia 23 d'abril de 1952.

SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS JURÍDICS, ECONÒMICS I SOCIALS

FILIAL DE LA SECCIÓ DE CIÈNCIES

Mesa de la S.C.E.J.E.S. — *President:* LLUÍS DURAN I VENTOSA, Doctor en Dret. *Vice-Presidents:* FRANCESC DE P. MASPONS I ANGLASELL, Doctor en Dret; SALVADOR MILLET I BEL, Professor als E.U.C.; JOAN B. ROCA I CABALL, Llicenciat en Dret. *Secretari:* ENRIC JARDÍ I CASANY, Llicenciat en Dret. *Vice-Secretaris:* JOSEP M. AINAUD DE LASARTE, Llicenciat en Dret; JOAN SEGUÍ I FALGAR, Llicenciat en Dret; LLUÍS TORRAS I SOLER, Llicenciat en Dret. *Conservadors:* PERE PUIG I QUINTANA, Llicenciat en Dret; FRANCESC SARDÀ I CORTÈS, Llicenciat en Dret. *Vocals:* RAMON ALABART, Llicenciat en Dret; LLUC BELTRAN I FLÓREZ, Professor adjunt a la Universitat de Barcelona; ANTONI BORRELL I MACIÀ, Professor als E.U.C.

Membre honorari: ANTONI M. BORRELL I SOLER, Ex-Professor als E.U.C.

Delegat de l'Institut: JOAQUIM CARRERAS I ARTAU.

Comunicacions presentades a la S.C.E.J.E.S. des del 10 de desembre de 1951 al 22 d'abril de 1952. — 15 desembre 1951. Inaugural de curs. *La seguretat social i les assegurances privades*, per Joan B. Roca i Caball.

12 gener 1952. Secció d'Economia. *Els fonaments per a una política econòmica racional*, per Fabià Estapé.

30 gener 1952. Secció de Dret. *Qüestions emfitèutiques*, per Antoni Borrell i Macià.

21 març 1952. Secció de Dret. *La Conferència de la Haia*, per Josep M. Trias de Bes.

4 abril 1952. Secció de Ciències Socials. *Esperit de la sociologia positiva*, per Mn. Joan A. Ventosa i Aguilar.

Premi de la S.C.E.J.E.S. — Premi Francesc Eiximenis, de 5.000 pessetes, per a l'any 1953, ofert a treballs d'investigació sobre ciències jurídiques, econòmiques i socials.*

* Vegeu més detalls i condicions en el XXIIe Cartell de Premis de l'Institut, publicat el dia 23 d'abril de 1952.

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT

APAREGUDES DEL 23 D'ABRIL DE 1951 AL 22 D'ABRIL DE 1952

PUBLICACIONS GENERALS

XXI^a Cartell de Premis. 28 d'abril de 1951. Barcelona. 14 pàgs. en ciclostil.

Biblioteca. 32. Obres rebudes fins el dia 30 d'abril de 1951. [Barcelona.] 2 pàgs. en ciclostil.

Biblioteca. 33. Obres rebudes fins el dia 15 de maig de 1951. [Barcelona.] 2 pàgs. en ciclostil.

Biblioteca. 34. Obres rebudes fins el dia 31 de maig de 1951. [Barcelona.] 2 pàgs. en ciclostil.

Biblioteca. 35. Obres rebudes fins el dia 30 de juny de 1951. [Barcelona.] 2 pàgs. en ciclostil.

Biblioteca. 36. Obres rebudes fins el dia 31 de juliol de 1951. [Barcelona.] 2 pàgs. en ciclostil.

Biblioteca. 37. Obres rebudes fins el dia 31 d'agost de 1951. [Barcelona.] 2 pàgs. en ciclostil.

Biblioteca. 38. Obres rebudes fins el dia 30 de setembre de 1951. [Barcelona.] 2 pàgs. en ciclostil.

Biblioteca. 39. Obres rebudes fins el dia 31 d'octubre de 1951. [Barcelona.] 2 pàgs. en ciclostil.

Biblioteca. 40. Obres rebudes fins el dia 30 de novembre de 1951. [Barcelona.] 2 pàgs. en ciclostil.

Biblioteca. 41. Obres rebudes fins el dia 31 de desembre de 1951. [Barcelona.] 2 pàgs. en ciclostil.

Biblioteca. 42. Obres rebudes fins el dia 31 de gener de 1952. [Barcelona.] 2 pàgs. en ciclostil.

Biblioteca. 43. Obres rebudes fins el dia 29 de febrer de 1952. [Barcelona.] 2 pàgs. en ciclostil.

Biblioteca. 44. Obres rebudes fins el dia 31 de març de 1952. [Barcelona.] 2 pàgs. en ciclostil.

SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA

Catalunya carolíngia. Volum II: *Els diplomes carolíngis a Catalunya*, per RAMON D'ABADAL I DE VINYALS, Membre de l'Institut d'Estudis Catalans. Segona part. Publicat a despeses de la Institució Patxot. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1952. Pàgs. 305-592 + 6 mapes. («Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica», II, 2.)

[Comprèn: *Preceptes per a particulars.* — *Apèndixs.* — *Addicions i correccions.* — *Mapes.* A cura de JORDI RUBIÓ I LOIS. — *Índexs.* A cura de JORDI RUBIÓ I LOIS.]

SECCIÓ FILOLÒGICA

Estudis Romànics. Publicats a cura de R. ARAMON i SERRA, Membre de l'Institut d'Estudis Catalans. Volum II. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1949-1950. VIII+350 pàgs.

[Comprèn articles de SIEGFRIED BOSCH, FRITZ KRÜGER, CEBRIÀ BARAUT, ISTVÁN FRANK, J. M. SOLÀ i SOLÉ, W. THEODOR ELWERT, RAMON GUBERN i DOMÈNECH, WILLIAM J. ENTWISTLE, MIQUEL BATLLORI, PAUL AEBISCHER i ALFONS SERRA i BALDÓ, i recensions de R. ARAMON i SERRA, W. THEODOR ELWERT, MIQUEL DOLÇ, ENRIC GUITER, ALWIN KUHN, M. SANCHIS i GUARNER, ISTVÁN FRANCK, JORDI CARBONELL i DE BALLESTER, TOMMASO NOBILE, ADALBERT HÄMEL, PERE BOHIGAS, MONTSERRAT NUBIOLA i CALLÍS, ENRIC HERNÁNDEZ i ROIG, HORTÈNSIA CURELLI DE CARBONELL, RAMON GUBERN i DOMÈNECH, A. SERRA i BALDÓ, JOAQUIM CARRERAS i ARTAU, MANUEL ALVAR, ROSALIA GUILLEUMAS, GIOVANNI M. BERTINI, MARIA BUIRA i A. M. BADIA i MARGARIT.]

SIEGFRIED BOSCH: *Les fonts orientals del «Tirant lo Blanch»*. Amb una nota preliminar de R. A. i S. Barcelona, [Casa Provincial de Caritat: Impremta-Escola], 1949-1950. IV+52 pàgs.

[Comprèn: I. El «Tirant lo Blanch» i la «Història d'Omar al-Na'mān»: a) Panorama geogràfic de la guerra; b) La guerra; c) Les persones; d) L'ambient d'amoralitat. — II. Raó de mètode: a) L'estructura literària; b) La ideologia i el detall. — III. Les vies de comunicació amb l'Orient: a) La deu viatgera de Joanot Martorell; b) L'anostrament del món islàmic. — IV. Paral·lelisme del «Jacob Xalafin» amb el procés d'integració literària del «Tirant».]

FRITZ KRÜGER, Professor an der Universität Cuyo (Mendoza), Korrespondierendes Mitglied des Instituts d'Estudis Catalans: *Alte Erntegeräte in der Romania*, Barcelona, [Casa Provincial de Caritat: Impremta-Escola], 1949-1950. 28 pàgs.

Dom CEBRIÀ BARAUT, Monjo de Montserrat: *Les Cantigues d'Alfons el Savi i el primitiu «Liber Miraculorum» de Nostra Dona de Montserrat*. Barcelona, [Casa Provincial de Caritat: Impremta-Escola], 1949-1950. 14 pàgs.

ISTVÁN FRANK, Professeur à l'Université de Sarrebruck: *La vie catalane de sainte Marguerite du manuscrit de Barcelone*. Barcelona, [Casa Provincial de Caritat: Impremta-Escola], 1949-1950. 14 pàgs.

J. M. SOLÀ i SOLÉ: *Alguns arabismes catalans*. Barcelona, [Casa Provincial de Caritat: Impremta-Escola], 1949-1950. 6 pàgs.

[Comprèn: I. atifell. — II. alayme. — III. esgarip. — IV. bagot.]

W. THEODOR ELWERT, Professore a l'Università di Monaco di Baviera: *Lo svolgimento della forma metrica della poesia lirica italiana dell'ottocento*. Barcelona, [Casa Provincial de Caritat: Impremta-Escola], 1949-1950. 22 pàgs.

RAMON GUBERN i DOMÈNECH: *Notes sobre la redacció de la Crònica de Pere el Cerimoniós*. Barcelona, [Casa Provincial de Caritat: Impremta-Escola], 1949-1950. 14 pàgs.

WILLIAM J. ENTWISTLE, Professor in the University of Oxford, Corresponding Member of the Institut d'Estudis Catalans: *«Tirant lo Blanch» and the social order of the end of the 15th century*. Barcelona, [Casa Provincial de Caritat: Impremta-Escola], 1949-1950. 16 pàgs.

MIQUEL BATLLORI, S. I., Membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans: *«Ço que ara s'és descobert en la província de Toscana»*. Barcelona, [Casa Provincial de Caritat: Impremta-Escola], 1949-1950. 6 pàgs.

PAUL AEBISCHER, Professeur à l'Université de Lausanne, Membre correspondant de l'Institut d'Estudis Catalans : *Le «Cant de la Sibilla» en la cathédrale d'Alghero la veillée de Noël*. Barcelona, [Casa Provincial de Caritat : Impremta-Escola], 1949-1950. 12 pàgs.

ALFONS SERRA I BALDÓ : *Els «délassements» poètics de Miquel-Joan-Josep Jaume*. (Notes al ms. 929 de la Biblioteca Municipal de Tolosa.) Barcelona, [Casa Provincial de Caritat : Impremta-Escola], 1949-1950. 82 pàgs.

[Comprèn : I. El manuscrit 929 de la Biblioteca Municipal de Tolosa. — II. La figura de Miquel-Joan-Josep Jaume. — III. La col·lecció de nades. — IV. Les versions de les proses del Missal. — V. La col·lecció de goigs. — VI. Les peces franceses de Jaume. — VII. Els manlleus a d'altres autors. — VIII. Una veu en la tradició. — Taula del manuscrit 929 de la Biblioteca Municipal de Tolosa.]

SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS HISTÒRICS

Miscel·lània Puig i Cadafalch. Recull d'estudis d'arqueologia, d'història de l'art i d'història oferts a Josep Puig i Cadafalch per la Societat Catalana d'Estudis Històrics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans. Volum I. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa Provincial de Caritat], 1947-1951. xxiv+890 pàgs. +41 làms.

[Comprèn articles de ROSA LEVERONI i M. MONTSERRAT MARTÍ, A. DURAN i SANPERE, PAUL DESCHAMPS, JORDI RUBIÓ, RICCARDO FILANGIERI DI CANDIDA, JOAQUIM CARRERAS i ARTAU, WALTER W. S. COOK, A. JEANROY, PERE BATLLE i HUGUET, FRANCESC DE B. MOLL, MARCEL AUBERT, GABRIEL CASTELLÀ i RAICH, PIERRE DEFFONTAINES, J. ERNEST MARTÍNEZ i FERRANDO, AUGUSTIN FLICHE, LLUÍS FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, LLUÍS BATLLE i PRATS, PERE BOHIGAS, J. J. A. BERTRAND, RAMON D'ABADAL i DE VINYALS, MIQUEL OLIVA i PRAT, R. VIOLANT i SIMORRA, ELIES SERRA i RÀFOLS, GIOVANNI MARIA BERTINI, JOAN MERCADER, CHANDLER R. POST, J. VILÀ i VALENTÍ, J. DOMÍNGUEZ BORDONA, LLUÍS NICOLAU D'OLWER, WILHELM NEUSS, MIQUEL BATLLORI, CONSTANTIN MARINESCU, J. L. H. MULLER, MIQUEL TARRADELL, MIQUEL COLL i ALENTORN, PAUL GOUBERT, PERE PUJOL i TUBAU, JOSEP MIRACLE, ENRIC MOREU-REY, MARIA RIBAS i BERTRAN, J. SUBIAS i GALTER i MANUEL TRENS.]

ROSA LEVERONI i M. MONTSERRAT MARTÍ : *Bibliografia de Josep Puig i Cadafalch*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 12 pàgs. +1 làm.

A. DURAN i SANPERE, Membre de l'Institut d'Estudis Catalans : *La llegenda de l'arbre de la creu a la catedral de Barcelona*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 14 pàgs. +4 làms.

PAUL DESCHAMPS, Membre de l'Institut de France : *Les relations de l'église Sainte-Foy de Conques avec la Catalogne et l'Espagne*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat]. 1947-1951. 10 pàgs. + 2 làms.

JORDI RUBIÓ, Membre de l'Institut d'Estudis Catalans : *Alfons el Magnànim, rei de Nàpols, i Daniel Florentino, Leonardo da Bisuccio i Donatello*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 12 pàgs.

RICCARDO FILANGIERI DI CANDIDA, Membre dell'Accademia di Archeologia, Lettere e Belle Arti di Napoli, Membre corrispondente dell' Institut d'Estudis Catalans : *La casa di Marino Mazzano, principe di Rossano, in Carinola*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 4 pàgs. +4 làms.

JOAQUIM CARRERAS i ARTAU, Membre de l'Institut d'Estudis Catalans : *El*

lullisme de Juan de Herrera, l'arquitecte de l'Escorial. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 20 pàgs.

[Comprèn : I. *El fons lullà a la llibreria de Juan de Herrera*: 1. Textos manuscrits de Llull en llatí; 2. Textos manuscrits de Llull en català; 3. Edicions d'obres de Llull; 4. Textos luhians apòcrifs; 5. Obres d'escola luhiana. — II. *Sentit del lullisme herrierà*.]

WALTER W. S. COOK, Professor in New York University, Corresponding Member of the Institut d'Estudis Catalans : *A Catalan Wooden Altar Frontal from Benavent*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 6 pàgs. + 4 làms.

A. JEANROY, Membre de l'Institut de France, Membre correspondant de l'Institut d'Estudis Catalans : *Ancien normand «oriol»*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 4 pàgs.

PERE BATLLE I HUGUET, Director del Museu Arxidiocesà de Tarragona : *Notes sobre la construcció de l'església de Vinaixa*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 14 pàgs. + 2 làms.

FRANCESC DE B. MOLL, Membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans : *Nota etimològica: el mot «corral»*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 6 pàgs.

MARCEL AUBERT, Membre de l'Institut de France : *Un buste de Philippe le Hardi provenant de l'église de Saint-Louis de Poissy*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 4 pàgs. + 2 làms.

GABRIEL CASTELLÀ I RAICH, Director de l'Arxiu Municipal d'Igualada : *Notícia d'uns mestres orgueners*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 6 pàgs.

PIERRE DEFFONTAINES, Directeur de l'Institut Français de Barcelone : *Le delta du Llobregat. (Etude de géographie humaine)*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 10 pàgs. + 2 làms.

J. ERNEST MARTÍNEZ I FERRANDO, Director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó : *«Nosques» reials catalanes*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 8 pàgs.

AUGUSTIN FLICHE, Membre de l'Institut de France : *L'influence de la croisade française en Espagne sur les destinées du premier art roman*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 8 pàgs.

LLUÍS FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, Membre de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona : *Una casa catalana de llauradors vilatjans del segle XV*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 12 pàgs.

LLUÍS BATLLE I PRATS, Director de l'Arxiu Municipal de Girona : *Documents per a la biografia i obres dels artistes gironins Francesc Artau i Pere Comte*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 10 pàgs.

PERE BOHIGAS, Membre de l'Institut d'Estudis Catalans : *Tres còdexs de privilegis de la ciutat de Barcelona*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 6 pàgs. + 2 làms.

J. J. A. BERTRAND : *Un gran comparatiste*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 8 pàgs.

RAMON D'ABADAL I DE VINYALS, Membre de l'Institut d'Estudis Catalans : *Documents catalans del temps de Carlemany*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 6 pàgs.

MIQUEL OLIVA I PRAT, Conservador del Museu Arqueològic Provincial de Girona : *Exploració d'un abric prehistòric a les Gavarres, terme de Calonge*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 4 pàgs. + 1 làm.

R. VIOLANT I SIMORRA, Conservador del Museu d'Indústries i Arts populars de Barcelona : *Ritus i cerimònies de construcció*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 12 pàgs.

[Comprèn : *Ritus de fonamentació*. — *Ritus de cobertada*. — *Ritus practicats abans d'estrenar la casa*. — *Altres cerimònies rituals*.]

ELIES SERRA I RÀFOLS, Professor de la Universitat de la Laguna de Tenerife : *La nau de la Seu de Girona*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 20 pàgs.

GIOVANNI MARIA BERTINI, Professore a l'Università di Torino : *Una nota su scultori italiani in Barcellona*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 4 pàgs. + 2 làms.

JOAN MERCADER, Professor a la Universitat de Barcelona : *Projectes napoleònics per a la urbanització i l'embelliment de Girona*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 4 pàgs.

CHANDLER R. POST, Professor in Harvard University (Cambridge, Mass.), Corresponding Member of the Institut d'Estudis Catalans : *The Paintings of Damià Forment*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 12 pàgs. + 6 làms.

J. VILÀ I VALENTÍ : *Notes sobre el poblament català medieval: el mercat*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 18 pàgs.

[Comprèn : I. *Mercats a Catalunya durant els segles XI i XII*. — II. *Alguns aspectes econòmics*. — III. *Els caràcters geogràfics*.]

J. DOMÍNGUEZ BORDONA, Director de la Biblioteca Pública de Tarragona : *La biblioteca de don Ramón Foguet, canónigo tarraconense*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 12 pàgs.

LLUÍS NICOLAU D'OLWER, Membre de l'Institut d'Estudis Catalans : *Notes d'arqueologia abelardiana*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 6 pàgs.

[Comprèn : 1. *El segell d'Abelard*. — 2. *La imatge de la Trinitat al Paraclet*.]

WILHELM NEUSS, Professor an der Universität Bonn, Korrespondierendes Mitglied des Instituts d'Estudis Catalans : *Die katalanische Bibel aus Sant Pere de Roda und Dürers Apokalypse*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 8 pàgs.

MIQUEL BATLLORI, S. I., Membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans : *L'abreujament italià del viatge artístic i arqueològic d'Antoni Ponç*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 22 pàgs.

CONSTANTIN MARINESCO, Professeur à l'Université de Bucarest, Membre correspondant de l'Institut d'Estudis Catalans : *Notes sur la vie culturelle sous le règne d'Alphonse le Magnanime, roi de Naples*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 18 pàgs.

J. L. H. MULLER : *La photographie à faible grossissement au service de l'histoire de l'art*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 10 pàgs. + 5 làms.

MIQUEL TARRADELL, Director del Museu Arqueològic de Tetuan : *Sobre la segona Edat del Bronze a Catalunya*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 6 pàgs.

MIQUEL COLL I ALENTORN : *Els edificis en la Crònica de Desclot*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 12 pàgs.

PAUL GOUBERT, S. I., Professeur à l'Institut Oriental Pontifical de Rome : *Ceuta byzantine ou wisigothique? (Notes d'histoire et d'archéologie.)* Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 8 pàgs.

[Comprèn : I. *Septem avant la «reconquête» byzantine.* — II. *Septem sous la domination de Justinien.* — III. *La tentative infructueuse de Theudis.* — IV. *Septem à la fin du VIe siècle et au cours du VIIe siècle.*]

PERE PUJOL I TUBAU, Director de l'Arxiu Capitular d'Urgell, Membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans : *El reliquiari de Tost*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 4 pàgs.

JOSEP MIRACLE : *Santa Maria de Vallvidrera, abandonada*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 6 pàgs.

ENRIC MOREU-REY : *Els arquitectes de Llotja*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 10 pàgs.

MARIAN RIBAS I BERTRAN, Comissari d'Excavacions Arqueològiques de Mataró : *El retaule major del temple parroquial de Santa Maria de Mataró*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 8 pàgs. + 2 làms.

J. SUBIAS I GALTER : *Els pallis. (Or i argent a l'orfebreria romànica catalana.)* Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 10 pàgs.

MANUEL TRENS, Director del Museu Diocesà de Barcelona : *Els àngels plúmifers*. Barcelona, [Impremta-Escola de la Casa de Caritat], 1947-1951. 6 pàgs. + 2 làms.

T A U L A

Constitució de l'Institut:

<i>Secció Històrico-Arqueològica</i>	5
<i>Secció de Ciències</i>	6
<i>Secció Filològica</i>	7
<i>Antiguitat dels Acadèmics</i>	8
<i>Delegacions i comissions</i>	11

<i>Memòria dels treballs fets per l'Institut d'Estudis Catalans durant el curs 1951-1952, per R. ARAMON I SERRA</i>	13
<i>Letamendisme i unitat psico-somàtica. Discurs llegit en la XXII Festa Anual de l'Institut, per LEANDRE CERVERA</i>	21
<i>L'evolució, avui. Discurs llegit en la sessió inaugural del curs 1951-1952 de la Institució Catalana d'Història Natural, per M. CRUSAFONT I PAIRÓ...</i>	35
<i>Els orígens de la frase catalana. Discurs llegit en la sessió inaugural del curs 1951-1952 de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, per A. M. BADIA I MARGARIT</i>	48

Informes:

<i>El cor de la catedral de Barcelona</i>	55
--	----

Reports:

<i>La XXV Sessió de la Unió Acadèmica Internacional, per R. ARAMON I SERRA</i> ...	59
<i>Reunió del Comitè Espanyol de Ciències Històriques, per FERRAN SOLDEVILA</i> ...	63
<i>La I Reunió Internacional d'Estudis Mediterranis, per FERRAN SOLDEVILA</i> ...	65
<i>Congrés Internacional d'Etnologia Europea i Occidental, per P. BOSCH I GIMPERA</i>	66
<i>Congrés Internacional de Filologia Moderna, per R. ARAMON I SERRA</i>	68
<i>El XXII Congrés Internacional d'Orientalistes, per P. BOSCH I GIMPERA</i>	70
<i>Reunió del Consell Permanent de Prehistòria i Protohistòria, per J. DE C. SERRA I RÀFOLS</i>	72

Necrologies:

<i>Salvador Galmés, per JORDI ROBIÓ</i>	75
<i>Juan Moneva Puyol, per JOAQUIM CARRERAS I ARTAU</i>	77
<i>Rafael Altamira, per LL. NICOLAU D'OLIVER</i>	79
<i>Josep Pous i Pagès, per CARLES RIBA</i>	83

<i>Jeroni Martorell, per A. DURAN I SANPERE</i>	86
<i>P. Marcehl de Castellví, O. M. Cap., per JORDI CARBONELL</i>	87
<i>Ramon Torres i Carreras, per LEANDRE CERVERA</i>	88
<i>Josep Ribelles i Comín, per JORDI RUBIÓ</i>	89
<i>Pere M. Bordoy i Torrens, per JOAQUIM CARRERAS I ARTAU</i>	90
<i>Augustin Fliche, per FERRAN SOLDEVILA</i>	91
<i>Emilio Camps Cazorla, per JOSEP DE C. SERRA I RÀPOLS</i>	92

<i>Biblioteca. Llista d'institucions i particulars que, en concepte de canvi o de donatiu, han tramès llibres a la Biblioteca de l'Institut</i>	95
--	----

Els Premis de l'Institut. Informes per a l'adjudicació dels premis corresponents a l'any 1952 :

<i>Premi Isidre Bonsons</i>	108
<i>Premi Duran i Bas</i>	104
<i>Premi Prat de la Riba</i>	105
<i>Premi Ferran II</i>	106
<i>Premi Jacint Verdaguer</i>	106
<i>Premi Jaume I</i>	107
<i>Premi Francesc Cambó</i>	108
<i>Premi Sant Jordi</i>	110
<i>Premi Ramon Turró</i>	111
<i>Nous premis</i>	112

Filials de l'Institut:

<i>Institució Catalana d'Història Natural</i>	115
<i>Societat Catalana de Geografia</i>	116
<i>Societat Catalana d'Estudis Històrics</i>	116
<i>Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials</i>	118

<i>Publicacions de l'Institut aparegudes del 23 d'abril de 1951 al 22 d'abril de 1952</i>	119
--	-----

<i>Taula</i>	125
---------------------	-----

**ACABAT D'IMPRIMIR A GRÀFIQUES MARINA, S. A.,
DE BARCELONA, EL DIA 30 DE SETEMBRE DE 1954**

